

Pneumatológia

Úvod

Grécke slovo *pneuma* znamená duch. Pneumatológia je náuka o Duchu Svätom a jeho činnosti.

Boha Ducha Svätého možno ťažšie spoznať ako Boha Otca či Boha Syna. Otca možno sčasti spoznať aj z teodicey (uvažovanie filozofov), Syna možno sčasti spoznať aj z dejín (vtelil sa v čase). Pred apoštolmi fyzicky stál Ježiš z Nazaretu – aj ako pravý človek. Preto ľahšie vyjadrili skúsenosť s Ježišom, ako skúsenosť s Duchom. Ohláseného Ducha však poznávali postupne – z Ježišových slov a potom z účinkov. V srdci zakúšali jeho prejavy (por. *Jn 14, 17*) a až potom toto vnútorné ťažko opísateľné tajomstvo vyjadrili.

Pneumatológia (biblická i teologická) sa rozvíjala až po kristológii. Neľahká cesta biblickej pneumatológie je dôkazom historickej hodnovernosti kníh *Nového zákona*. Tak, ako u prvých učeníkov, aj u ľudí následných čias má poznávanie Ducha dva zdroje: najmä *Písmo* a *Tradíciu* – skúsenosť veriacich v minulosti i v prítomnosti.

Úlohou pneumatológie je pomáhať ľuďom hľadať Ducha a spoznať ho ako božského učiteľa.

Pneumatológia – samostatný teologický odbor

Meno „Duch Svätý“ má pôvod v *Písme*. Hebrejské *ruah*, grécke *pneuma*, latinské *spiritus* znamená doslova dych, dýchanie, vietor a prázdny priestor (Raniero Cantalamessa). Život pochádza zo životodarného nestvoreného Božieho dychu (por. encykliku *Mystici corporis*, Pius XII., r. 1943, *DH 3808*) – a ten sa vhodne volá Duch Svätý. Ako je dýchanie princípom ľudského života a pohyb vetra princípom života zeme, tak je Duch Svätý princípom prirodzeného aj nadprirodzeného (duchovného) života.

Pneumatológia patrí k najmladším samostatným teologickým odborom. Jej základ položil pápež Lev XIII. (1878-1903) encyklikou *Divinum illud munus* v r. 1897. Dovtedy sa o Duchu hovorilo vo viacerých traktátoch: *De Deo uno et trino*, *Gratiológia*, *Kristológia*, *Sakramentológia*.

V kresťanskom staroveku (najmä v 4. stor.) boli definované seriózne základy pneumatickej teológie. V stredoveku veľkí teológovia opakovali tradíciu a len mierne ju prehĺbili, lebo v tom čase „vanutiu Ducha“ nevenovali zvláštnu pozornosť. Preto v Cirkvi vznikali reformné hnutia (dobré i zlé), ktoré sa snažili „vanutie Ducha“ žiť.

V novoveku, najmä v 20. stor., pravá teológia a priori ráta s mocou Ducha, por. *1 Sol 5, 19-22*: „Ducha neuhášajte, prorocťami nepohrdajte! Ale všetko skúmajte a čo je dobré, toho sa držte!“ Zdravá teológia slúži z Ducha a v Duchu, keď usilovne hľadá jeho znamenia a kompetentne rozlišuje medzi Božím Duchom a ľudským duchom. Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) konštitúciami *Lumen gentium* a *Gaudium et spes* rozvinul samostatnú *Pneumatológiu*. Podporil ju aj Ján Pavol II. (1978-2005) encyklikou *Dominum et Vivificantem* v r. 1986.

Katolícka pneumatológia má tri základné rysy:

1. Úzky vzťah medzi Duchom Svätým a Ježišom Kristom.
2. Dôstojnosť Ducha Svätého ako Božej osoby.
3. Symbolické rozprávanie o Duchu Svätom.

Boží duch – ruah JHWH – v Starom zákone

Pravdu o Najsvätejšej trojici obsahuje *Nový zákon*. Knihy *Starého zákona* zdôrazňujú prísny monoteizmus, preto v nich nie je zjavenie o Trojici. Staršia teológia síce hovorila o jej náznakoch, ale dnes sa kladie dôraz len na novozákonné zjavenie tohoto tajomstva. Preto vždy, keď *Starý zákon* hovorí o Božom duchu – ruah JHWH – a to takmer štyristo krát, znamená to personifikáciu Božej činnosti a moci, nie tretiu božskú osobu – Ducha Svätého.

Starý zákon hovorí o duchu (hebr. ruah, gr. pneuma) v troch významoch:

1. Kozmologický (fyzický) význam. Duch ako vietor, vánok, voľný priestor so štyrmi svetovými stranami, poveternostná skutočnosť – všetko je však plne podriadené Stvoriteľovi.

2. Antropologický význam. Duch ako život človeka (fyziologická rovina), duch ako myseľ a cit človeka (psychologická rovina) a tiež duch ako centrum slobody a vôle, čiže centrum rozhodovania človeka (duševná rovina). Na počiatku *Písma* ruah všeobecne znamená vitálny priestor ľudí (aj zvierat), ovzdušie umožňujúce život (Henri Cazelles).

3. Teologický význam. Duch ako Boží dych. Ak sa dá slovu duch grécky obsah, znamená to, že Boh je nehmotný. Ak sa však dá slovu duch hebrejský (aramejský) obsah, znamená to, že Boh je sila, búrka, ktorej nikto nemôže vzdorovať; teda Boh je pravá plnosť života a nekonečnej sily. A tak protikladom Božiemu duchu nie je hmota a telo, ale sebecko a hriech. Mať Božieho ducha znamená byť svätým (nebyť hriešnym) – a nie nebyť hmotným. Pôsobenie Božieho ducha (ruah JHWH) v teologickom význame je podľa starozákonných spisovateľov štvoraké.

A) Charizmatické pôsobenie ducha v človeku.

Predovšetkým u sudcov v období od vstupu do zaslúbenej zeme až po ustanovenie kráľovstva (asi 150 rokov). *1 Sam 16, 13*: „Nato Samuel vzal roh s olejom a pomazal ho uprostred jeho bratov. A od toho dňa pôsobil na Dávida Pánov duch. Samuel potom vstal a odišiel do Rámy.“ Predpovedaná bola aj definitívnosť Dávidovho vyvolenia a pôsobenia Božieho ducha, por. *2 Sam 7, 4-5. 11-16*.

B) Prorocké pôsobenie ducha.

V prorockej dobe bol živý aj tzv. nabiizmus – ľudová zbožnosť niektorých skupín, vyznačujúca sa extatickými náboženskými prejavmi (tanec, spev). Proroci 9. a 8. stor. sa však od týchto skupín distancovali a nehovorili o nich, že sú pod vplyvom ruah. Najmä počas babylonského zajatia zosilnelo povedomie, že proroci sú pod vplyvom ducha. *Zach 7, 12*: „Zo srdca si urobili diamant, aby nepočuli zákon a slová, ktoré svojim duchom poslal Pán zástupov prostredníctvom predošlých prorokov.“ Por. aj *Ez 2, 1-3*.

C) Pôsobenie ducha v prislúbenom Mesiášovi.

Iz 42, 1: „Hľa, môj služobník priviniem si ho, vyvolený môj, mám v ňom zaľúbenie. Svojho ducha som vložil na neho, prinesie právo národom.“ *Iz 61, 1*: „Duch Pána, Jahveho, je na mne, pretože ma Pán pomazal, poslal ma hlásať radosť ubitým, obviazať zlomených srdcom, zajatcom ohlásiť slobodu a spútaným oslobodenie.“ Bolo zrejmé, že Mesiáš bude konať pod vplyvom ruah JHWH a bude plniť úlohu kráľa a proroka. Ježiš úmyselne vzťahol na seba tieto predpovedané slová, por. *Lk 4, 16-19*.

D) Pôsobenie ducha v mesiášskom ľude.

Nm 11, 29: „Mojžiš mu však odvetil: Prečo sa hneváš na mňa? Kiežby všetok Pánov ľud pozostával z prorokov! Kiežby Pán zoslal na všetkých svojho ducha.“ *Ez 36, 26-27*: „A dám vám nové srdce a nového ducha vložím do vás; odstránim z vášho tela kamenné srdce a dám vám srdce z mäsa. Svojho ducha vložím do vášho vnútra a spôsobím, že budete kráčať podľa mojich nariadení, zachovávať moje výroky a plniť ich.“ Por. aj *Jer 31, 31. 33; Joel 3, 1-2*;

Peter Apoštol spoznal proroctvo „o duchu v ľude“ hneď na prvé Turíce, por. *Sk 2, 14-18*: „Tu vystúpil Peter s Jedenástimi a zvýšeným hlasom im povedal: Mužovia judejskí a všetci, čo bývate v Jeruzaleme, aby vám toto bolo známe, počúvajte moje slová. Títo nie sú opití, ako si

myslíte! Veď je len deväť hodín ráno. Ale toto je to, čo povedal prorok Joel: V posledných dňoch, hovorí Boh, vylejem zo svojho Ducha na každé telo: vaši synovia a vaše dcéry budú prorokovať, vaši mladíci budú mať videnia a vaši starci budú snívať sny. Aj na svojich služobníkoch a na svoje služobníčky vylejem v tých dňoch zo svojho Ducha a budú prorokovať.“

Starozákonné prisľúbenie obsahuje tri kardinálne prvky: - príchod Mesiáša; - zoslanie Božieho Ducha; - nový vek (súd, deň Jahveho). Cirkvev, ako nový Boží ľud, prežíva všetky tieto nádeje ako jednu veľkú skutočnosť.

Boží duch – pneuma Theu – v Novom zákone

Nový zákon tiež hlása monoteizmus ako *Starý zákon*, predsa však prináša nový (Boží!) pohľad na vnútorný život Boha. O duchu hovorí až dvesto sedemdesiat päť krát a – skoro vždy – v teologickom význame. Neznamená to však, že každé slovo duch – pneuma vyjadruje implicitne tretiu božskú osobu (napriek tomu, že v *Novom zákone* sa z princípu slovo Duch píše s veľkým „D“). Predovšetkým v synoptických evanjeliách často krát Duch znamená Božiu silu a moc, napr. *Mt 12, 28*: „Ale ak ja Božím Duchom vyhánam zlých duchov, potom k vám prišlo Božie kráľovstvo.“

Najdôležitejšie je Ježišovo zjavenie Ducha Svätého.

Lk 10, 21-22: „(Ježiš) v tej hodine zaplesal v Duchu Svätom a povedal: Zvelebujem ťa, Otče, Pán neba i zeme, že si tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil si ich maličkým. Áno, Otče, tebe sa tak páčilo. Môj Otec mi odovzdal všetko. A nik nevie, kto je Syn, iba Otec, ani kto je Otec, iba Syn a ten, komu to Syn bude chcieť zjaviť.“ Por. *Lk 4, 16-19*. Ježiš zjavil, že Duch je vnútrobožskou radosťou Otca i Syna a že je radosťou evanjelia.

Lk 11, 13: „Keď teda vy, hoci ste zlí, viete dávať dobré dary svojim deťom, o čo skôr dá nebeský Otec Ducha Svätého tým, čo ho prosia!“ Por. *Mt 10, 19-20*.

Jn 14, 26: „Utešiteľ Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ Ježiš o Duchu Svätom nehovoril príliš často, ale to, čo povedal, bolo také dôrazné, že učeníci pochopili, že Duch Svätý je akýmsi horizontom, ku ktorému smeruje Ježišovo poslanie.

Jn 16, 7: „Je pre vás lepšie, aby som odišiel. Lebo ak neodídem, Tešiteľ k vám nepríde. Ale ak odídem, pošlem ho k vám.“ Ján Apoštol nazval (päť krát) Ducha novým menom – Paraklétos, ktoré možno preložiť ako Tešiteľ, Povzbuditeľ, Pomocník, Zástanca, Obhajca, Radca, Prostredník... Pravdepodobne Ján prevzal toto meno zo staršej tradície, čím obohatil teológiu o Ducha.

Pavol Apoštol, ktorý čerpal poznanie Ducha Svätého nielen z vlastnej skúsenosti, ale aj zo skúsenosti iných apoštolov a zo života prvotnej Cirkvi, stojí bohatstvom, hĺbkou a najčastejším spomínaním Ducha Svätého (sto dvadsať šesť krát) na prvom mieste zo všetkých svätopiscov.

Dve novozákonné pohľady na Ducha Svätého

U Pavla Apoštola koexistujú dve línie uvažovania o Duchu: - tradičná pneumatológia i - nová pneumatológia. Tradičná pneumatológia predstavuje Ducha Svätého ako božskú silu.

1 Kor 2, 4: „Moja reč a moje ohlasovanie nespočívali v presvedčivých a múdrych slovách, ale v prejavoch Ducha a moci.“ Por. *Rim 12, 6-8*.

1 Sol 5, 19-20: Ducha neuhášajte, proroctvami nepohrdajte!

Nová pneumatológia predstavuje Ducha Svätého ako vnútorného oživovateľa.

2 Kor 3, 3: „Veď je zjavné, že ste Kristov list, ktorý sme my vyhotovili, napísaný nie atramentom, ale Duchom živého Boha, nie na kamenných tabuliach, ale na živých tabuliach srdca.“ Por. *2 Kor 3, 6*.

Tit 3, 5: „Spasil nás nie pre spravodlivé skutky, ktoré sme my konali, ale zo svojho milosrdenstva; kúpeľom znovuzrodenia a obnovy v Duchu Svätom.“

Zjavenie podáva dva pohľady na Božieho Ducha, čím zakladá dva typy pneumatológie. Tradičná pneumatológia (najmä *Starý zákon*, synoptici), v ktorej je Duch božská sila, je podmienená kristológiou. Tak je Cirkev je Kristovým tajomným telom, v ktorom pulzuje jeho Duch. Tento typ sa viac udomácnil na Západe. Nová pneumatológia (najmä Ján Evanjelista), v ktorej je Duch oživovateľ, podmieňuje kristológiu a stáva sa jej zdrojom. Tak Duch vedie Cirkev k eschatologickému završeniu vo večnosti, ako viedol Ježiša k vteleniu i k zmŕtvychvstaniu. Toto nazeranie sa viac ujalo na Východe.

Keďže *Nový zákon* ponúka oba pohľady, oba sú rovnocenné. Pavol apoštol ponúka ideálne riešenie. U neho koexistujú obe línie uvažovania a prezrádzajú jeho zásadné dvojjediné stanovisko: - uznať charizmy (gr. charis - milosť, dar) a - charizmy podriadiť láske (trvalému vlastneniu Ducha vo svojom vnútri). Takto je ideálne vyjadrená inšpirovaná pravda *Nového zákona* – Duch Svätý nielen zvestuje spásu, On sám je spása; Duch nielen obdarúva Cirkev, On sám je jej oživujúcou dušou.

Teologicky je pôsobenie Ducha Svätého vyjadrené:

- ako charismatické pôsobenie „ad extra“, pôsobenie navonok, ktoré je na ošoh všetkým a jeho zdroj je mimo subjektu, ktorý ho prijíma;
- ako životodárne pôsobenie „ad intra“, vnútorné pôsobenie, jeho zdroj sa nachádza v samotnom subjekte, ktorý ho prijíma a obnovuje jeho bytie.

Boží Syn zjavil, že s Duchom Svätým Boh nie je vysoko, že on nie je len historická postava, že Evanjelium nie je mŕtvym textom, že Cirkev nie je len ľudská organizácia, že liturgia nie je divadlo a že kresťanské misie nie sú propagandou. Duch Svätý je skutočným srdcom celého kresťanského života a jeho najvlastnejším „dychom“.

Symbyly Ducha Svätého

Charakteristickou črtou katolíckej pneumatológie je symbolické vyjadrovanie o Duchu a o jeho činnosti. Škála symbolov je bohatá. Aj samotné meno tretej božskej osoby je symbolické.

Duch - dych, vietor

Iz 42, 1: „Hľa, môj služobník priviniem si ho, vyvolený môj, mám v ňom zaľúbenie. Svojho ducha som vložil na neho, prinesie právo národom.“ *2 Kor* 3, 6: „On nás urobil súcich za služobníkov Novej zmluvy, a nie litery, ale Ducha; lebo litera zabíja, kým Duch oživuje.“

Cirkev sa predstavuje ako loď a modlitby jej členov sú ako napnutá plachta na hlavnom stožiarí (stožiar a horné rahnó vytvárajú kríž). Duch je ako priaznivý Boží vietor.

Hebr. ruah znamená dych, dýchanie, vietor – a podľa starodávneho slovného koreňa (rwh) aj životný priestor. Životodarný dych všetkého stvorenia má základ v nestvorenom Božom Dychu – v Duchu Svätom (por. *Jn* 6, 36).

Symbolický význam: život.

Oheň

Sk 2, 3-4: „Zjavili sa im akoby ohnivé jazyky, ktoré sa rozdelili, a na každom z nich spočinul jeden. Všetkých naplnil Duch Svätý a začali hovoriť inými jazykmi; ako im Duch dával hovoriť.“ *Zjv* 3, 15-16: „Poznám tvoje skutky, že nie si ani studený ani horúci. Kiež by si bol studený alebo horúci! Takto, že si vlažný, ani horúci ani studený, už-už ťa vyplúvam z úst.“

Obraz ohňa je veľmi bohatý. Z jednej strany pozitívny (svetlo, teplo, sila), z druhej negatívny (ničenie, bolesť). V duchovnom živote oheň znamená horlivosť za dobro, za Božiu slávu.

Duch udržiava v srdci kresťana nadšenie a ochotu konať dobro. Horlivosť je vlastnosť Božích mužov, napr. Eliáša (por. *Sir* 48, 1). Vlažnosť je „nákaza, čo pustoší na poludnie“, por. *Ž* 91, 6.

Symbolický význam: horlivosť; svetlo, teplo a sila zhora.

Holubica

Mk 1, 10: „Ako (Ježiš) vystupoval z vody, videl otvorené nebo a Ducha, ktorý ako holubica zostupoval na neho.“ Por. aj *Mt* 3, 16.

Pri Ježišovom krste sa holubica stala symbolom Ducha Svätého. Pri stvorení sveta sa Duch Boží vznášal nad vodami (por. *Gn* 1, 2). Krst je „druhým stvorením“, lebo je tu opäť Duch Boží v podobe holubice. Symbol holuba predstavuje tri skutočnosti: - čistotu, pre svoje biele perie; - jednoduchosť ako opak zákernej nebezpečnosti (*Mt* 10, 16); - modlitbu, pre lietanie medzi nebom a zemou. Modlitbou sa vstupuje do večného, božského rozhovoru Otca, Syna a Ducha. Bez pomoci Ducha by tento „vstup“ nebol možný.

Holubica v *Starom zákone* nikdy nepredstavovala Božieho ducha ani jeho pôsobenie. Symbolizovala milovanú osobu (por. *Pies* 6, 9) a blízkych ľudí. Preto holubica pri Ježišovom krste neznamená len prítomnosť Ducha Svätého, ale aj jeho úlohu – zjednotenie ľudí do Božej rodiny.

Symbolický význam: modlitba, čistota a jednoduchosť.

Voda

Jn 7, 37-39: „Ak je niekto smädný a verí vo mňa, nech príde ku mne a nech pije. Ako hovorí *Písmo*, z jeho vnútra potečú prúdy živej vody. To povedal o Duchu, ktorého malí dostať tí, čo v neho uverili.“ *Sk* 2, 17: „V posledných dňoch, hovorí Boh, vylejem zo svojho Ducha na každé telo.“ Slovo vyliat' naznačuje Božiu vôľu vytvoriť pre všetkých ľudí božské prostredie. *Iz* 58, 11: „A Pán ti dá neprestajný spočinok, jasnosťou naplní tvoju dušu a tvoje kosti upevní; budeš ako polievaná záhrada a ako prameň vôd, ktorého vody nesklamú.“

V biblickom ponímaní „živá voda“ je len tá, ktorá pochádza priamo z prameňa, na rozdiel od vody obyčajnej, ktorá je v nádobe, v mechu, alebo v cisterne. Voda symbolizuje dôležitosť svätého krstu, v ktorom po prvý raz vstupuje Duch do človeka a posväcuje ho (posväčujúca milosť).

Symbolický význam: očistenie, život.

Dar

Sk 2, 38: „Peter im povedal: Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Svätého Ducha.“ *Sk* 10, 45-46: „A veriaci z obriezky, čo prišli s Petrom, žasli, že sa dar Ducha Svätého vylial aj na pohanov, lebo ich počuli hovoriť jazykmi a velebiť Boha.“ *I Kor* 12, 4. 7: „Dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý. Každý však dostáva prejavy Ducha na všeobecný úžitok.“

Pre Augustína je „Dar“ vlastným menom Ducha Svätého (por. *De Trinitate* V, 11, 12), lebo dar vyjadruje neopísateľné spoločenstvo medzi Otcom a Synom. V Trojici je Darca, Obdarovaný a Dar. Otec je prvý Darca a Syn Obdarovaný, a potom Syn je druhý Darca a Otec Obdarovaný (por. *Jn* 14, 26; *Rim* 8, 9; *Hebr* 9, 14). Duch Svätý, pretože je božskej podstaty spolu s Otcom i Synom, je zároveň nestvorenou Láskou a nestvoreným Darom, por. Tomáš Akvinský (+1274), *Theologická summa* I, 37-38. To, čo Boh dáva človeku z Ducha, to si človek nijako nemôže nárokovať a sám dať, či získať.

Symbolický význam: Božia veľkodušnosť, ľudská závislosť.

Trojaké prebývanie Ducha Svätého

Termín „prebývanie Ducha Svätého“ je biblický, por. *I Kor* 3, 16; *2 Tim* 1, 14. V širšom

zmysle slova prebývanie znamená, že Duch Svätý je - ako Boh - všade. V užšom zmysle prebývanie vyjadruje špeciálnu prítomnosť Ducha – jeho posväcovanie (por. encyklika *Mystici corporis* 44-45, Pius XII., r. 1943, *DH* 3807-3808).

Dogmatická pravda o prebývaní Ducha Svätého obsahuje tri skutočnosti:

1. Prebývanie Ducha Svätého od večnosti v Najsvätejšej Trojici.
2. Prebývanie Ducha Svätého vo svete, najmä v Cirkvi.
3. Prebývanie Ducha Svätého v dušiach ľudí, najmä svätých.

I. Prebývanie Ducha Svätého v Najsvätejšej Trojici

Sväté písmo

Pravdu o Duchu Svätom, ktorý je v Bohu, lebo je Boh, zjavil Ježiš. Keď sa priblížil čas jeho odchodu z tohto sveta, sľúbil apoštolom „iného Tešiteľa“, „állon parákléton“ (por. *Jn* 14, 16).

Jn 14, 13. 16: „A ja poprosím Otca a on vám dá iného Tešiteľa, aby zostal s vami naveky – Ducha pravdy.“ Kristus stavia seba (prvý Tešiteľ, Zástanca, por. *I Jn* 2, 1) a druhého Tešiteľa na tú istú úroveň. Keďže Kristus je najplnším zjavením Boha ľudstvu, aj Duch Svätý je zjavením Boha. Keďže Kristus je pravý Boh, jedna z troch božských osôb, aj Duch Svätý je pravý Boh, jedna z troch božských osôb. Por. aj *Jn* 16, 14.

I Kor 2, 10-12: „Ale nám to Boh zjavil skrze Ducha, lebo Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny. Ved' kto z ľudí vie, čo je v človeku, ak nie duch človeka, ktorý je v ňom? Tak ani čo je v Bohu, nepozná nik, iba Boží Duch. A my sme nedostali ducha sveta, ale Ducha, ktorý je z Boha, aby sme vedeli, čo nám Boh daroval.“ Prenikať a poznávať Božie hlbiny je schopný len Boh.

Rim 8, 9: „Vy nežijete telesne, ale duchovne, pravda, ak vo vás prebýva Boží Duch. Lebo kto nemá Kristovho Ducha, ten nie je jeho.“ Pavol Apoštol viazal účinkovanie Ducha na osobu Krista a nazval ho Kristovým Duchom.

Zjv 22, 1: „Potom mi ukázal riekou vody života, čistú ako krištál, vytekajúcu od Božieho a Baránkovho trónu.“ V zmysle Ezechielovho proctva (*Ez* 47, 1-12) je voda života symbolom Ducha Svätého, ktorý vychádza z Otca i Syna.

Tradícia

Starokresťanská viera, že v Najsvätejšej Trojici prebýva Duch Svätý, sa prakticky prejavovala v liturgii – najmä pri Eucharistii (epikléza) a pri krste. Krstilo sa trojitým ponorením alebo trojitým liatím vody na hlavu krstenca. Por. *Didaché* 7; Justín (+165): *Apológia* I, 61; Irenej (+202): *Adversus haereses* III, 17, 1; Tertulián (+224): *De baptismo* 13. Irenej v 2. stor. zaviedol biblický výraz „prebývanie“ Ducha do teológie (por. *Adversus haereses*).

Klement Rímsky (pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Či nemáme jedného Boha a jedného Krista a jedného Ducha milosti vyliateho na nás?“ (*List Korint'anom* 46, 6).

Irenej (+202): „Môžem dobre dokázať, že Slovo, menované Syn, prebývalo vždy s Otcom; a tiež Múdrost', ktorou je Duch, prebýval s ním – a to pred celým stvorením“ (*Adversus haereses* IV, 20, 3). „Duch Svätý z Boha, ako hovorí Izaiáš (*Iz* 5, 6) je tá rosa, je Duch Boha, ktorý zostúpil na Pána“ (*Adversus haereses* III, 17, 3). „Do apoštolov bola vložená moc zhora, keď Duch Svätý (zhora) zostúpil na nich“ (*Adversus haereses* III, 1, 1).

Augustín (+430): „Duch Svätý je podľa *Písma* nielen Duchom Otca, a takisto nielen Duchom Syna, ale Duchom obidvoch, a preto je zjavením spoločnej vzájomnej lásky Otca a Syna“ (*De Trinitate* XV, 17, 27). „Treba teda tvrdiť, že Otec a Syn sú jedným jediným počiatkom Ducha Svätého, a nie dvoma jeho počiatkami. Ako sú Otec a Syn jediný Boh a vo vzťahu ku stvoreniu jeden jediný Stvoriteľ a jediný Pán, tak podobne vo vzťahu k Duchu Svätému predstavujú len jediný počiatok“ (*De Trinitate* V, 14, 15).

Rozumová úvaha

V Bohu môžu byť len čisto duchovné životné pochody: poznanie a chcenie (láska). Duch Svätý, pretože je božskej podstaty spolu s Otcom i Synom, je zároveň ich nestvorenou Láskou a nestvoreným Darom. Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Duch Svätý je osobným vyjadrením tohto darovania sa a tohto byť Láskou“ (*Theologická summa* I, 37-38).

Aby bola láska medzi Otcom a Synom skutočne dokonalá, musí byť neprekonateľne najlepšia zo všetkých (Anzem z Canterbury, +1109). Ďalší stredoveký parížsky teológ v tomto zmysle učil, že láska dvoch (Otec, Syn) je iba vtedy taká, že už nemôže byť lepšia, ak prekročí samu seba – nie je uzatvorená – a chce sa odovzdať, čiže rovnako milovať tretieho. Preto spoločenstvo pravej lásky (*vera caritas*) nemôže byť medzi menej ako tromi osobami. Následne originálne nazval tri božské osoby: *Dilector* (Otec či Syn), *Dilectus* (Otec či Syn), *Condilectus* (Duch Svätý) – Milujúci, Milovaný, Spolumilovaný (Richard od sv. Viktora, +1173).

Magistérium

Dogma: „Duch Svätý ako Pán a Oživovateľ je pravý Boh, tretia božská osoba spolupodstatná s Bohom Otcom a Bohom Synom.“

Nicejsko-carhradské vyznanie viery, r. 381, *DH* 150; Toledská synoda, r. 675, *DH* 525-532.

Zjavenie o troch osobách v jedinom Bohu je teologicky vyjadrené tak, že tri božské osoby od večnosti existujú v číselne jednej božskej prirodzenosti (nielen v špecifickej jednote). Duch Svätý prebýva v Bohu od večnosti tak, ako je Boh večný. Prebývanie Ducha v Bohu nemá ani začiatok ani koniec, je vnútrobožské.

Najsvätejšia Trojica

Kresťania veria v Boha, ktorý má k nim osobný vzťah, a nie v nejakú hroznú silu. Ježiš zjavil Boha ako spoločenstvo troch osôb, čím dal najavo, že Boh si želá, aby ho ľudia uznávali a ctili nielen ako Jediného, ale aj ako Trojicu. Dogma o Trojici je podstatou *Nového zákona* a základom každej ďalšej vieroučnej pravdy.

Sväté písmo

Nový zákon učí o vnútornom živote Boha, a tým zjavuje náuku o Najsvätejšej Trojici.

Najprv sa v starozákonnom príbehu exodu z Egypta Boh zjavil svetu ako „Boh pre nás“; ako Boh, ktorý zachraňuje svoj ľud pre otroctvom a záhubou (por. *Ex* 13, 1n). Neskôr, v príbehu vtelenia Ježiša, sa zjavil ako „Boh s nami“ – Emanuel (por. *Mt* 1, 24); ako Boh, ktorý nás miluje až na smrť na kríži. A napokon, v príbehu Turíc, sa Boh zjavuje ako „Boh v nás“; ako ten, ktorý nás posväcuje a umožňuje nám žiť božským životom (por. *Jn* 14, 26).

Trojicu zjavujú najmä udalosti.

Zvestovanie

Lk 1, 35: „Duch Svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho ťa zatieni. A preto aj dieťa bude sa volať svätým, bude to Boží Syn.“ Panenské počatie z Ducha je celkom nová vec. O počatí z Ducha Svätého nehovorí ani *Starý zákon* ani staroveká pohanská literatúra.

Ježišov krst

Mt 3,16-17: „On (Ježiš) videl Božieho Ducha, ktorý ako holubica zostupoval a prichádzal nad neho. A z neba zaznel hlas: Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zaľúbenie.“ Pri Ježišovom krste sa verejne ukázalo jeho božské poslanie. Ježiš je „Baránok Boží“ (*Jn* 1, 29) a pomazanie Duchom je začiatkom jeho verejného účinkovania (por. *Lk* 3, 21-22).

Posledná večera

Jn 14,16-17: „A ja poprosím Otca a on vám dá iného Tešiteľa, aby zostal s vami naveky - Ducha pravdy.“ *Jn 14,26*: „Ale Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí nás všetko.“ Vážna chvíľa rozlúčkovej reči (*Jn 13, 31-16, 33*) umocňuje Ježišovo zjavenie o „inom“, „druhom“ Tešiteľovi. „Prvým“ tešiteľom je on sám, por. *1 Jn 2, 1*.

Turíce

Sk 2, 1-4: „Keď prišiel deň Turíc, boli všetci vedno na tom istom mieste. Tu sa náhle strhol hukot z neba, ako keď sa ženie prudký vietor, a naplnil celý dom, v ktorom boli. I zjavili sa im akoby ohnivé jazyky, ktoré sa rozdelili, a na každom z nich spočinul jeden. Všetkých naplnil Duch Svätý.“ Na Turíce vrcholí zjavovanie sa trojjediného Boha, jeho trojosobnej podstaty. Tým, že Boh už nie je len „Boh pre nás“ ako Otec, už nie je len „Boh s nami“ ako Syn, ale je aj „Boh v nás“ ako Duch Svätý – tým sa zavŕšilo samozjavenie pravého trojjediného Boha (Henri J. M. Nouwen).

Krstný príkaz

Mt 28,19: „Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.“ Aj keď – podľa exegétov – Ježiš nepovedal tieto slová presne takto, inšpirovaní apoštoli ich takto trinitárne chápali.

Tradícia

Vieru kresťanov v Najsvätejšiu Trojicu od začiatku dosvedčuje liturgia.

1. Epikléza. Zvolávanie Ducha Svätého v kánone svätej omše.
2. Krstné formuly najmä v *Didaché* (7); *Didaché* bolo napísané medzi rokom 80 až 120; v *Apológii* (1, 61) od Justína, prvá polovica 2. stor.; v *Adversus haereses* (III, 17, 1) od Ireneja, druhá polovica 2. stor. Viera v Trojicu sa nutne vyžadovala k platnému krstu.
3. Najstaršie vierovyznania (*List apoštolov* z 2. stor.; *Apoštolské, Nicejsko-carhradské a Atanázoovo vierovyznanie* zo 4. stor.).
4. Chváloslovnia (doxológie). Koordinujúca (paritná) forma: Sláva Otcu i Synu i Duchu Svätému. Subordinujúca (hierarchická) forma: Sláva Otcu skrze Syna v Duchu Svätom.

Odborný termín „trojica“ je teologický, v *Pisme* sa nevyskytuje. Grécke „trias“ prvý použil Teofil Antiochijský (+c.186) a latinské „trinitas“ prvý použil Tertulián (+224).

V 4. stor. silne prežívaná viera v božstvo Ducha Svätého dozrela vo vierovyznaniach a našla aj všeobecnejšie miesto v liturgii – sviatok Turíc. Významné bolo rozšírenie epiklézy, lebo dovtedy bola len v niektorých liturgiách.

Ignác Antiochijský (+117): „Buďte poslušní biskupovi a navzájom medzi sebou, ako bol Kristus poslušný Otcovi podľa tela a apoštoli Kristovi a Otcovi a Duchu“ (*List Magnézanom* 13, 2).

Irenej (+202): „Cirkvev prijala od apoštolov a ich učeníkov vieru v jedného Boha Otca všemohúceho a v jedného Krista Ježiša, Syna Božieho a v Ducha Svätého“ (por. *Adversus haereses* I, 10, 1).

Tertulián (+224): „Iný je ten, ktorý rodí, iný ten, čo je rodený; iný ten, čo zosiela, a iný, ktorý je zoslaný“ (*Adversus Praxeam* 9, 2).

Hilár (+367): „Pán kázal krstiť v mene Otca i Syna i Ducha Svätého, čiže vo vyznaní viery v Stvoriteľa i v Jednorodného i v Dar“ (*De Trinitate* II, 1, 33).

Bazil Veľký (+379): „Prirodzenosť sa vzťahuje k osobe rovnako ako spoločné meno k menu individuálnemu. Každý z nás existuje, pretože má účasť na ľudskej prirodzenosti, ale zároveň je vďaka svojim charakteristikám a osobným zvláštnostiam týmto alebo oným človekom. Podobne je to aj v Trojici, kde prirodzenosť je spoločným menom... a kde osoba predstavuje zvláštnu charakteristiku, ktorá jedného odlišuje ako Otca, druhého ako Syna a napokon tretieho na základe jeho typickej vlastnosti posväcovať“ (*Epistula* 214).

Gregor Naziánsky (+390): „Starý zákon jasne ohlasoval Otca a dával zahalene tušiť jestvovanie

Syna. *Nový zákon* jasne zjavil Syna a dával tušiť božstvo Ducha Svätého. Teraz Duch prebýva medzi nami a jasne sa nám ukazuje. Skutočne by nebolo bývalo rozumné otvorene ohlasovať božstvo Syna, kým ešte nebolo uznané božstvo Otca, ani klásť na ľudí bremeno viery v Ducha Svätého, kým ešte nebolo uznané božstvo Syna“ (*Oratio* 31, 26).

Najväčším trinitárnym teológom Západu bol Augustín. Skoro dvadsať rokov písal pätnásť kníh *De Trinitate*. V prvých ôsmich knihách vypracoval teóriu vnútrobožských vzťahov a v ostatných siedmich tzv. psychologickú teóriu, ktorú založil na pravde, že človek je stvorený na Boží obraz (*Gn* 1, 26).

Augustín (+430): „Trojica je sám jediný Boh“ (*De Trinitate* VII, 6, 12; I, 6, 10). „Zatiaľ čo v obraze Trojice (v človekovi) tri schopnosti nie sú jeden jediný človek, ale patria jedinému človeku, vo všetko prevyšujúcej Trojici – ktorej obrazom je človek – tieto tri schopnosti nepatria jedinému Bohu, ale sú tromi osobami, nie len jednou jedinou osobou“ (*De Trinitate* XV, 23, 43). „Keď si položíme otázku, čo sú tieto tri reality, cítíme veľkú úbohosť ľudskej reči. Avšak bola vybraná formulácia tri osoby, ani nie preto, že by vyjadrovala ako sa veci majú, ale skôr preto, aby sme neostali nemí“ (*De Trinitate* V, 9). „Slovo osoba používame preto, lebo nepoznáme lepšie, a nechceme pred Bohom zostať úplne ticho, hoci dobre vieme, že to nestačí na vyjadrenie skutočnosti, ako nám boli zjavené pod menami Otec, Syn a Duch Svätý“ (por. *De Trinitate* VII, 6, 11).

Rozumová úvaha

Tajomstvo Najsvätejšej Trojice ľudský rozum nepochopí, lebo presahuje rozum – ale nie je proti rozumu. Logické je: jeden Boh sú tri osoby. Nelogické by bolo: jeden Boh sú traja Bohovia; alebo jedna osoba sú tri osoby.

Boh je absolútne dokonalé bytie, ktorý – ako Pôvodca – má všetky dokonalosti. Preto Boh musí mať sám v sebe aj nejaký „vnútrobožský vzťah“, lebo vzťah je dokonalosť. Jediný Boh a nutnosť, že musí mať vzťah, vedie – rečou viery – k trojosobnosti jediného Boha (Tomáš Machula). Podobne, jediný Boh a nutnosť, že musí mať dokonalú „vnútrobožskú lásku“ (nie sebelásku), vedie – rečou viery – k trojosobnosti jediného Boha (Richard od sv. Viktora, +1173; Radomír Bůžek).

Boh existuje ako spoločenstvo. Pretože je Boh nezložený a večne nemenný, Božie vlastnosti sú s Božím bytím v dokonalej jednote. Z dokonalej vnútornej Božej jednoduchosti vyplýva, že všetky Božie vlastnosti sú reálne totožné s jeho božskou prirodzenosťou. Boh teda nie je len dobrý, on je Dobro; nie je len múdry, on je Múdrost'... Jednotlivé božské osoby sa preto neodlišujú na základe vlastností, ale na základe protikladných vzťahov (por. Augustín, *De Trinitate* V - VII).

O tajomstve Trojice možno svedčiť – vzájomnou a pokornou láskou (F.-X. Durrwell).

Magistérium

Dogma: „V Bohu sú tri navzájom reálne odlišné osoby: Otec, Syn a Duch Svätý.“

Nicejský koncil, r. 325, *DH* 125; Carihradský koncil, r. 381, *DH* 150; Toledský snem, r. 675, *DH* 525-532.

Dogma vyplýva z celkového chápanie zjavenia a z vnútornej trojičnej podstaty *Nového zákona*. Odlišnosť jednej božskej osoby vyjadruje výraz vzťah pôvodu (*relatio originis*). Odlišnosť nemôže byť ani v podstate, ani v akosti, ani v kvalite, ani v mieste, ani v čase. Od staroveku platí, že v Bohu je všetko jedno okrem podstatných protikladných vzťahov.

V jedinom Bohu je Rodič, Zrodený a Zrodenie (ako zosobnená činnosť). Z Otca Rodiča vychádzajú obaja – aj Syn (Zrodený) aj Duch (Zrodenie) – cez jeho otcovstvo. Otec a Syn sú dva póly trojičného pohybu. Pohybom je Duch, ktorý je menovaný na treťom mieste, po oboch póloch. To však neznamená, že je posledný. Keďže Duch nie je ani počiatok (to je Otec), ani koniec (to je Syn) – je na začiatku i na konci. V Duchu Otec plodí a Syn je splodený (F.-X. Durrwell).

Zjavením Trojice Boh pozval ľudí „do svojho súkromia“. Viera v Trojicu je kladnou odpoveďou na pozvanie. Tajomstvo Trojice v Bohu sa volá teologická alebo imanentná Trojica. Tajomstvo Trojice navonok – v dielach – sa volá ekonomická Trojica (por. *KKC* 236).

Terminológia

V Bohu je jediná prirodzenosť (podstata), nie v zmysle špecifickou ale číselnom. Ustálená terminológia učí, že v Trojici je jedno: podstata, substancia, prirodzenosť. Čo je v Bohu tri, vyjadruje slovo – osoba, hypostáza.

Ženskosť a mužskosť Boha

Niektorí teológovia 20. stor. (napr. E. Sorge, J. Moltmann) začali pod vplyvom feminizmu hovoriť o „ženskosti Boha“, lebo kritizovali klasickú teológiu pre „zdeformovanie mužskou kultúrou“. Prvú božskú osobu volali Matka a druhú božskú osobu Dcéra. Iní chceli aspoň Ducha Svätého volať Matka (napr. D. L. Gelpi, P. Jevdokimov), aby sa odstránilo „mužské“ chápanie Boha a lepšie sa poukázalo na materské konanie Ducha.

Boh je vo svojej transcendentnosti nad každým pohlavným rozdielom. Božským osobám nemožno pripisovať pohlavnosť. Keď sa im po gramatickej stránke pripísali mená mužského rodu, tým sa – obmedzenou ľudskou rečou – vyjadřila existencia a konanie Boha, nie jeho pohlavie.

V *Novom zákone* meno „Otec“ zjavuje veľmi veľa (pôvod, moc, autoritu, dôvernosť, a najmä trojičné vzťahy v Bohu), ale nie nadradenosť mužského pohlavia. V Bohu je zároveň materstvo i otcovstvo. Zmena zaužívaného pomenovania (odôvodneného *Písmom*) by násilne dávala božskej osobe sexuálne zafarbenie a popierala by transcendentnosť Boha. Na Boha nemožno pozeráť z ľudského pohľadu rozdielnosti pohlaví.

Trinitárne bludy

Omyly vznikali zväčša z nepochopenia základných pojmov alebo z prehnaného racionalizmu usilujúceho sa odstrániť tajomstvo. Bludy tvoria dve skupiny. Prvá popiera jednosť Boha, druhá – početnejšia – jeho trojosobnosť.

1. Učenie „o troch Bohoch“ – triteisti:

- Ján Philoponus (+565);
- Joachim z Fiore (+1202);
- Anton Günther (+1863).

2. Učenie o jednom Bohu a popieranie Trojice:

- Árius (+336) - Boh Otec je pravý Boh, Ježiš je len adoptívny Boží syn;
- Macedonius (+363) - božské osoby nie sú v podstate rovné (subordinacionizmus);
- Modalizmus - je len jeden Boh, ktorý sa zjavil v troch spôsoboch alebo úlohách.

Kráľovstvo Ducha – Joachim z Fiore

Opát Joachim z Fiore (1130-1202), pôvodne cisterciánsky mních, sa stal „teológom Ducha“. Vytvoril fantastickú teológiu dejín: - sedem starozákonných období; - sedem novozákonných období. A obnovil teóriu o troch kráľovstvách:

1. Starozákonné kráľovstvo bolo kráľovstvo Boha Otca;
2. Novozákonné kráľovstvo je kráľovstvo Boha Syna; predstavuje ju „petrovská“ Cirkev.
3. Tisícročné kráľovstvo bude kráľovstvo Boha Ducha Svätého; bude ho predstavovať „jánovská“ Cirkev s uskutočnenými blahoslavenstvami; začiatok kráľovstva Ducha mal prísť v r. 1260.

Duch Svätý – božská osoba

Sväté písmo

Pravda o Duchu Svätom ako Bohu je ovocím novozákonného zjavenia.

Duch Svätý – nositeľ činnosti

Mt 4, 1: „Potom Duch vyviedol Ježiša na púšť.“ Por. *Mt* 3, 16. Duch viedol Ježiša, po jeho slobodnom rozhodnutí, k aktuálnemu naplneniu mesiášskeho poslania.

Sk 13, 2: „Ako slúžili Pánovi a postili sa, povedal Duch Svätý: Oddel'te mi Barnabáša a Šavla na dielo; na ktoré som ich povolal.“

Duch Svätý – Boh

Sk 5, 3: „Ananiáš, prečo ti satan opantal srdce, aby si klamal Ducha Svätého, veď' nie ľuďi si oklamal, ale Boha.“

I Kor 6, 19-20: „A neviete, že vaše telo je chrámom Ducha Svätého... Oslavujte teda Boha vo svojom tele.“ Popri nepopierateľnom monoteizme *Nového zákona* je Duch Svätým výslovne zjavovaný ako Boh.

Duch Svätý – osoba

Jn 14, 26: „Ale Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ Por. *Jn* 15, 26; *Jn* 16, 7. Duch Svätý ako osoba a ako Boh má vlastné meno – Tešiteľ. Meno a konanie má samostatná osoba.

Sk 15, 28: „Lebo Duch Svätý a my sme usúdili, že nebudeme na vás klásť nijaké iné bremeno okrem toho nevyhnutného.“

Svedectvá apoštolov

I Kor 12, 4-6: „Dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý. Aj služby sú rozličné, ale Pán je ten istý. A rozličné sú aj účinky, ale Boh, ktorý pôsobí všetko vo všetkých, je ten istý.“ Por. *2 Kor* 3, 17-18; *2 Kor* 13, 13. Pavlove listy sú najstaršie knihy *Nového zákona*. Pavol Apoštol v nich predstavil hlbokú pneumatológiu.

I Pt 1, 1: „Vyvoleným, ktorých Boh Otec vopred poznal a Duchom posvätil, aby boli poslušní a pokropení krvou Ježiša Krista.“

Tradícia

Vieru v božskú osobu Ducha Svätého od začiatku vyjadrovali najmä krstné formuly.

Didaché (7. kapitola): „Vo veci krstu postupujte takto: Keď ste už všetko predchádzajúce povedali (vyznanie viery), krstíte v tečúcej vode v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Ak však nemáš tečúcu vodu, pokrsti v inej... Ak nemáš ani jednu ani druhú, lej tri krát na hlavu vodu v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.“

Teofil Antiochijský (+c.186): „Logos je Duch Boží“ (*Ad Autolyicum* II, 10).

Irenej (+202): „Otec robí pomazanie, Syn je pomazaný v Duchu, ktorý je pomazanie“ (*Adversus haereses* 3, 18).

Atanáž (+373) zohral významnú úlohu na Nicejskom koncile (r. 325) pri obrane božstva Ježiša Krista. Teológii Ducha sa venoval najmä v štyroch listoch Tumujskému biskupovi Serapionovi, ktoré napísal okolo roku 350. „Keby bol Duch Svätý len tvorom, potom by v ňom nikto nebol spojený s Bohom, boli by sme spojení len so stvorením, a tak by sme boli celkom oddelení od Božej prirodzenosti, pretože by sme na nej nemali celkom žiaden podiel... Ak sa však prijímaním Ducha Svätého stávame účastní na Božej prirodzenosti, určite žiadny človek, ktorý normálne uvažuje, nepovie, že Duch nie je Boh, že je len tvor“ (*Epistula prima ad Serapionem* 24).

Bazil Veľký (+379): „Duch Svätý bol stále prítomný v celom Pánovom živote a bol jeho pomazaním a neodlučiteľným sprievodcom“ (*De Spiritu Sancto* 16, 39). „Tvor slúži, Duch oslobodzuje. Tvor túži po živote, Duch je ten, kto ho oživuje. Tvor potrebuje poučenie, Duch mu ho dáva. Tvor je posväcovaný, Duch posväcuje. Avšak Duch má svätosť zo svojej podstaty, nedostal ju ako milosť“ (*Epistula* 195, 2).

Gregor Naziánsky (+390): „Dokedy máme ešte skrývať svetlo pod mericou a zatajovať pred inými dokonalé božstvo (Ducha Svätého)?“ (*Oratio* 12, 6).

Augustínova tzv. psychologická teória o Trojici, vychádzajúca zo zjavenej pravdy, že človek je stvorený na Boží obraz (*Gn* 1, 26), učí, že „trojrozmerná“ myseľ človeka – rozum (Syn), vôľa (Duch), pamäť (Otec) – zobrazuje jediného Boha s tromi osobami.

Augustín (+430): „Táto Trojica (schopností) v myslí (rozum, vôľa a pamäť) nie je obrazom Boha preto, že myseľ si pamätá, chápe a miluje samu seba, ale preto že si môže takisto pamätať, chápať a milovať toho (Boha), ktorý ju stvoril“ (*De Trinitate* XIV, 12, 15). Duch Svätý je v tomto obraze vôľa – schopnosť milovať.

Cyril Alexandrijský (+444): „Duch je moc a prirodzené pôsobenie božskej substancie. Vykonáva všetky Božie diela“ (*Thesaurus de trinitate* 34).

Rozumová úvaha

Tajomstvo Najsvätejšej Trojice obsahuje aj tajomstvo tretej božskej osoby – Ducha Svätého. Hypostatická črta Ducha je moc, je to všemohúca činnosť. Duch Svätý je činnosť sama, preto sa Duch nikdy neprejavuje ako dôsledok nejakej božskej činnosti.

Magistérium

Dogma: „Duch Svätý je tretia božská osoba.“

Carihradský koncil, r. 381, *DH* 150; por. Toledský snem, r. 675, *DH* 525-532.

Carihradský koncil nazval Ducha Svätého rovnako „Pánom“ ako bol nazývaný Ježiš Kristus. Kvôli tomu, že výraz „osoba“ sa z filozofického pohľadu neustále vyvíja, niektorí teológovia navrhli, aby sa výraz „osoba“ v trojičnej náuke nepoužíval. Avšak doposiaľ neexistuje iný vhodnejší výraz, ktorý by lepšie priblížil trinitárne tajomstvo.

Paraklitus

Ježiš použil tri výrazy na pomenovanie tretej božskej osoby: - Duch Svätý (*Mt* 28, 11; *Lk* 11, 13; *Jn* 14, 26; 20, 22) alebo len Duch (*Mt* 10, 20; *Jn* 3, 5-8); - Paraklitus (*Jn* 14, 16; 15, 26; 16, 7); -Duch pravdy (*Jn* 14, 17; 15, 26; 16, 12).

Biblické pomenovanie „Paraklitus“ má dva základné významy. V pasívnom zmysle slova znamená obhajca, advokát, ochranca, obranca, príhovorca, orodovník, poradca; ako obvyklý ho preferoval najmä Tertulián. V aktívnom zmysle výraz znamená tešiteľ, povzbuditeľ, utešovateľ; uprednostňoval ho najmä Hieronym.

Dve pochádzania v Bohu

Klasická teológia učila o dvoch pochádzaniach v Bohu. Priekopníkom náuky „o pochádzaní“ bol Gregor Naziánsky (+390). Pochádzať (okrem miestneho pohybu, ktorý u Boha neprichádza do úvahy) znamená mať pôvod od iného. Tak sa rozoznával Pôvodca – ten, ktorý dáva pôvod a Pochádzajúci – ten, ktorý dostáva pôvod.

1. pochádzanie Syna od Otca splođením-generatio, (tzv. cestou rozumu), por. *Jn* 1, 1; *Ef* 3, 10.
2. pochádzanie Ducha Svätého od Otca a Syna dýchaním-spiratio, (tzv. cestou vôle), por. *Rim* 5, 5; *1 Jn* 4, 12-13.

Pochádzania teológovia odvodili z časného poslania a pôsobenia božských osôb vo svete (por. *KKC* 244). Tiež si pomohli ľudskými schopnosťami – poznaním a chcením (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* I, 40, 4; I, 41, 2).

Dnes treba vidieť túto náuku v novom svetle. Analógia (poznatie – chcenie) musí byť použitá v rámci Božieho zjavenia a nemôže sa stať absolútnym kritériom trinitárnej náuky. Preto generatio neznamená len poznanie a myšlienku, tak ako spiratio neznamená len chcenie a lásku. Aj generatio aj spiratio má viacero významných aspektov.

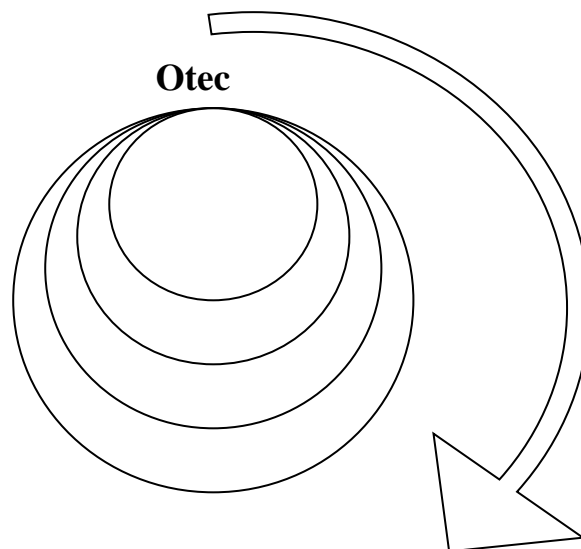
Vlastnosti Božích pochádzaní

Medzi božským plodením a dýchaním (*generatio* a *spiratio*) existuje kontinuita, najmä v tom, že v oboch ide o „dávanie“ Božieho života, ktorému dominuje láska – a zároveň existuje aj rozdielnosť, najmä v smerovaní „navonok“ v zmysle rozlíšenia (plodenie) a v smerovaní „dovnútra“ v zmysle zjednotenia (dýchanie). Obe pochádzania v Bohu sú večné, vnútorné (imanentné) a podstatné (substanciálne).

1. Večnosť: Obidve Božie pochádzania sú večné, preto aj všetky tri osoby sú večné. Každá zmena, ktorá nastala v Ježišovi, je len v jeho ľudskej prirodzenosti.
2. Imanentnosť: Obidve Božie pochádzania sú imanentné, vnútorné - tkvejúce sami v sebe, lebo božská prirodzenosť má dva základné úkony: poznanie a chcenie.
3. Substanciálnosť: Obidve Božie pochádzania sú substanciálne (podstatné). Účinky týchto pochádzaní sú podstatné - Boží Syn je Božia podstata; - Duch Svätý je Božia podstata.

Trinitárna schéma podľa Bonaventúru

Bonaventúra (+1274) patril k najväčším scholastickým teológom. K lepšiemu pochopeniu trinitárneho tajomstva a dejín spásy vytvoril originálnu schému (bod a štyri kruhy):

Boh – Otec je **jednoduchý bod**, Pôvod, Prameň.

Boh – Syn je najmenší kruh, **kruh večného plodenia**, vychádzajúci z Otca a vracajúci sa do Otca.

Boh – Duch Svätý je väčší kruh, **kruh večného vychádzania** z Otca i Syna a vracajúci sa do Otca i Syna.

Tretí kruh je **kruh poslania Syna** na svet (*Jn* 16, 28) – kristologicko-soteriologický, ktorý sa realizoval v reálnom čase, pretože Boh miloval svet (por. *Jn* 3, 16; *1 Jn* 4, 10). Ježiš vždy pripisoval iniciatívu svojho príchodu na svet Otcovi (por. *Jn* 10, 36).

Štvrtý (najväčší) kruh je **kruh poslania Ducha** na svet (*1 Kor* 2, 10) – pneumatologicko-soteriologický, ktorý sa neustále realizuje v reálnom čase (por. *Jn* 7, 38-39). Dar Otca a dar Syna prichádza do srdca ľudí ako dar Ducha Svätého. Ľudstvo prostredníctvom Ducha dostáva všetko, čo chcel Otec dať, a všetko, čo pre ľudstvo získal Syn svojím vykúpením. Takto je dar Ducha úplne dokonalým darom – „všetko“.

Tretí a štvrtý kruh už nie sú imanentné (vnútrobžské) kruhy, ale predstavujú pôsobenie Boha navonok, sú to kruhy milosti.

Keďže stvorenie sveta je počiatkom „darovania sa Boha“ človeku a eschatologická plnosť predstavuje vyvrcholenie Božieho sebadarovania – nejde o nič iné, len o participáciu sveta na

vnútrobožskom darovaní sa. Iba Boh, ktorý je od večnosti Trojica (Darca, Obdarovaný a Dar), sa môže darovať svetu a pritom zostať úplne nezávislý od sveta. Darovanie sa Boha stvoreniu mu totiž nepridáva žiadnu novú kvalitu. A tak len Boh môže stvoriť svet, zbožštiť ho a zostať nezávislý na svojom diele.

Trojčné prenikanie božských osôb – trinitárna perichoréza

Sväté písmo

Jn 14, 10-11: „Neveríš, že ja som v Otcovi a Otec vo mne? Slová, ktoré vám hovorím, nehovorím sám zo seba, ale Otec, ktorý ostáva vo mne, koná svoje skutky. Verte mi, že ja som v Otcovi a Otec vo mne. Ak nie pre iné, aspoň pre tie skutky verte!“ Ježiš sebavedome odpúšťal hriechy (por. *Jn 8, 1-11*; *Mk 2, 1-12*) a upravoval Mojžišov zákon (por. „Ja vám však hovorím“, *Mt 5, 17-48*).

Jn 10, 30: „Ja a Otec sme jedno.“ Por. aj podobenstvo o viniči *Jn 15, 1-10* a *Mt 11, 27*.

Jn 16, 13-15: „Keď príde on, Duch pravdy, uvedie vás do plnej pravdy, lebo nebude hovoriť sám zo seba, ale bude hovoriť, čo počuje, a zvestuje vám, čo má prísť. On ma oslávi, lebo z môjho vezme a zvestuje vám. Všetko, čo má Otec, je moje. Preto som povedal, že z môjho vezme a zvestuje vám.“

I Kor 2, 10-11: „Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny. Čo je v Bohu nepozná nik, iba Boží Duch.“

Tradícia

Východní otcovia hľadeli na perichorézu dynamicky, lebo vychádzali z pochádzaní. Gregor Naziánsky (+390) zaviedol do teológie termín perichoréza (penikanie). Najprv ju vzťahoval na Ježiša Krista – na pomer jeho dvoch prirodzeností (por. *Epistula 101, 6*). Perichorézu možno v plnosti aplikovať až na osoby Najsvätejšej Trojice. Ján Damaský (+750) dokonalejšie rozpracoval náuku o trinitárnom penikani (por. *De fide orthodoxa I, 8; III, 5*).

Západní otcovia hľadeli na perichorézu staticky, lebo vychádzali z jedinej Božej podstaty.

Hilár (+367): „Boh v Bohu, lebo Boh z Boha“ (*De Trinitate 4, 10*).

Augustín (+430): „Jednotlivé v jednotlivých a všetko v jednotlivých a jednotlivé vo všetkých a všetko vo všetkých a všetko jedno“ (*De Trinitate 6, 10, 12*).

Rozumová úvaha

Penikania božských osôb odôvodňuje: - Božia podstata (každá osoba je vecne totožná s božstvom); - pochádzania v Bohu (pochádzania sú imanentné; ten, kto pochádza, ostáva v tom, od ktorého pochádza); - vzťahy v Bohu (vecne rozdielne vzťahy spôsobujú, že jedna božská osoba s vylúčením ostatných dvoch je nemysliteľná).

Magistérium

Dogma: „Tri božské osoby sa navzájom penikajú a v sebe navzájom prebývajú.“

Florentský snem, r. 1442, *DH 1330-1331*.

Perichoréza je základná náuka o Najsvätejšej Trojici. Perichoréza garantuje, že žiadna z osôb Trojice nie je vyššie alebo nižšie ako ostatné dve.

Teologické penikania

Katolícka teológia pozná dve penikania (perichorézy) trojičnú a kristologickú. Medzi trinitárnou a kristologickou perichorézou je podstatný rozdiel. U Trojice ide o dokonalé penikanie božských osôb (v numericky jednej božskej prirodzenosti).

U Ježiša Krista nejde o dokonalé prenikanie. Obidve Kristove prirodzenosti sa neprenikajú, preniknutá je len ľudská. Na kristologickej perichoréze stojí tzv. zamieňanie prísudkov (*communicatio idiomatum*). Toto zamieňanie je možné len preto, že Kristus ako Bohočlovek má božské i ľudské vlastnosti.

Pochádzanie Ducha Svätého

Sväté písmo

Jn 14, 16- 17: „A ja poprosím Otca a on vám dá iného Tešiteľa, aby zostal s vami naveky - Ducha pravdy, ktorého svet nemôže prijať, lebo ho nevidí, ani nepozná. Vy ho poznáte, veď ostáva u vás a bude vo vás.“ Por. aj *Jn 16, 14*; *Gal 4, 6*; *Rim 8, 9*; *Flp 1, 19*; *2 Kor 3, 17*; *Zjv 22, 1*.

Jn 15, 26: „Keď príde Tešiteľ, ktorého vám ja pošlem od Otca, Duch pravdy, ktorý vychádza od Otca, on o mne vydá svedectvo.“

Jn 20, 21-22: „A znova im povedal: Pokoj vám! Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás. Keď to povedal, dýchol na nich a hovoril im: Prijmite Ducha Svätého.“ Exegéza: Takto bol Duch Svätý odovzdaný apoštolom ako dych Zmŕtvychvstalého. Do Jánovho evanjelia nemožno zaviesť presné rozdelenie na výroky o imanentnej Trojici a na výroky o ekonomickej Trojici.

Tradícia

Tertulián (+224): „Iný je ten, ktorý rodí, iný ten, čo je rodený; iný ten, čo zosiela, a iný, ktorý je zoslaný“ (*Adversus Praxeam 9, 2*).

Origenes (+253): „Boli múdri muži, ktorí poznali Boha a hovorili jeho slovami, mali však len podiel na Božom duchu... Ale nás Spasiteľ, ktorý bol poslaný, aby odovzdal to, čo počul od Otca, nedaruje Ducha len čiastočne – pretože ho nedáva ako ten, kto ho sám prijal. On, ktorý bol poslaný a prevyšuje všetkých, daruje Ducha v plnosti – a preto to môže urobiť, že je jeho pôvodcom“ (*Commentarium in Joannem 48*).

Atanáž (+373): „Všetko dobro zostupuje od Otca cez Syna v Duchu Svätom“ (*Epistula ad Serapionem 1, 24*).

Bazil Veľký (+379): „Cesta poznania Boha ide z Ducha, ktorý je jeden, skrze jediného Syna k jedinému Otcovi; a v opačnom zmysle dobro samo v sebe, svätosť od prirodzenosti a kráľovská hodnosť, to všetko k nám zostupuje od Otca skrze Jednorodného (Syna) v Duchu“ (*De Spiritu Sancto 18*).

Gregor Naziánsky (+390): „Práve preto sa hovorí, že Syn je poslaný od Otca, lebo je z Otca splodený... Poslanie (Ducha Svätého), to je jeho pôvod, ktorým vychádza z Otca a Syna“ (*In Evangelium Homilia 26, 2*).

Augustín (+430): „Nemôžeme hovoriť, že Svätý Duch nepochádza i od Syna, lebo by sa Svätý Duch nenazýval Duchom Otca i Syna“ (*De Trinitate IV, 2*). „Treba povedať, že Otec a Syn sú počiatkom Svätého Ducha, nie dva počiatky“ (*De Trinitate V, 15*). „V Trojici sa právom Božie slovo nazýva Synom, Boží dar Duchom Svätým a Bohom Ocom ten, z ktorého sa zrodilo Slovo a z ktorého hlavne vychádza Duch Svätý. Dodal som hlavne, pretože Duch Svätý vychádza i zo Syna... (Otec) splodil ho (Slovo) teda tak, aby tiež z neho vychádzal spoločný dar (Otca i Syna) a Duch Svätý, aby bol i Duchom obidvoch“ (*De Trinitate XV, 17, 29*). Augustín výrazne prispel k tomu, že na Západe vložili do Nicejsko – carihradského vyznania „Filioque“.

Cyril Alexandrijský (+444): „Ten, ktorý nadobúda obraz Syna, t.j. Duch, vlastní tým naplno Syna i Otca, ktorí sú v ňom“ (*Thesaurus de trinitate 13*).

Rozumová úvaha

Tretia božská osoba dostala meno od biblického výrazu „vychádzať“ a „dýchať“, por.

Tomáš Akvinský, *Theologická summa* I, 34, 1.

Západní teológovia vyjadrili vieru o pochádzaní Ducha slovami „ktorý vychádza z Otca i Syna“, východní teológovia „ktorý vychádza z Otca“. Neskôr z toho vznikol spor.

Magistérium

Dogma: „Duch Svätý je od Otca a Syna: nie učinенý, ani nie stvorený, ani nie splodený, ale vychádzajúci.“

Atanázo viero vyznanie (z obdobia 450 – 500), *DH* 75 (24. veta).

Dogma: „Duch Svätý pochádza od Otca i Syna ako jediný dych.“

Lyonský snem, r. 1274, *DH* 850. Florentský snem, r. 1438, *DH* 1300-1302.

Pre Ducha Svätého je charakteristické božské „vychádzanie“. Z Otca vychádza otcovským spôsobom, zo Syna vychádza synovským spôsobom. Keby Syn nevlastnil Ducha v rovnakej miere ako Otec, neprebývala by v ňom plnosť božstva (por. *Kol* 2, 9). A keby Syn len prijímal lásku a sám by nebol aj jej prameňom, nebol by rovný Otcovi (por. *Jn* 10, 30; 14, 9-11).

Istá mienka: „Duch Svätý pochádza od Otca i Syna cestou spoločnej vôle – lásky.“

Vnútorň Boží život sa prejavuje poznaním a chcením. Preto sú v Bohu analogicky dve pochádzania, ktoré treba chápať v tom zmysle, že v Bohu sú dva póly a Duch je večný pohyb, ktorý smeruje od jedného k druhému a oba póly spája. Tak možno povedať, že činnosťou rozumu - poznaním Otec plodí Syna a činnosťou vôle - chcením (láskou) Otec a Syn dýchajú Ducha.

U človeka, je veľa prejavov poznania a chcenia. Sú však akcidentálne, a preto nedokonalé. U Boha sú tieto úkony podstatné, totožné s Božou podstatou, a tak absolútne dokonalé.

Filioque (i Syna)

Na Západe bolo filioque vložené do Nicejsko-carhradského vierovyznania španielskymi koncilmami (por. Tretia toledská synoda, r. 589, *DH* 470 a najmä Ôsmy toledský koncil, r. 653) kvôli ariánom. Keďže sa jednalo o biblické a Augustínovo učenie, filioque sa relatívne rýchlo rozšírilo v Španielsku, v Galii, v Anglicku, v Nemecku (r. 809) a v Ríme (r. 1014). Pritom nešlo o „inú vieru“ (hetera pistis, *DH* 265) zakázanú Efezským koncilom.

Spor o „filioque“ má základ v rozdielnych teológiách. Západ poukazuje na princíp (z Otca i Syna), Východ na poriadok spásy (z Otca skrze Syna). Obe teológie sa navzájom dopĺňajú, sú komplementárne. V prvých storočiach sa nikdy tieto rozdiely nepokladali za prekážku spoločnej viery: v jedinom Bohu sú dve pochádzania, tri osoby, štyri vzťahy (otcovstvo, synovstvo, aktívne dýchanie a pasívne dýchanie) a päť znakov (nenaroditeľnosť, otcovstvo, aktívne dýchanie, synovstvo, pasívne dýchanie - spirácia).

Západ i Východ mali rozličnú predstavu aj o symbole. Pre Východ bol nezmeniteľnou formou viery, pre Západ bol formulou, ktorú promulguje kompetentná autorita – koncil, pápež. Historicky teda bolo vloženie filioque správne, ale eklesiologicky nie – prinajmenšom bolo „nebratské“. Vynechať filioque by bolo možné, ak by sa to nevysvetľovalo, ako napravenie herézy. Na to by musel byť pripravený veriaci ľud na oboch stranách.

Jednota Božieho účinkovania navonok

Sväté písmo

Jn 5, 19: „Čo robí Otec, to robí podobne aj Syn.“ Por. *Jn* 16, 15.

Jn 14, 10: „Neveríš, že ja som v Otcovi a Otec vo mne?... Otec, ktorý ostáva vo mne, koná svoje skutky.“

Písmo neraz jednu a tú istú činnosť pripisuje všetkým trom božským osobám.

Stvorenie sveta:

- pripísané Otcovi: *1 Kor 8, 6*;
- pripísané Synovi: *Jn 1, 3*;
- pripísané Duchu Svätému: *Múd 1, 7*;
- Vtelenie Božieho Syna:
- pripísané Otcovi: *Jn 3, 16; Mk 1, 38; 1 Jn 4, 10; Hebr 10, 5*;
- pripísané Synovi: *Flp 2, 7; Hebr 10, 9; Jn 1, 14*;
- pripísané Duchu Svätému: *Lk 1, 35; Mt 1, 20*.

Odpúšťanie hriechov:

- pripísané Otcovi: *Lk 23, 34*;
- pripísané Synovi: *Mt 9, 2; 2 Kor 5, 21*;
- pripísané Duchu Svätému: *Jn 20, 22-23; Rim 14, 17*.

Rozdávanie milosti:

- pripísané Otcovi: *1 Kor 12, 6*;
- pripísané Synovi: *1 Kor 1, 2. 30; 12, 5*;
- pripísané Duchu Svätému: *Rim 15, 16; 1 Kor 12, 4*.

Kristovo zmŕtvychvstanie:

- pripísané Otcovi: *Sk 2, 24*;
- pripísané Synovi: *1 Sol 4, 14*.
- pripísané Duchu Svätému: *Rim 1, 3; 8, 11*.

Inokedy pripisuje *Písmo* jednu činnosť dvom božským osobám.

Zoslanie Ducha Svätého:

- pripísané Otcovi: *Jn 14, 16*;
- pripísané Synovi: *Jn 16, 7*.

Tradícia

Irenej (+202): „Boh stvoril svet svojimi dvoma rukami – Synom a Duchom“ (*Adversus haereses* IV, 4, 4).

Atanáž (+373): „Svätá a dokonalá Trojica je v sebe rovnaká a nedeliteľná podľa prirodzenosti; jediná je aj jej činnosť. Otec totiž koná všetko skrze Slovo v Duchu Svätom, a tak je jednota Božej Trojice zachovaná“ (*Epistula ad Serapionem* 1, 28). „Otec skrze Syna v Duchu Svätom všetko plní i koná“ (*Epistula ad Serapionem* 4). „Ale Trojica, aj keď si Slovo vzalo telo z Márie, je stále Trojicou, nepozná nijaký prírastok ani úbytok; je stále úplne dokonalá: Trojica, a pritom jeden Boh. A tak Cirkve hlása, že je jeden Boh, Otec Slova“ (*Epistula ad Epictetum* 9). „Všetko dobro zostupuje od Otca cez Syna v Duchu Svätom“ (*Epistula ad Serapionem* 1, 24).

Augustín (+430): „Ako Otec, Syn a Duch Svätý sú nerozlučiteľní, tak aj nerozlučne účinkujú“ (*De Trinitate* I, 4, 7). „Nerozdielne sú skutky Trojice“ (*Sermo* 213, 6). „Všetko a každá jednotlivosť, čo je stvorená, alebo sa tvorí, existuje zo stvorenia od Trojice; ani sa nik nemôže oslobodiť skrze Otca bez Syna a Ducha Svätého, alebo skrze Syna bez Otca a Ducha Svätého, alebo skrze Ducha Svätého bez Otca a Syna“ (*Epistula ad Evodio* 169, 5).

Východní otcovia v konaní Boha navonok argumentovali Božou podstatou, západní viac poukazovali na Božiu prirodzenosť (filozoficky).

Rozumová úvaha

Jediná činnosť božských osôb navonok je dôsledkom jednej podstaty, trojičných vzťahov a jednej prirodzenosti. Agere sequitur esse (činnosť nasleduje prirodzenosť) zrodilo zásadu: „Koľko prirodzeností, toľko činností.“

Magistérium

Dogma: „Tri božské osoby majú navonok jednu činnosť.“

Lateránska synoda, r. 649, *DH* 501; Toledská synoda, r. 675, *DH* 531; Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; por. *KKC* 259, 703.

Vonkajšia činnosť Najsvätejšej Trojice je jediným a jednoduchým aktom. Nie je výslednicou činnosti spoločenstva.

Istá náuka: „Privlastňovanie rôznych skutkov jednotlivým božským osobám je oprávnené.“

Na základe charakteristických úloh každej božskej osoby a z praktických dôvodov (názornejšia náuka o Trojici) teológia privlastňuje (pripisuje) jednotlivým osobám isté činnosti: Boh Otec – Stvoriteľ, Boh Syn – Vykupiteľ, Boh Duch Svätý – Posvätitel'. Alebo: Otec stvoril svet skrze Syna v Duchu Svätom; Syn, poslaný Otcom, sa vtelil v Duchu Svätom; Duch Svätý, poslaný od Otca a Syna, posväcuje ľudí a prebýva v ich srdciach.

Zoslanie Ducha Svätého

Špeciálne prebývanie Ducha Svätého vo svete je historické (r. 30 po Kr.) aj nadprirodzené.

Sväté písmo

Starý zákon pripravoval Turíce (Päťdesiatnica).

Joel 3, 1-2: „Potom vylejem svojho ducha na každé telo a budú prorokovať vaši synovia i vaše dcéry; vaši starci budú mávať sny a vaši mládenci budú mať videnia. Aj na služobníkov a služobnice vylejem v tých dňoch svojho ducha.“ Por. *Iz* 42, 1; *I Sam* 16, 13.

Jer 31, 33-34: „Toto bude zmluva, ktorú po týchto dňoch uzavriem s domom Izraela - hovorí Pán. Svoj zákon dám do ich vnútra a napíšem ho do ich srdca. A budem im Bohom a oni budú mojím ľudom. Už sa nebudú vzájomne poučovať a brat bratovi nebude hovoriť: Poznajte Pána!, pretože ma všetci poznajú od najmenšieho po najväčších - hovorí Pán. Lebo im odpustím vinu a na ich hriech si viac nespomeniem.“

Ez 11, 19-20: „Vtedy im dám jednotné srdce a jednotného ducha vložím do ich vnútra. Odstránim z ich tela srdce kamenné a dám im srdce z mäsa, aby kráčali podľa mojich príkazov, zachovávali moje práva a konali podľa nich. Aby boli mojím národom a ja aby som bol Bohom.“ Por. aj *Ez* 36, 26-27.

V *Novom zákone* sa Turíce naplno uskutočnili.

Jn 7, 37-39: „Ježiš vstal a zvolal: Ak je niekto smädný a verí vo mňa, nech príde ku mne a nech pije. Ako hovorí *Písmo*, z jeho vnútra potečú prúdy živej vody. To povedal o Duchu, ktorého mali dostať tí, čo v neho uverili. Lebo ešte nebolo Ducha, pretože Ježiš ešte nebol oslávený.“

Jn 14, 26: „Utešiteľ Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ Exegéza: Výraz „v mojom mene“ predpokladá zásah Ježišovej osoby. Osobná moc Krista má teda podiel na zoslaní Ducha a zároveň určuje aj jeho aktivitu, pretože Duch má za úlohu „pripomenúť“, čo Ježiš učil.

Jn 19, 30: „Keď Ježiš okúsil ocot, povedal: Je dokonané. Naklonil hlavu a odovzdal ducha.“ Ján Apoštol často dáva svojim slovám dvojaký význam (opisujú viditeľnú realitu a zároveň duchovnú skutočnosť), tak je to aj tu. Ján oznámil, že Ježiš fyzicky zomrel, ale zároveň použijúc novú frázu na opísanie tohto faktu – „odovzdať ducha“ (v gréčtine sa takto neopisovalo skonanie človeka) – zvestoval, že zomierajúci Ježiš daroval svetu Ducha Svätého.

Jn 20, 22: „Dýchol na nich a hovoril im: Prijmite Ducha Svätého.“ Prvé špeciálne darovanie Ducha za zatvorenými dverami vo večeradle (ohraničené obsahom i počtom tých, ktorí ho prijali), sa neskôr – v deň Turíc – udialo aj navonok ako univerzálne a úplné.

Sk 2, 1-4: „Keď prišiel deň Turíc, boli všetci vedno na tom istom mieste. Tu sa náhle strhol hukot z neba, ako keď sa ženie prudký vietor, a naplnil celý dom, v ktorom boli. I zjavili sa im akoby ohnivé jazyky, ktoré sa rozdelili, a na každom z nich spočinul jeden. Všetkých naplnil Duch

Svätý.“

Sk 2, 32-33: „Tohto Ježiša Boh vzkriesil a my všetci sme toho svedkami. Božia pravica ho povýšila a keď od Otca dostal prisľúbeného Ducha Svätého, vylial ho, ako sami vidíte a počujete.“ Exegéza: Petrova reč (por. *Sk 2, 14-40*) dala význam tomuto svätému deju: prišla chvíľa plnosti Kristovho diela, ktoré sa v jeho nasledovníkoch uskutočňuje Duchom. Takto sa viditeľne a verejne začalo obdobie Kristovej Cirkvi (por. *Dominus et Vivificantem 25*).

Gal 4, 6: „Boh poslal do našich srdc Ducha svojho Syna a on volá – Abba, Otče!“ Verš vyjadruje hlboký intímny vzťah Ducha a Krista, por. aj *Rim 8, 9*.

Tradícia

Slávnosť Turíc – päťdesiaty deň po Veľkej noci, Letnice – mala u Židov pôvodne roľnícky význam. Bol to prvé poďakovanie za úrodu, por. *Lv 23, 15-16; Ex 23, 16, Tob 2, 1*. Asi v 3. stor. pr. Kr. sa obsah Turíc zmenil, stali sa slávnosťou zákona a zmluvy, por. 2 *Krn 15, 10-15*. Apoštoli a cirkevní otcovia videli aj vonkajšiu podobnosť medzi Božím odovzdaním zákona na Sinaji a odovzdaním Ducha Svätého vo Večeradle – hukot a oheň.

Zoslanie Ducha v deň Turíc je spolu so zmŕtvychvstaním najväčšia novozákonná udalosť. Začiatky pôsobenia Ducha opisuje Lukáš v *Skutkoch apoštolov*, preto sa táto kniha volá evanjeliom Ducha Svätého.

Irenej (+202): „Pán sľúbil ústami prorokov, že v posledných časoch vyleje na svojich služobníkoch a služobnici Ducha, aby prorokovali... Lukáš rozpráva, ako tento Duch na Turíce po Pánovom nanebovstúpení zostúpil na učeníkov s mocou otvoriť všetkým národom vstup do života a do novej zmluvy“ (*Adversus haereses III, 17, 4*). „Syn a Duch sú ako dve ruky Otca, ktorými nás Otec utvára a dáva rásť. Slovo dáva svetu existenciu, Duch svätý poriadok a krásu“ (*Adversus haereses IV, 20, 2*).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Tichý a lahodný je príchod (Ducha), príjemný a vonný je jeho dotyk a jeho jarmo je veľmi ľahké“ (*Catechesis mystagogica 16, De Spiritu Sancto I*).

Ambróz (+397): „Boh daruje Ducha Svätého. Nejde o ľudskú činnosť. Ducha Svätého nám nedaruje človek, lebo jeho príchod vzýva kňaz, no posielala ho Otec; a práve v tom spočíva Boží dar a kňazská služba“ (*De Spiritu Sancto I, 90*).

Ján Zlatoústý (+407): „Apoštoli nezostúpili z hory s kamennými tabuľami v rukách, ako Mojžiš, ale vyšli z Večeradla s Duchom vloženým do svojho vnútra a z tohto prameňa všade rozdávali poklady múdrosti, milosti a rozličných duchovných darov“ (*Homilia in Mattheum 1*).

Augustín (+430): „(Kristus) dal ho (Ducha) ľuďom ako Hlava svojim údom, ale ho aj prijal v ľuďoch, t.j. vo svojich údoch... Sám Kristus ho teda súčasne dal z neba a prijal na zemi“ (*De Trinitate XV, 19, 34*).

Cyril Alexandrijský (+444): „Najvhodnejší čas na zoslanie Ducha a na jeho zostúpenie na nás bol ten, čo nasledoval po odchode Krista, nášho Spasiteľa“ (*Commentarius in Joannem 10*).

Cirkevní otcovia často hovorili o Babylone a o Turícach, ktoré „babylonské rozptýlenie“ prekonali, napr. Origenes (+253), *In Genesim 1*; Gregor Naziánsky (+390), *Oratio 41, 16*; Ján Zlatoústý (+407), *Homilia secunda in Pentecostes 2*; Augustín (+430), *Enarrationes in Psalmos 54, 11*.

Rozumová úvaha

Zoslanie Ducha Svätého možno pripísať aj Otcovi aj Synovi. Pri každej činnosti treba totiž vidieť aj osobu konajúceho aj silu (moc) konajúceho. Ak hľadáme na silu, ktorou bol Duch poslaný, tá je jedna. Ak hľadáme na osoby konajúcich, tie sú dve, por. Tomáš Akvinský (+1274), *Theologica summa I., 36, 3*.

Novozákonné zoslanie Ducha Svätého mohlo nastať až po oslavení Ježiša, por. *Jn 7, 39*. Zoslaný Duch sprítomňuje v Cirkvi - všetkých čias a všetkých miest - Kristovo zjavenie a robí ho

živým a účinným v dušiach (por. *TMA* 44). Keby Ježiš Kristus nedal svetu svojho Ducha, jeho vykupiteľské dielo by nebolo dokonané a nemohlo by sa ďalej šíriť vo svete.

Turíce sú vzhľadom na toho, kto posiela, udalosťou Ježiša Krista (kristologické tajomstvo) a vzhľadom na toho, kto je poslaný, sú udalosťou Ducha Svätého (pneumatologické tajomstvo).

Tomáš Akvinský (+1274) spresnil teologickú terminológiu: osoba Ducha Svätého **je poslaná** vtedy, keď je v niečom novým spôsobom (napr. vo svete, v celom kozme); osoba Ducha Svätého **je daná** vtedy, keď ju niekto má (tzv. všeobecná prítomnosť vo svete, v celom kozme); osoba Ducha Svätého **prebýva** (tzv. špeciálna prítomnosť), keď ju prijala rozumná bytosť (por. *Theologická summa* I., 43, 3).

Magistérium

Materiálna dogma: „Verím v zoslanie Ducha Svätého.“

Nicejsko-carohradské vierovyznanie, r. 381, *DH* 150; Piaty všeobecný carohradský koncil, r. 553, *DH* 421.

Zoslanie Ducha je najväčší Dar všetkých duchovných darov (por. *KKC* 733-736). Kristus (*Jn* 16, 7) spolu s Otcom posiela Ducha Svätého tým, čo v neho veria. Spoločné poslanie Ducha sa rozvíja v deťoch, ktoré adoptoval Otec v tajomnom tele svojho Syna (por. *KKC* 690).

Turíce (Letnice, Pentekosté, Pentecostes)

Židia mali tri výročné sviatky (por. *Ex* 23, 14), na ktoré mali putovať do Jeruzalema: Pascha (Nekvasené chleby), Letnice (Sviatky Týždňov) a Sviatok Stánkov. Sviatok Stánkov bol radostný jesenný dožinkový sviatok; počas neho si Izrael pripomínal Božiu starostlivosť počas cesty púšťou, keď ľud býval v stanoch.

Pascha (hebr. pesach - baránok), Slávnosť východu z Egypta, sa začínala sláviť 15. nisana (prvý židovský mesiac; cca marec/apríl). Letnice sa slávil na 50. deň po Pasche (po 7 týždňoch); bola to slávnosť prvej žatvy (*Ex* 23, 16). Od 2. stor. dostal tento sviatok gr. meno Pentekostes - Päťdesiaty deň.

Kresťania premenovali Paschu na „Veľkú noc“ a Letnice na „Turíce“ (meno vzniklo od slova „tur“ – hovädzí dobytok; staroslovanské božstvo plodnosti, symbol sily jarnej prírody) alebo na „Zoslanie Ducha Svätého“. Zároveň sa Turíce (pôvodne dožinková slávnosť) zmenili na slávnosť zviditeľnenia Cirkvi. Zoslaný Duch totiž primäl apoštolov smelo ohlasovať Evanjelium.

Turíce – dvojaké chápanie

V prvých storočiach Cirkvi koexistovali vedľa seba dve chápania Turíc. Podľa jedného sú Turíce sviatkom zoslania Ducha Svätého na päťdesiaty deň po Veľkej noci. Toto chápanie napokon od 4. stor. prevládlo a je i dnes všeobecné rozšírené.

Podľa druhého chápania – ktoré bolo staršie a blízke Lukášovi Evanjelistovi – boli Turíce päťdesiat dní trvajúcim sviatkom „duchovnej prítomnosti“ zmŕtvychvstalého Krista. Viditeľným zoslaním Ducha Svätého sa Turíce končili (por. Tertulián, *De baptismo* 19, 2).

Dejiny spásy - tri etapy

Dejiny spásy začínajú stvorením sveta a končia Kristovou parúziou (por. *KKC* 280, 759). Podľa Gregora Naziánskeho (+390) majú tri etapy (obdobia):

1. obdobie pred Kristom;
2. čas účinkovania Ježiša Krista v ľudskom tele na zemi;
3. obdobie po Kristovi – čas Ducha Svätého, čas rastu Božieho kráľovstva, čas Cirkvi.

Prvý začiatok spasiteľného „darovania sa Boha“ sa stotožňuje s úkonom stvorenia. Druhý a nový začiatok „darovania sa“ je zoslanie Ducha Svätého na Turíce. Duch prebral na seba historické poslanie pri pokračovaní Kristovho poslanca. Tak pri zrodení Cirkvi kristológia

podmieňuje pneumatológiu.

Podstatné úlohy Ducha Svätého

Zoslaný Boží Duch má dve podstatné úlohy. Hlavnou úlohou je svedčiť o Kristovi.

Lk 24, 47-48: „V jeho (Mesiášovom) mene sa bude všetkým národom hlásať pokánie na odpustenie hriechov. Vy ste toho svedkami. Hľa, ja na vás zošlem, čo môj Otec prisľúbil.“

Sk 1, 8: „Keď zostúpi na vás Duch Svätý, dostanete silu a budete mi svedkami... až po samý kraj zeme.“

Jn 16, 12-13: „Ešte veľa vám mám toho povedať, ale teraz by ste to nezniesli. Keď príde on, Duch pravdy, uvedie vás do plnej pravdy, lebo nebude hovoriť sám zo seba, ale bude hovoriť, čo počuje, a zvestuje vám, čo má prísť.“

Duch pripomína a predpovedá. Duch spôsobuje, že zjavenie preniká do mysle a života Cirkvi. Duch môže do plnenia svojej učiteľskej úlohy zapojiť každého, koho chce, dokonca aj ľudí mimo Cirkvi (por. dekrét *Unitatis redintegratio* 3).

Ďalšou úlohou Ducha Svätého je budovať jednotu.

Zoslaný Duch buduje: - jednotu tvorov s Bohom (dáva im nadprirodzený duchovný život); - jednotu medzi ľuďmi navzájom.

2 Kor 3, 6: „Duch oživuje.“ Exegéza: len Boh – Duch Svätý – dáva nadprirodzený život.

1 Kor 12, 14: „Lebo ako je jedno telo a má mnoho údov, ale všetky údy tela sú jedno telo, hoci ich je mnoho, tak aj Kristus. Veď my všetci, či Židia alebo Gréci, či otroci alebo slobodní, boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo. A všetci sme boli napojení jedným Duchom. Telo nie je jeden úd, ale mnoho údov.“ Por. aj *Jn 14, 16-18*; *Sk 2, 4*.

Duch Svätý je princípom jednoty Cirkvi a tiež, v reálnom zmysle, je jej vládca. Duch dávaním rôznych darov obohacuje Cirkev rôznymi funkciami, aby pripravovala svätých na budovanie Kristovho tela (por. *Ef 4, 12*).

Duch Svätý zjednocuje dvoma spôsobmi: - pobáda Cirkev smerom von, aby zahrnula do svojej jednoty stále väčší počet ľudí z rôznych kategórií; - pobáda Cirkev smerom dovnútra, aby upevňovala dosiahnutú jednotu. Preto je Cirkev katolícka – zjednocujúca (uni-versum). Ak sa nejaké spoločenstvo venuje „malým perspektívam“, čiže nemá na zreteli veľké problémy ľudstva a Cirkvi, nie je naozaj kresťanské a charizmatické. Izolovanie, resp. nesprávne vyvyšovanie chariziem, sa volá „pentekostalizácia“. Pentekostalizácia ničí katolícku tradíciu – a tým aj korene katolicizmu, ktorý z tradície vyrastá. Bez tradície, ako takej, by nebolo ani *Písma*, ani Cirkvi, ani sviatostí, ani kresťanskej viery.

Byť s Duchom je základná dispozícia kresťanského života. Prejavuje sa zvlášť posväcujúcou milosťou v duši, pravidelným dialógom s ním a túžbou po jeho svetle a sile.

Iný pohľad na úlohu Ducha Svätého

Niektorí teológovia 20. storočia (napr. Yves Congar, +1980) sa snažili vidieť úlohu Ducha Svätého ako materskú úlohu. Duch je ten, ktorý rodí nového človeka (*Jn 3, 7-8*; *Rim 8, 9*; *2 Kor 3, 3. 6*; *Tít 3, 5*); ktorý učí pravde a prvým nadprirodzeným krokom (*Jn 14, 26*; *1 Kor 2, 10-12*; *1 Pt 1, 1*; *1 Kor 12, 3*); ktorý umožňuje duchovne hovoriť a konať (*Sk 2, 4*; *Gal 4, 6*; *1 Kor 2, 4*; *Sk 1, 8*); ktorý miluje a privádza k láske (*Rim 5, 5*; *Flp 2, 1-4*; *1 Jn 4, 12-13*); ktorý uvádza do opravdivého kresťanského života a do večnej blaženosti (*Mt 4, 1*; *2 Kor 3, 18*; *Jn 3, 5*). Viaceré „materské práce“ v duchovnom živote Božích detí vykonáva Duch Svätý.

Prirovnanie Ducha k matke je čiastočne správne, ak sa na Boha nepozera z uhla rozdielnosti pohlaví a ak sa tretej božskej osobe nedáva výhradne ženský osobný profil. Voláť tretiu božskú osobu Matka, alebo Božská Matka, neobstojí a dôvody za (napr.: hebr. ruah bolo ženského rodu; materská úloha Ducha Svätého v dejinách spásy; Duch je Láska; Duch je Oživovateľ) sú irelevantné.

Hieronym (+420) k tomu výstižne dodal: „Duch je v hebrejčine ženského rodu, v gréčtine stredného rodu, v latinčine mužského rodu. Je to preto, aby sme vedeli, že Duch nemá nijaký rod; v Bohu niet nijakého pohlavia“ (*In Isaiam XI*, 40, 9-11).

Bohu a božským osobám nemožno pripísať žiadnu pohlavnosť. Hoci Duch je nenahraditeľnou silou celého kresťanského života – vonkajšieho i vnútorného – predsa nemôže byť charakterizovaný len ženskými a materskými (či len mužskými a otcovskými) črtami. Duchu patria všetky krásne a dobré ľudské vlastnosti – ženské i mužské.

Zoslanie Ducha Svätého a dar jazykov

Pán Ježiš predpovedal, že tí, ktorí uveria „budú hovoriť novými jazykmi“, por. *Mk* 16, 17-18. Na Turíce sa tak stalo: „Všetkých naplnil Duch Svätý a začali hovoriť inými jazykmi, ako im Duch dával hovoriť... Židia aj prozelyti, Kréťania i Arabi: počujeme ich vo svojich jazykoch hovoriť o veľkých Božích skutkoch“ (*Sk* 2, 4. 11).

Určite nešlo o schopnosť „hovoriť cudzími jazykmi“ v dnešnom zmysle slova. Nemožno si to myslieť ani na základe samotnej udalosti ani na základe biblického textu. Reakcie poslucháčov podávajú vysvetlenie: jedni chápali, iní nechápali; jedni ich obdivovali, iní sa im smiali, že majú vypité. Gr. slovo „heteros“ znamená „iný druh“, „iná forma“. Apoštoli po zoslaní Ducha Svätého hovorili inak, ako predtým či potom (Zenon Ziółkowski). „Novému jazyku“, ich novému hovoreniu porozumeli iba tí, ktorým nebol cudzí jazyk viery a obsah *Písma*.

Duch Svätý – Spoluvykupiteľ

Sväté písmo i teológia učia o Duchu Svätom v dvoch rovinách (por. *KKC* 236). Prvou je tzv. trojičná teológia, druhou je tzv. trojičná ekonómia.

Duch Svätý v teológii Trojice je od večnosti Božskou osobou, taký aký „je“. Duch Svätý v ekonómii Trojice je účinkujúci vo svete, známy ho z toho, čo „robí“. Duch je Bohom, ktorý vtelil Ježiša Krista, ktorý viedol jeho kroky a ktorý bol Kristom poslaný Cirkvi ako Duch života (Raniero Cantalamessa). Tak sa ukazuje ideálna možnosť, ako využiť spoluvykupiteľský titul. Pneumatológia 20. stor. bola taká živá, že napomohla oživiť staronovú myšlienku nazývať práve tretiu božskú osobu „Spoluvykupiteľom“. Toto pomenovanie je teologicky sto percentne odôvodnené.

Podľa René Laurentina (svetoznámy francúzsky mariológ, nar. 1917) je Duch Svätý Spoluvykupiteľ v plnom zmysle slova, a to z pohľadu: - rovnosti božských osôb; - spolupôsobenia s Bohočlovekom; - konania veľkých vecí v Márii. Ján Pavol II. v encyklike *Redemptoris Mater* (č. 38) podobne opísal jedinečnú úlohu Ducha Svätého v Máriinom prostredníctve.

II. Prebývanie Ducha Svätého vo svete, najmä v Cirkvi

Prebývanie Boha vo svete je trojnásobne odôvodnené: - z Božieho bytia; - z Božieho stvorenia; - z Božieho spásneho konania.

V prvom rade prebývanie Boha súvisí s jeho „bytím“ (Absolútne Bytie) a so základnou dimenziou jeho podstaty a tou je nesmiernosť. Nesmiernosť je vlastnosť, ktorou je Boh nevyhnutne a podstatne prítomný na všetkých miestach reálnych a možných. Nesmiernosť vzhľadom na reálny priestor sa volá všadeprítomnosť. Boh je prítomný v priestore, a to nielen definitívne ale v plnosti. Vlastnosťou „nezmerateľný“ sa vyjadruje, že presahuje všetky miery priestoru.

Prebývanie Boha vo svete súvisí so stvorením. Boh „svoj“ svet nikdy neopustil a má oň úprimný záujem. Božia starostlivosť o svet má podľa klasickej teológie tri aspekty: - zachovávanie sveta (je dogmou, že Boh všetko stvorené udržuje a zachováva v bytí); - Božie spolupôsobenie s

činnosťou tvorov (je spoločnou náukou, že Boh má fyzický vplyv na stvorenie); - Božia prozreteľnosť (prozreteľnosť je večný Boží plán a jeho vykonávanie v čase; v užšom zmysle slova to je spása človeka). Pokoncilová teológia všetky tieto aspekty zahŕňa pod pojem „stvorenie“.

Napokon prebývanie Boha vo svete súvisí so spásou. V nej má prebývanie Ducha Svätého špeciálne miesto.

Sväté písmo

Am 3, 7-8: „Veď Pán, Jahve, neurobí nič, ak nezjaví svoj plán svojim sluhom, prorokom. Lev reve, kto by sa nebál? Pán, Jahve, hovorí, kto by neprorokoval?“ Amos odhaľujú Božie zaobchádzanie s ľuďmi: Boh najprv hovorí, dáva znamenia – a potom koná.

Múd 1, 7: „Veď Pánov duch naplňuje zemekruh, ten, čo obopína všetko, pozná (každý) hlas.“

Jn 3, 7-8: „Nečuduj sa, že som ti povedal: Musíte sa znova narodiť. Vietor veje, kam chce; počuješ jeho šum, ale nevieš, odkiaľ prichádza a kam ide. Tak je to s každým, kto sa narodil z Ducha.“ V rozhovore s Nikodémom Ježiš obrazne vyjadril prítomnosť a pôsobenie Ducha Svätého.

Sk 2, 4: „Všetkých naplnil Duch Svätý.“ Takto sa viditeľne a verejne začalo obdobie Kristovej Cirkvi (por. *Dominus et Vivificantem 25*).

2 Kor 6, 16: „Vy ste chrám živého Boha, ako hovorí Boh: Budem v nich prebývať a medzi nimi chodiť, budem ich Bohom a oni budú mojim ľuďom.“

Rim 8, 14. 19-21: „Veď všetci, ktorých vedie Boží Duch, sú Božími synmi. Stvorenie túžobne očakáva, že sa zjavia Boží synovia. Lebo stvorenie bolo podrobené márnosti - nie z vlastnej vôle, ale z vôle toho, ktorý ho podrobil a dal mu nádej, že aj samo stvorenie bude vyslobodené z otroctva skazy, aby malo účasť na slobode a sláve Božích detí.“ Por. aj *Rim 11, 33-36*.

Gal 4, 6: „Pretože ste synmi, poslal Boh do našich sŕdc Ducha svojho Syna a on volá: Abba, Otče!“

Zjv 2, 11: „Kto má uši, nech počúva, čo Duch hovorí cirkvám.“

Zjv 21, 3: „A počul som mohutný hlas od trónu hovoriť: Hľa, Boží stánok je medzi ľuďmi! A bude medzi nimi prebývať; oni budú jeho ľuďom a sám Boh - ich Boh - bude s nimi.“

Tradícia

V najstaršej dobe krvavé prenasledovanie preukázalo mocnú prítomnosť Ducha Svätého v Cirkvi, ktorá nielenže nezanikla, ale napriek ťažkostiam rástla. Šírila vznešené idey a vychovávala k čnostnému životu.

Irenej (+202): „Kde je Duch, tam je Cirkev“ (*Adversus haereses III, 24, 1*).

Cyprían (+258): „Cirkev je jednotou Otca a Syna a Ducha Svätého zhromaždený ľud“ (por. *De Dominica Oratione 23*).

Novacián (+258) učil pred svojím odpadom od Cirkvi (pred r. 251): „Učeníci sa posmievali mocným tohto sveta a ich mučeniu..., pretože niesli v sebe dary, ktoré len tento Duch odovzdáva a udeľuje Kristovej Cirkvi, svojej neveste, ako drahocenný šperk. Tak vedie Pánovu Cirkev v každom ohľade a vo všetkých smeroch k najvyššej dokonalosti“ (*De Trinitate 2/II, 29*).

Hilár (+367): „Jeden je Stvoriteľ všetkého. Jeden je totiž Boh Otec, z ktorého je všetko. Jeden je aj Jednorodný, náš Pán Ježiš Kristus, skrze ktorého je všetko. A jeden je aj Duch, dar vo všetkom“ (*De Trinitate II, 1, 33*).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Prečo (Pán) nazval milosť Ducha vodou? Preto, že od vody všetko závisí; že voda je tvorkyňou rastlín i živočíchov; že voda padá z neba v podobe dažďa; že padá vždy tým istým spôsobom a v tej istej podobe, ale má mnohotvárne účinky... Veď dážd' sa nemení, či padá tu alebo tam, ale prispôsobuje sa stavbe tých, čo ho prijímajú, a v každom vytvára to, čo potrebuje. Takisto aj Duch Svätý. Je jeden, má jednu podobu, je nerozdielny, a predsa rozdeľuje milosť každému, ako chce“ (*Catechesis mystagogica 16, De Spiritu Sancto I, 11*).

Augustín (+430): „Každý má Ducha Svätého v takej miere, v akej miluje Kristovu Cirkev“ (*In*

Joannem 32, 8). „To, čo je pre naše údy naša duša, to je pre Kristove údy – to znamená pre Cirkev – Duch Svätý“ (*Sermo* 268). „Dušu“ chápal ako princíp bytia a života.

Cyril Alexandrijský (+444): „Telo (Cirkev) bolo posvätené Duchom – tak malo byť posvätené všetko tvorstvo, a to v takom zmysle, že Slovo, svojou podstatou sväté, si posvätilo v Duchu Svätom stvorenie ako vlastný chrám“ (*Commentarius in Joannem* 17).

Izidor Sevilský (+636): „Sviatosť sa účinne vysluhuje jedine v Cirkvi, lebo práve Duch Svätý, ktorý v nej prebýva, vyvoláva tajomným spôsobom ich účinok“ (*Etymologiae* VI, 19, 40-41).

Rozumová úvaha

Pravda, že Boží Duch je vo svete, najmä vo veriacich, a že mocne koná, bola veľmi revolučná. Jeho prebývanie sa prejavilo v náuke (vierovyznania) a v praxi (svedectvo a mučeníctvo).

V stredoveku sa tajomstva Ducha odzrkadlilo aj v náboženskej poézii. Hymnus *Veni Creator Spiritus* v 9. stor. zostavil pravdepodobne niektorý žiak Alkuina, karolínskeho teológa. Základ hymnu je biblický a autor mohol použiť aj nejaké staršie vzory. Sekvencia *Veni Sancte Spiritus* je asi od Štefana Langtona (+1228) a obsahuje peknú teológiu o Duchu Svätom.

V novoveku teológia (katolícka, pravoslávna i protestantská) už odborne vyjadrila, že Boh Duch dáva život všetkému; že je dynamikou celého kozmu; že pôsobí na každý prvok hmotného sveta ako vnútrosvetská prítomnosť Boha.

Cirkev nič nekoná bez epiklézy. To Kristus pôsobí vo svojom tajomnom tele cez Ducha.

Magistérium

Dogma: „Duch Svätý prebýva vo svete.“

Nicejsko-carhradské vierovyznanie, 4. stor., *DH* 150; Piaty všeobecný carhradský koncil v r. 553 vyznal pravdu o prebývaní Ducha Svätého vo všetkom slovami: „Pretože je jeden Boh a Otec, z ktorého je všetko, jeden Pán Ježiš Kristus, skrze ktorého je všetko a jeden Duch Svätý, v ktorom je všetko“ (*DH* 421).

Dogma vyjadruje univerzálne pôsobenie Ducha Svätého. Teologicky je odôvodnené tým, že Kristus zomrel za všetkých, a tak Duch dáva všetkým možnosť, aby prišli k Bohu (por. *Dominum et Vivificantem* 53 a *Redemptoris missio* 28-29). Koncil zvlášť zdôraznil pôsobenie Ducha „mimo“ Cirkev (por. *Lumen gentium* 16). Konštitúcia *Gaudium et spes* (22) píše: „Duch Svätý neprebýva len v tých, čo veria v Krista, ale vo všetkých ľuďoch dobrej vôle.“

Materiálna dogma: „Duch Svätý prebýva v Cirkvi.“

Nicejsko-carhradské vierovyznanie, 4. stor., *DH* 150; Druhý vatikánsky koncil, konštitúcia *Lumen gentium* 4, 48, 64.

V najstarších vierovyznaniach sú články viery v Ducha Svätého a viery v Cirkev vedľa seba, por. *DH* 1, 11, 13, 14. A latinský text dokonca pred slovom Cirkev nemá ani predložku „v“ (*DH* 12, 13, 14...), aby naznačil podstatné spojenie Ducha a Cirkvi. Veď Cirkev je elementárnou funkciou Ducha a v nijakom prípade nie naopak – Duch nie je funkciou (funkcionárom) Cirkvi (Kurt Koch).

Cirkev z opatrnosti pred panteizmom neodporúča hovoriť, že „Duch Svätý je dušou vesmíru“ (por. *DH* 722), pretože Duch, hoci je prítomný vo vesmíre, netvorí s ním jednotu (je odlišný od sveta); pretože Duch, hoci je neopísateľne blízko svetu, nie je so svetom bytostne spojený.

Cirkev

Cirkev je pozemská etapa Božieho kráľovstva. *Sväté písmo* hovorí o nej v obrazoch, pretože Cirkev je zložitá a tajomná skutočnosť. V *Starom zákone* žila idea „Božieho ľudu“, por. *Mal* 3, 1-5;

Jer 31, 31n. Prvé novozákonné spoločenstvo sa nazvalo Cirkvou, a tak sa uznalo za dediča starozákonného „Božieho ľudu“. Najčastejšie biblické obrazy Cirkvi sú:

1. Ovčinec. *Jn* 10, 1-10.
2. Božia roľa. *I Kor* 3, 9.
3. Šľachtená vinica. *Mt* 21, 33-46.
4. Božia stavba. *I Kor* 3, 9.
5. Boží dom. *I Tim* 3, 15.
6. Nevesta. *Zjv* 21, 22.
7. Kristovo tajomné telo. *Ef* 4, 11-13.

Kristova myšlienka založiť Cirkev patrí do rámca jeho vyhlásení o Božom kráľovstve.

Mt 13, 31-32: „Nebeské kráľovstvo sa podobá horčičnému zrnku, ktoré človek vzal a zasial na svojej roli. Ono je síce najmenšie zo všetkých semien, ale keď vyrastie, je väčšie než ostatné byliny a je z neho strom, takže prilietajú nebeské vtáky a hniezdia na jeho konároch.“ Por. aj *Mt* 13, 33.

Ježiš zjavil, že nebeskú fázu kráľovstva bude predchádzať pomalý pozemský rast (Stanisław Nagy). Rastu kráľovstva predchádzalo povolanie Abraháma (*Gn* 12; 15) a vyvolenie Izraela (*Ex* 19).

Pozemská fáza kráľovstva má dve etapy:

- A) Prvá etapa** bol život Ježiša v ľudskom tele. Pán kázanim (*Mt* 4, 17; *Jn* 4, 25-26), víťazstvami nad satanom a utváraním spoločenstva sprítomnil Božie kráľovstvo na zemi (*Kol* 1, 13-22; *Rim* 8, 28-29). V tejto etape boli významné najmä: - obeta Ježiša Krista (por. *Mt* 26, 28); - zmŕtvychvstanie Pána (por. *Lk* 24, 1-9) a zoslanie Ducha Svätého (*Sk* 2, 1-4).
- B) Druhá etapa** je čas Cirkvi v tom najvladnejšom zmysle: „A ja ti hovorím: Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju Cirkev a pekelné brány ju nepremôžu“ (*Mt* 16, 18). Ježiš vybavil Cirkev štruktúrou Dvanástich s Petrom na čele: *Mt* 10, 1-5; *Mt* 16, 17-18; *Mk* 3, 14. Zbúranie Jeruzalema a chrámu (*Mt* 23, 37n) významne poznačilo túto etapu.

Rozdiely medzi Božím kráľovstvom a Cirkvou

Božie kráľovstvo (BK)	Cirkev – pozemská etapa BK
Zaangažovaný je Boh.	Zaangažovaný je Boh aj človek.
Bez rozmeru času, večné „teraz“.	S rozmerom času, v ktorom treba splniť úlohu.
Samé sväté stvorenia.	Svätí aj hriešni ľudia.

Tradícia

Didaché (c. r. 100): „Pamätaj, Pane, na svoju Cirkev, zbav ju od všetkého zla, urob ju dokonalou vo svojej láske a posvätenú ju prived' zo všetkých štyroch svetových strán do svojho Kráľovstva, ktoré si jej pripravil“ (9, 4; 10, 5).

Ignác Antiochijský (+117): „Ako tento úlomok, ktorý bol rozptýlený po horách, je spojený do jedného, tak nech je spojená tvoja Cirkev zo všetkých končín zeme a nech je daná do tvojho Kráľovstva“ (*List Efezanom* 17, 1).

Hermas (+c.160): „Svet bol stvorený kvôli Cirkvi“ (*Pastor; Visio II.*, 4, 1).

Tertulián (+224): „Cirkev je Kristus“ (*De paenitentia* 10, 6).

Atanáž (+373): „Pre účasť v tom istom Kristovi sa stávame jedným telom, ktoré má v sebe jediného Pána“ (*Orationes contra Arianos* 3, 22).

Ambróz (+397): „Kristus dal svojej Cirkvi moc, aby mohla skrze všetkých vyslobodzovať jednotlivcov. Túto moc má vďaka tomu, že prišiel Ježiš Kristus, aby – ako jeden – vykúpil všetkých“ (*De paenitentia* I, 15).

Augustín (+430) učil o troch spôsoboch existencie Krista: „Kristus existuje ako večné Slovo, tiež ako Bohočlovek – Prostredník, a po tretie ako Cirkev, ktorej je hlavou“ (*Sermones* 341). „Náš Pán Ježiš Kristus, úplný a dokonalý človek, je zároveň hlavou i telom: Hlavu poznávame v tom človeku, ktorý sa narodil z Panny Márie... Jeho telom je Cirkev, nielen tunajšia Cirkev, ale aj tá, ktorá existuje na celom svete; nielen terajšia Cirkev, ale aj tá Cirkev, ktorá je od Ábela až po tých, ktorí sa narodila pred koncom sveta a budú veriť v Krista; ide teda o všetok svätý ľud patriaci do jednej obce“ (*Enarrationes in Psalmos* 90, 1). „To, čím je v našom tele duša, tým istým je Duch Svätý v Kristovom tele – teda v Cirkvi“ (*Sermo* 187).

Epifanius zo Salamíny (+403): „Cieľom všetkých vecí je Cirkev“ (*Panarion – Lekárnička* 1, 1, 5).

Rozumová úvaha

Ježiš chcel, aby jeho trojnásobné poslanie (por. *Jn* 14, 6) trvalo až do konca sveta, preto ním poveril Cirkev. Dekrét *Apostolicam actuositatem* (2) píše: „Cirkev sa zrodila nato, aby šírením Kristovho kráľovstva po celej zemi na slávu Boha Otca, urobila všetkých ľudí účastníkmi spásonosného vykúpenia, a ich prostredníctvom viedla celý svet ku Kristovi.“

Vlastné poslanie Cirkvi nie je teda politickej, hospodárskej alebo sociálnej povahy, cieľ Cirkvi je náboženského rázu, por. *Gaudium et spes* (42) a zahŕňa učenie, vedenie a posväcovanie ľudí.

Magistérium

Materiálna dogma: „Ježiš Kristus založil Cirkev.“

Najstaršie vierovyznania *DH* 1-76. Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, konštitúcia *Dei Filius*, *DH* 3012.

Spôsob založenia Cirkvi poukazuje na jej podstatu – darujúci sa Boh a otvorený človek. Z vnútorného pohľadu Kristus a Duch sú spoluzakladatelia Cirkvi (Yves Congar). Ježiš zakladal Cirkev postupne a zoslaním Ducha ju definitívne zverejnil (por. *Lumen gentium* 2; *KKC* 766-767). Ježiš je trvalým základom Cirkvi a Duch je jej trvalým životným princípom. Z vonkajšieho pohľadu prvotné kresťanstvo pozostávalo z početných lokálnych spoločenstiev. Každé z nich malo svoju vlastnú štruktúru, svoj životný štýl a volalo sa „cirkvou“, ale zároveň mali hlboké povedomie spolupatričnosti.

Materiálna dogma: „Kristova Cirkev má štyri podstatné znaky. Je: - jedna, - svätá, - katolícka, - apoštolská.“

Por. Carihradský koncil, r. 381, *DH* 150. Každý znak je objektom viery a všetky sú nerozlučne spojené.

Istá náuka: „Cirkev je na tomto svete sviatosťou spásy, znakom a prostriedkom spoločenstva s Bohom a spoločenstva medzi ľuďmi.“

KKC 780, por. konštitúciu *Lumen gentium* 1.

Boh stvoril svet kvôli účasti na jeho božskom živote. Táto účasť sa uskutočňuje „zhromažďovaním“ ľudí v Kristovi. Toto „zhromažďovanie“ je Cirkev. Cirkev je Kristus jestvujúci ako spoločenstvo (Friedrich Hegel).

Cirkev – Kristov dar – Kristovo telo

Cirkev sa zrodila z celkového darovania sa Krista. Tajomný zrod Cirkvi naznačili krv a voda, ktoré vyšli z otvoreného boku Ukrižovaného (por. *Jn* 19, 34). Ježiš nielen učil o dôvernom spojení medzi ním a nasledovníkmi (por. *Jn* 15, 4-5), ale zoslaním svojho Ducha ich spojil do svojho tela (*I Kor* 12, 12-27).

Tajomstvo Cirkvi

Tajomstvom Cirkvi tkvie v jej dvoch podstatných prvkoch – božský a ľudský. Cirkev je zároveň viditeľná a pritom oplývajúca neviditeľnými skutočnosťami. Vyznačuje sa opravdivou, i keď

ešte nedokonalou svätosťou, a preto určitým spôsobom anticipuje budúci obnovený svet, anticipuje plnosť Božieho kráľovstva (por. *Lumen gentium* 48).

Potrebnosť Cirkvi

Ľudstvo potrebuje Cirkev, ktorá ako jediná, mu môže priblížiť pravé nadprirodzeno (J. CH. Korec), inak ľudstvo má jednostranný a nedostatočný pohľad na svet. Výhody z Cirkvi:

1. Život v pravde. Cirkev je múdra učiteľka, ktorá disponuje večnými pravdami zo zjavenia. Preto má právo a povinnosť záväzne učiť.
2. Život v spoločenstve. Človek je spoločenský tvor. Božsko-ľudská Cirkev uspokojuje bytostnú potrebu po láskavých vzťahoch. Kamarátstvo, priateľstvo, láska, všetky tieto spoločenstvá – nech by boli akokoľvek dokonalé – nenahradia Cirkev, lebo sú čiastkové a neúplne.
3. Život nový, nadprirodzený, Kristov. Cirkev je nástroj, ktorým Boh oživuje (posväcuje) duše.

Popri istom odpore voči spoločenstvu veriacich badať rastúci záujem o Cirkev. Tento prúd je podporovaný: - psychologicky (únava z individualizmu); - sociologicky (živé spoločenstvo); - biblicky (jasne vysvetľované zjavenie).

Zasvätený život

Osobitným a v Cirkvi rozšíreným spôsobom eschatologického prežívania je Bohu zasvätený život, ktorý je pre svoju výraznú nadprirodzenú dimenziu jasným znakom prítomnosti Ducha. Zasväteným životom môžu žiť klerici i laici, muži i ženy, keď sa cez evanjeliové rady bezvýhradne darujú Bohu pre službu v Cirkvi (por. *KKC* 931-933).

Panna Mária a Cirkev

Panna Mária je v poriadku milosti Matkou Cirkvi. Jej úloha vo vzťahu k celému ľudstvu siaha ešte ďalej - trvá neprestajne počnúc od zvestovania, keď dala svoj súhlas, cez Kalváriu - až kým sa nezavrší večná spása všetkých vyvolených. Mária aj po nanebovzatí pokračuje v spasiteľnom poslaní. Svojim mnohonásobným orodovaním približuje ľudstvu dar večnej spásy.

Kristus, Duch Svätý a Cirkev

Teológia 20. stor. sa viac venovala vzťahu medzi Kristom a Duchom. Najobohacujúcejšie je konštruktívne spojenie dvoch biblických línií, ktoré sa samostatne rozvíjali na Východe a na Západe.

Kristus a Duch – Duch a Kristus

V Božom zjavení je Duch Svätý predstavený aj ako „božská sila“ (por. *Starý zákon*, synoptici), čo dalo vznik tzv. tradičnej pneumatológii. Tá je podmienená kristológiou, historicky, najprv Kristus Pán a potom Duch Svätý. A Cirkev je Kristovým tajomným telom, v ktorom „pulzuje“ jeho Duch. Tento typ sa viac udomácnil na Západe.

Avšak v zjavení je Duch Svätý predstavený aj ako „vnútorný oživovateľ“ (por. Ján Evanjelista), čo dalo vznik tzv. novej pneumatológii. Tá podmieňuje kristológiu; najprv Duch Svätý a potom Kristus, Pomazaný Duchom. A Duch vedie Cirkev k eschatologickému završeniu tak, ako viedol Ježiša k vteleniu i k zmŕtvychvstaniu. Toto nazeranie sa viac ujalo na Východe.

Pavol Apoštol používa oba typy, por. *Ef* 4, 11-16; *1 Sol* 1, 5; *2 Kor* 12, 12; a por. *Rim* 8, 2; *1 Kor* 12, 31n; *2 Kor* 3, 6. Úlohou teológie je spoznať, ako sú oba typy kompatibilné.

Keďže Otec poslať na svet Syna aj Ducha, ich poslanie je už v princípe spoločné a neoddeliteľné (Syn je pravda aj Duch je pravda; Syn učí aj Duch učí; Syn je obhajca aj Duch je obhajca...). Cirkev so svojím poslaním je vonkajším prejavom (sviatosťou) oboch božských poslaní

– Syna aj Ducha (por. *KKC* 738, 743) a žije z dvojakej prítomnosti – zo Syna aj z Ducha. Absurdné je stavať proti sebe Krista a Ducha; alebo cirkevnú inštitúciu a charizmy; alebo cirkevný úrad a vanutie Ducha. Oboje v podstate patrí k sebe.

Nesprávna dominancia

Zástancovia dominantného postoja Ducha (Boris Bobrinskij, Sergej Bulgakov) argumentujú dôležitými udalosťami z dejín spásy: - vtelenie; - Pánov krst; - zmŕtvychvstanie. Možno preto hovoriť o obrátenom postavení hypostáz – Otec-Duch-Syn namiesto Otec-Syn-Duch?

Vtelenie v celom novozákonnom zjavení sa javí aj ako akt Syna – „Slovo sa telom stalo“ (por. *Jn* 1, 14); „Hľa, prichádzam, aby som plnil tvoju vôľu“ (*Hebr* 10, 9); „Zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom“ (*Flp* 2, 7). Avšak prvoradú úlohu vo vtelení má Otec, lebo on poslal na svet svojho Syna (por. *Jn* 3, 16; *Mk* 1, 38; *1 Jn* 4, 10). Duch pri vtelení v poriadku ľudskej skutočnosti zjavil tajomstvo imanentnej Trojice, v ktorej Otec plodí Syna.

Ježiš uznával vplyv Ducha Svätého na celú svoju činnosť. „Duch Pána je nado mnou, lebo ma pomazal, aby som hlásal evanjelium chudobným. Poslal ma oznámiť zajatým, že budú prepustení, a slepým, že budú vidieť; utláčaných prepustiť na slobodu a ohlásiť Pánov milostivý rok“ (*Lk* 4, 18-19). Avšak počiatočný impulz tejto úlohy nepochádzal od Ducha, ale od Otca. Ježiš mal neustále povedomie, že on má moc, a preto tak slobodne a osobne konal (por. *Lk* 10, 21). Duch Svätý umožňoval Synovi dobre vykonať jeho poslanie, ktoré však bolo Otcovo a Ježiš sám chcel túto Otcovu vôľu plniť (por. *Jn* 4, 34).

Nový zákon neprpisuje Ježišovo zmŕtvychvstanie len Duchu (por. *Rim* 1, 3; 8, 11), ale aj Otcovi (por. *Sk* 2, 24) a Synovi. „Syn človeka musí mnoho trpieť, starší, veľkňazi a zákonníci ho zavrhnú, zabijú ho, ale on po troch dňoch vstane z mŕtvych“ (*Mk* 8, 31). „Lebo ak veríme, že Ježiš zomrel a vstal z mŕtvych, tak Boh aj tých, čo zosnuli, skrze Ježiša privedie s ním“ (*1 Sol* 4, 14).

Automaticky prevziať model obráteného poradia, by znamenalo poprieť podstatný rozdiel medzi starozákonnou predstavou mesiáša a skutočným Mesiášom – Kristom. Stará predstava sa zhoduje so schémou Boh-Duch-Mesiáš, lebo mesiáša pokladá za omilosteného človeka povereného veľkou úlohou. Avšak jedinečný Mesiáš – Kristus je pravý Boh, nielen omilostený človek (Jean Galot). Celý Ježišov pozemský život zahŕňa v sebe pôsobenie všetkých troch božských osôb.

Kristus a Cirkev

Pán Ježiš od začiatku verejného účinkovania zapájal učeníkov do svojho poslania.

Jn 15, 4-5: „Ostaňte vo mne a ja vo vás... Ja som vinič, vy ste ratolesti.“

Jn 6, 56-57: „Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom. Ako mňa poslal živý Otec a ja žijem z Otca, aj ten, čo mňa je, bude žiť zo mňa.“

Prirovnanie Cirkvi - telo (*1 Kor* 12, 12-31; *Kol* 1, 18) poukazuje na veľmi dôverný vzťah medzi Kristom a Cirkvou (por. *Dominus Iesus* 16). Cirkev nie je len zhromaždenie ľudí okolo Krista. Cirkev je zjednotenie s Ježišom, ktoré má tri aspekty:

- 1) Jednota všetkých veriacich skrze Krista. *Gal* 3, 27-28: „Už niet Žida ani Gréka, ani otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jedno v Kristovi Ježišovi.“ Por. *Lumen gentium* 7; *KKC* 790-791.
- 2) Jednota všetkých veriacich s Kristom. *Kol* 1, 18: „(Kristus) je hlavou tela Cirkvi.“ Kristus a Cirkev je celý Kristus. Augustín (+430): „Žasnite a radujte sa, stali sme sa Kristom. Plnosť Krista je teda Hlava a údy. Čo je Hlava a údy? Kristus a Cirkev“ (*In Joannis Evangelium tractatus* 21, 8). Por. *KKC* 795; *DI* 16.
- 3) Jednota a zároveň rozlíšenie. *Ef* 5, 31-32: „Budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi.“ Augustín (+430): „Ako viete, sú to dve osoby, a predsa v manželskom spojení jedna“ (*Enarrationes in Psalmos* 74, 4). Por. *KKC* 796.

Duch Svätý a Cirkev

Poslanie (i konanie) Syna a Ducha je vždy spoločné (por. *KKC* 738, 743), avšak kvôli lepšiemu pochopeniu náuky sa v pneumatológii o účinkovaní Ducha Svätého pojednáva osobitne. Vďaka účinkovaniu Ducha v Cirkvi, sa Cirkev stáva Božím nástrojom ohlasovania Evanjelia a riadneho posväcovania sveta.

Sväté písmo

Pán Ježiš po vystúpení na nebesia zoslal svojim nasledovníkom svojho Ducha (*Jn* 20, 22; *Sk* 20, 33), a tak ostal s nimi až do skončenia sveta (*Mt* 28, 20). Od zoslania Ducha Svätého sa spojenie Krista s jeho ľudom ešte zintenzívnilo a Cirkev sa stala nástrojom pravdy a posväcovania.

1 Tim 3, 15: „Cirkev živého Boha je stĺp a opora pravdy.“

1 Sol 4, 1. 3: „Prosíme a napomíname vás v Pánu Ježišovi, aby ste čoraz viac rástli v tom, čo ste od nás prijali: lebo to je Božia vôľa, vaše posvätenie.“

Rim 8, 26: „Duch prichádza na pomoc našej slabosti, lebo nevieme ani to, za čo sa máme modliť, ako treba; a sám Duch sa prihovára za nás nevysloviteľnými vzdychmi.“

Tradícia

Irenej (+202): „Kde je Cirkev, tam je Duch Boží, a kde je Duch Boží, tam je Cirkev a spolu s ňou každá milosť. A Duch je pravda. Tí, ktorí tuná nemajú účasť a nečerpajú život z prs vlastnej matky, nemajú prístup k úžasnému prameňu, ktorý prúdi z Kristovho tela, ale kopú si popraskané cisterny a pijú zapáchajúcu vodu z bahnitých kaluží“ (*Adversus haereses* III, 24, 1). „Početní bratia v Cirkvi majú prorocké dary, hovoria rôznymi jazykmi a vďaka Duchu používajú tajomstvá ľudí na ich úžitok a skúmajú Božie mystérium“ (*Adversus haereses* V, 6, 1).

Tertulián (+224): „Tam, kde sú títo traja, Otec, Syn a Duch Svätý, tam je i Cirkev, ktorá je telom týchto troch“ (*Baptisma* 6).

Bazil Veľký (+379): „Skrze Ducha Svätého sa dáva navrátenie do raja, vstup do nebeského kráľovstva a návrat do stavu adoptovaných synov: dáva sa odvaha volať Boha svojim Otcem, umožňuje sa mať účasť na Kristovej milosti, volať sa synom svetla a mať podiel na večnej sláve“ (*De Spiritu Sancto* 15, 36).

Ambróz (+397): „Poznaj, že voda bez Ducha neočisťuje“ (*De mysteriis* 19). Autor v tomto článku učil o sviatosti krstu.

Augustín (+430): „Duch Svätý učí od začiatku veriacich v miere, akou je kto schopný pochopiť duchovné veci; v ich srdciach roznečuje tým väčšiu túžbu poznávať, čím väčšmi niekto pokročí v láske, vďaka ktorej miluje to, čo už pozná, a túži poznať to, čo ešte nevie“ (*In Joannis Evangelium tractatus* 97, 1). „To, čo je pre naše údy naša duša, to je pre Kristove údy - to znamená pre Cirkev -Duch Svätý“ (*Sermo* 268). Tu je potrebné vidieť „dušu“ predovšetkým ako princíp činnosti.

Cyril Alexandrijský (+444): „My všetci, keď sme prijali jedného a toho istého Ducha, totiž Svätého, určitým spôsobom sa spájame aj navzájom, aj s Bohom... Vo všetkých prebývajúcí jeden nedeliteľný Boží Duch spája všetkých do duchovnej jednoty“ (*Commentarius in Joannem* 11, 11).

Ján Damaský (+750): „Zistili sme, že Duch Svätý sprevádza Slovo“ (*De fide orthodoxa* I, 7).

Rozumová úvaha

Trinitárne poslanie (Syna a Ducha Svätého) je spoločné a neoddeliteľné. Cirkev je vonkajším prejavom oboch poslaní – aj Krista aj Ducha. Hoci ide o dve božské osoby, obe navonok tvoria

jeden subjekt činnosti, lebo Kristus účinkuje v Duchu Svätom, v ktorom tvorí spolu aj s Otcom jedno jediné „my“. Len tak – v Duchu Svätom a s Duchom Svätým – môže Cirkev dobre plniť svoje poslanie na zemi a stáva sa pre svet nevyhnutne potrebnou.

V Cirkvi sa špeciálne završujú dve trinitárne poslania (por. *KKC* 738, 743). Cirkev sa teda zrodila, žije a účinkuje z dvojakej prítomnosti – z prítomnosti Slova a z prítomnosti Ducha. A tak nie je správne stavať proti sebe cirkevnú inštitúciu a charizmy, alebo cirkevný úrad a vanutie Ducha. Izolovanie, resp. nesprávne vyvyšovanie charizmiem, sa volá „pentekostalizácia“. Pentekostalizácia ničí katolícku tradíciu – a tým aj korene katolicizmu, ktorý z tradície vyrastá. Bez tradície, ako takej, by nebolo ani *Písma*, ani Cirkvi, ani sviatostí, ani kresťanskej viery.

Pentekostalizácia je znakom absencie Ducha Svätého, lebo duch nemôže byť tam, kde nie je jednota v láske (v Bohu, ktorý je Láska, **por.**

Magistérium

Materiálna dogma: „Duch Svätý - ktorého Kristus rozlieva do svojich údov - buduje, oživuje a posväcuje Cirkev.“

Nicejsko-carhradské vierovyznanie, 4. stor., *DH* 150; por. aj *KKC* 747.

Cirkev je viditeľným znakom, čiže sviatosťou, spoločenstva Najsvätejšej Trojice a ľudí. Stále pôsobenie Ducha bolo Cirkvi prisľúbené (por. *Jn* 14, 15-26; 16, 5-15) a uskutočňuje sa. Cirkev je znakom zjavenia – a tým aj jestvovania – Ducha vo svete (Anton Hlinka, +2011). Dynamiku Božieho Ducha vidieť od apoštolských čias až podnes.

Istá náuka: „Cirkev je chrám Ducha Svätého.“

KKC 737.

Duch Svätý v Cirkvi, ako v chráme, spasiteľne koná: - pripravuje ľudí na spoločenstvo s Bohom; - zjavuje im nadprirodzené pravdy; - sviatosťne sprítomňuje Krista. Bez Božieho Ducha by Cirkev bola obyčajnou ľudskou spoločnosťou.

Duch Svätý účinkuje nielen cez ordinovaných služobníkov, ale cez všetkých členov Cirkvi. Pôsobenie Ducha sa zviditeľňuje v ľudskom svedectve, najmä cez tých, ktorí ochotne spolupracujú.

V Duchu Svätom

Výraz „v Duchu Svätom“ znamená, že veriaci môže Božie tajomstvá prežívať len vďaka milostivej pomoci Ducha. Duch je ľudstvu zdarma daný – darovaný. Duch je osobným vyjadrením Božieho darovania sa svetlu. Od staroveku teológia pozná aj výraz „s Duchom Svätým“, ktorým sa v podstate vyjadruje tá istá skutočnosť.

Duch Svätý v znakoch Cirkvi

Kristova Cirkev má štyri podstatné znaky. Sám trojjediný Boh je základom týchto znakov, no každá z božských osôb má svoj osobitný vzťah ku každému z nich.

Cirkev je jedna silou Ducha (por. *I Kor* 12, 13; *Ef* 4, 4; *Unitatis redintegratio* 2). Duch tak úzko všetkých spája v Kristovi, že je základom cirkevnej jednoty. Rozmanitosť nie je na úkor jednoty – ak je v Duchu Svätom.

Cirkev je svätá silou Posvätiťa (por. *Jn* 14, 15-17; *I Kor* 3, 16-17; *Ef* 2, 18-22). Bazil Veľký (+379) výstižne učil, že „nejestvuje svätosť bez Ducha Svätého“ (*De Spiritu Sancto* 16, 38). Duch udržiava v Cirkvi trvalé povedomie potrebného očisťovania sa (por. *Lumen gentium* 8).

Cirkev je katolícka plnosťou Ducha (por. *Jn* 14, 26; *Ef* 2, 18. 22; *Mt* 28, 19). Cirkev má predovšetkým rozmer kvalitatívnej plnosti (od prvých Turíc) a následne rozmer kvantitatívnej plnosti (por. *Lumen gentium* 23).

Cirkev je apoštolská permanentným zosielaním Ducha (por. *Jn* 14, 25-26; *Dominum et Vivificantem* 3; 4). Duch aktuálne zabezpečuje zotrúvanie Cirkvi v pravde tak, že ju vedie k pôvodnému Kristovmu zjaveniu (kerygma) a pripomína jej eschatologický rozmer.

Duch Svätý – Cirkev – Písmo

2 Tim 3, 16-17: „Celé Písmo je Bohom vnuknuté a užitočné na poučanie, na usvedčovanie, na nápravu a na výchovu v spravodlivosti, aby bol Boží človek dokonalý a pripravený na každé dobré dielo.“ Preto Cirkev pokladá všetky knihy *Starého zákona* a *Nového zákona* za posvätné, lebo majú za pôvodcu Boha, boli totiž napísané z vnuknutia Ducha Svätého, por. *KKC* 105, *DH* 3006. Božia inšpirácia bola aj vnuknutím aj vdýchnutím lásky.

Duch Svätý – Cirkev – Tradícia

Cirkevná Tradícia sa preto nazýva „živou“, lebo v nej „žije a koná“ Duch. Preto sa Tradícia stáva nádobou, ktorá nielen obsahuje vzácny poklad zjavenia, ale ho stále „omladzuje“, por. *Dei verbum* 8. Ak by v Tradícii nebol Duch, tak by sa z nej stala mŕtva litera.

Duch Svätý – Cirkev – Magistérium

Sväté písmo, Tradícia a Magistérium spolu – každé svojím spôsobom – mocou Ducha Svätého prispieva k spáse duší, por. *Dei verbum* 10. Magistérium, ktoré slúži zachovaniu pravovernosti zjavenia, je neomylné mocou Ducha, por. *Donum veritatis* 14.

Duch Svätý – Cirkev – liturgia

Posvätná liturgia sprítomňuje Kristove tajomstvá spásy v aktuálnom čase a priestore. Predtým, ako viera v božstvo Ducha dozrela vo vierovyznaniach (4. stor.), už mala svoje miesto (od 1. stor.) v liturgii (krst, doxológia, epikléza pri konsekrácii).

V liturgii vystupuje a koná celá Trojica: Otec ako prapôvod a cieľ; Syn ako stred; Duch ako stály sprítomňovateľ (por. *KKC* 1091-1092). Pôsobenie Ducha je v liturgii zjavnejšie, ako kdekoľvek inde, lebo on je dušou liturgie (por. *KKC* 1112).

Duch Svätý – Cirkev – sviatosti

Sviatosti zaujímajú v Cirkvi a v liturgii výnimočné postavenie. Tak, ako je Duch dušou *Písma* (por. *KKC* 105, *DH* 3006) a dušou liturgie (por. *KKC* 1112), tak je aj dušou sviatostí – Kristom ustanovených viditeľných znakov. Sviatosti sú nástroje, ktorými Duch šíri milosť Krista, ktorý je Hlavou, v Cirkvi, ktorá je Kristovým telom (por. *KKC* 774, 1127).

Duch Svätý – Cirkev – ekumenizmus

Koncil (1962-1965) predstavil jednotu Cirkvi ako dielo Ducha. „Boh nato poslal Ducha svojho Syna, Pána a Oživovateľa, aby bol pre celú Cirkev, ako aj pre jednotlivých a všetkých veriacich zhromažďujúcim a jednotiacim princípom v učení apoštolov, v spoločnom nažívaní, v lámaní chleba a modlitbách“ (*Lumen gentium* 13).

Koncil povzbudil katolíkov, „aby pochopili znamenie časov a horlivo sa zapojili do ekumenickej činnosti“ (*Unitatis redintegratio* 4). Zároveň poukázal na pravý koreň ekumenizmu: „Všetci veriaci nech pamätajú, že tým lepšie budú napomáhať, ba aj uskutočňovať jednotu kresťanov, čím bezúhonnejšie sa usilujú žiť podľa evanjelia. Lebo čím užšie budú spojení s Otcom, Slovom a Duchom Svätým, tým ľahšie a dôvernejšie budú môcť prehľbovať bratské vzťahy“ (*Unitatis redintegratio* 7).

Sviatosť birmovania

Slovo birmovanie je z lat. firmare, confirmare - posilňovať, upevňovať. Výraz birmovanie pre druhú sviatosť ustálil Prvý oranžský snem r. 441. Predtým sa tento spásonosný znak volal „pečať“, „zdokonalenie“, „završenie“.

Birmovanie spolu s krstom a Eucharistiou tvorí jeden celok – iniciáciu – čiže vstup do kresťanského života (por. Justín, *Apológia* 65, 1; kán. 842 § 2 *CIC*). Birmovanie sa niekoľko storočí vysluhovalo spolu s krstom. Krstili sa – a zároveň aj birmovali – predovšetkým dospelí ľudia.

Ustanovenie sviatosti birmovania

Starozákonní proroci ohlasovali, že Boží Duch spočívne na Mesiášovi (*Iz* 11, 2) a na mesiášskom ľude (*Ez* 11, 19; *Ez* 36, 26-27; *Joel* 3, 1-2; *Jer* 31, 31-34). Ježiš, Boží Mesiáš, tieto proroctvá naplnil. Zoslal Božieho Ducha na svoj ľud.

Jn 14, 26: „Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“

Sk 1, 5: A keď s nimi stoloval, prikázal im, aby neodchádzali z Jeruzalema, ale aby očakávali Otcovo prisľúbenie: O ktorom ste počuli odo mňa, že Ján krstil vodou, ale vy budete o niekoľko dní pokrstení Duchom Svätým.“ Por. aj *Sk* 1, 8; *Sk* 2, 1-4; *Jn* 3, 5.

V prvých dvoch storočiach dokazuje birmovanie proces iniciácie – zasvätenie. V *Didaché* (9, 5) je bezprostredne po inštrukciách o krste umiestnená „eucharistická modlitba“. Ignác Antiochijský (+117) výrok: „Ani krstiť, ani sláviť agapé sa nemá bez biskupa“ (*Smyrňanom* 8), poukázal na živú prax iniciačného procesu, čo zdôrazňoval aj Justín (+165), por. *Apologia* I, 66, 1.

Oddeľovanie birmovania od krstu začalo vo veľkom v 4. stor. a bolo podmienené viacerými dôvodmi. Hlavný bol ten, že pri rýchlo rastúcom počte katechumenov nemohol všetkých krstiť sám biskup. Preto krstili aj kňazi, ale druhé pokrstené pomazanie (tzv. završenie krstu) robil biskup.

Tertulián (+224) učil, že krst je príprava na prijatie Ducha Svätého: „Potom sa vloží ruka a týmto žehnaním sa zvoláva a pozýva Duch Svätý“ (*De baptismo* 8).

Hypolit Rímsky (+235) vo dvoch spisoch *Traditio apostolica* (21) a v *Komentári k Danielovi* (1, 16) hovorí už o birmovaní ako o samostatnom liturgickom obraze.

Pápež Kornélius I. (+253) písal o Novaciánovi, ktorý bol pokrstený na smrteľnej posteli, no neprijal birmovanie, že neprijal Ducha Svätého (por. *Tretí list Fábiov* z Antiochie).

Cyprián (+258): „Tí, ktorí boli v Cirkvi pokrstení, sú predvedení pred predstaviteľov obce (biskupov) a cez našu modlitbu a vkladanie našich rúk prijímajú Ducha Svätého a Pánovou pečaťou sa zdokonaľujú“ (*Epistula* 73, 9).

Ambróz (+397) učil o birmovaní: „Po krste je potrebné, aby nastalo jeho dovršenie“ (*De sacramentis* III, 2, 8).

Ježišov prisľub apoštolom – že im dá Ducha Svätého – je základom sviatosti birmovania. Podľa analógie medzi prirodzeným a nadprirodzeným životom, pri birmovaní ide o posilnenie rastu, por. *Theologická summa* III, 72, 1, 5, 6. Birmovanie je sviatosť potrebná k dobrému duchovnému životu, por. *Theologická summa* III, 65, 4.

Tridentský koncil r. 1547 dogmatizoval: „Birmovanie je pravá a samostatná sviatosť ustanovená Kristom,“ por. *DH* 1601, 1628. Birmovanie privádza veriaceho k duchovnej dospelosti, ku ktorej je povolaný, por. *Mt* 5, 48; *1 Kor* 13, 11; *Dt* 32, 4; *Theologická summa* III, 72, 1.

Matéria a forma sviatosti birmovania

Kristus Pán a apoštoli používali vkladanie rúk na požehnanie (*Mt* 19, 13) a uzdravenie (*Sk* 28, 8). Apoštoli zvolili toto gesto aj na udelenie Ducha Svätého. Od začiatku 3. stor. sa pri vysluhovaní sviatosti birmovania začal používať olivový olej. Od 5. stor. sa do olivového oleja začal pridávať aj balzam.

Vzdialená matéria birmovania je krizma – olivový olej zmiešaný s balzomom a požehnaný biskupom na Zelený štvrtok (por. kán. 880 § 2 *CIC*). Gr. slovo chrisma znamená masť. Pomenova-

nie krizma je však od „Kristus“ – „Pomazaný“. Posvätenie krizmy biskupom sa vyžaduje k platnosti udelenia sviatosti, hoci by sviatosť udeľoval presbyter (por. *KKC* 1300, kán. 880 § 2 *CIC*).

Blízka matéria birmovania je pomazanie krizmy na čele pri vložení ruky (por. kán. 880 § 1 *CIC*). Pomazať je biblický úkon znamenajúci odovzdanie moci, por. *1 Jn* 2, 20. 27; *2 Kor* 1, 21-22. Vložiť ruku znamená prijať do vlastníctva, požehnať, dať moc. V latinskom birmovnom obrade je dvojaké vkladanie rúk: všeobecné a individuálne (por. *KKC* 1299).

Formou sviatosti birmovania sú slová: „XY., prijmi znak daru Ducha Svätého.“

Korene tejto formuly siahajú do 4. stor. (por. Carihradský koncil, r. 381; 7. kánon, prijímanie heretikov a schizmatikov do Cirkvi) a na Východe bola bez prerušenia stále používaná. Meno na začiatku formuly sa vyžaduje k dovoľnosti, nie k platnosti sviatosti.

Pápež Pavol VI. (1963-1978) dekrétom *Divinae consortium naturae* (r. 1971) upravil vysluhovanie birmovania podľa koncilu. Predpísaná matéria a forma (nedogmatizované) sa vyžadujú k platnému vyslúženiu birmovania. Dejiny hovoria až o 25 formách vysluhovania sviatosti birmovania v rôznych častiach Cirkvi a v rôznych obdobiach (Alojz Frankovský).

Vysluhovateľ birmovania

V prvotnej Cirkvi birmovali len apoštoli. „Keď sa apoštoli, ktorí boli v Jeruzaleme dopočuli, že Samária prijala Božie slovo, vyslali k nim Petra a Jána. Oni ta zašli a modlili sa za nich, aby dostali Ducha Svätého, lebo na nikoho z nich ešte nezostúpil. Boli iba pokrstení v mene Pána Ježiša. Potom na nich zložili ruky a dostali Ducha Svätého“ (*Sk* 8, 14-17).

Lukáš (*Sk* 19, 1-7) zapísal, ako Pavol Apoštol birmoval v Efeze. *Sk* 19, 6: „Keď na nich (na dvanásť predtým pokrstených mužov) Pavol vložil ruky, zostúpil na nich Duch Svätý.“ Západná Cirkev si prax, že birmovali apoštoli, podržala (por. Elvírska synoda, r. 303, kán. 38, *DH* 120).

Pápež Inocent I. (401-417) napísal: „Je jasné, že birmovanie detí nie je dovoľené nikomu, okrem biskupa“ (*List Decentiusovi*, r. 416, *DH* 215). Tomáš Akvinský (+1274) označil za vhodné, keď birmovanie vysluhuje biskup, nositeľ plnej kňazskej moci a vojvodca, lebo ide o zavŕšenie krstu a o povolanie k duchovnému boju (por. *Theologická summa* III, 72, 11).

Od 7. stor. bolo na Západe všeobecne prijaté, že riadnym vysluhovateľom birmovania je biskup a od 13. stor. v západnej Cirkvi celkovo došlo k oddeleniu krstu a birmovania.

Tridentský koncil r. 1574 dogmatizoval: „Riadnym vysluhovateľom sviatosti birmovania je biskup“, *DH* 1630, por. *Lumen gentium* 26; kán. 882 *CIC*. Pritom vyhlásil, že nespochybňuje platné vysluhovanie birmovania kňazmi, ktoré je bežné vo východných cirkvách a volá sa „myrovanie“.

Aj v západnej Cirkvi je kňaz mimoriadnym vysluhovateľom birmovania, por. kán. 882 *CIC*:

- **z funkcie** sám farár alebo správca farnosti, keď krstí dospelého;
- **z nutnosti**, každý kňaz, ak je birmovanec v nebezpečenstve smrti, por. *KKC* 1314. Krizma však musí byť posvätená biskupom (por. kán. 880 § 2 *CIC*).

Spojenie birmovania s krstom je vyjadrené obnovením krstných sľubov. Jednota iniciačných sviatostí je akceptovaná v odporúčaní, aby sa birmovanie vysluhovalo počas slávenia Eucharistie (por. *KKC* 1321).

Podmienečné udelenie sviatosti birmovania

Keďže birmovanie vtláča do duše nezmazateľný znak (charakter), nemôže sa opakovať (kán. 845 § 1 *CIC*). Pritom, ak aj po starostlivom zisťovaní pretrváva rozumná pochybnosť (prudens dubium), či birmovanie bolo naozaj udelené, alebo bolo udelené platne, treba ho udeliť podmienečne (sub conditione; kán. 845 § 2 *CIC*).

Doplnenie nedostatku moci

Pre udeľovanie birmovania platí doplnenie splnomocnenia (por. kán. 144, 882 a 883 *CIC*). Pri spoločnom **omye** (skutkovom alebo právnom) – a rovnako v pozitívnej a pravdepodobnej **pochybnosti** (skutkovej alebo právnej) – Cirkev dopĺňa výkonnú moc. Takto sám zákon, resp. Cirkev podľa samého zákona, nahradzuje (supplet Ecclesia) nedostatok moci (splnomocnenia). Dôvodom doplnenia moci je zaistenie duchovného dobra, právna istota a všeobecné dobro. Nahradené splnomocnenie je zákonom delegované v jednotlivom prípade.

Prijímateľ birmovania

Prijímateľom birmovania je každý pokrstený, ktorý ešte nebol pobirmovaný, por. *KKC* 1306, kán. 889 *CIC*. Istota tejto náuky spočíva na dvoch pravdách:

1. Krst je prvá sviatosť, je bránou duchovného života (por. Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1314).
2. Birmovanie vtlača do duše nezmazateľný znak, a preto sa táto sviatosť nemôže opakovať (dogma; por. Tridentický koncil, r. 1547, *DH* 1609).

V prvých kresťanských stor. prijímali birmovanie dospelí aj deti spolu so svätým krstom. Po oddelení birmovania od svätého krstu (oddeľovanie vo veľkom začalo v 4. stor. a ukončilo sa v 13. stor.) boli rodičia vedení k tomu, aby čo najskôr po krste dieťaťa vyhľadali biskupa a dali svoje dieťa pobirmovať. Neskôr sa odporúčalo priviesť dieťa pred biskupa ako trojročné, ba až sedemročné.

V 13. stor. vystúpila do popredia myšlienka duchovného zápasu medzi dobrom a zlom, do ktorého sa mal pobirmovaný kresťan zapojiť. Preto sa začalo birmovanie vysluhovať starším – až štrnásťročným birmovancom. Oficiálne sa, ako orientačný bod na prijatie birmovania, určil „vek usudzovania“ (por. *KKC* 1307), pretože oba úkony tvoriace birmovanie – aj vkladanie rúk aj mazanie – poukazujú na prijatie zodpovednosti. V starozákonnej dobe prijímali pomazanie – a tým aj určitú úlohu v Božom ľude – len dospelí jedinci, či už išlo o kráľov alebo veľkňazov.

Teologicky je odôvodnené – ak sa krst a birmovanie udeľujú osobitne – že sa potvrdenie krstu udeľuje v dobe, keď si mladý človek kladie otázku zmyslu života a vlastnej životnej zodpovednosti, alebo kedy ho možno na tieto závažné otázky upozorniť (tzv. „pravý čas“, por. kán. 890, 891 *CIC*). Ak sa krstí sedem a viacročný krstenec, môže byť hneď aj pobirmovaný.

Požiadavky na prijímateľa

Požiadavky kladené na birmovanca sú dvojaké: - k platnosti a - k dovolenosti.

K platnosti:

1. Birmovanec musí byť pokrstený.
2. Birmovanec musí byť nepobirmovaný.

K dovolenosti (okrem nebezpečenstva smrti):

1. Birmovanec musí mať vhodný vek – užívanie rozumu (aby vedel obnoviť krstné sľuby).
2. Birmovanec musí byť dostatočne pripravený – príprava „rozumu“ aj „srdca“.
3. Birmovanec musí mať posväcujúcu milosť v duši. Kto birmovanie prijíma v ťažkom hriechu, prijíma ho platne, ale sviatosťná milosť ožije až vtedy, keď sa ťažký hriech odpustí.

Účinky birmovania

Špeciálne účinky birmovania (popri rozmnožení posväcujúcej milosti) sú dva:

1. účinok: Vyliatie Ducha Svätého

Osobitné vyliatie Ducha Svätého, tzv. prehĺbenie (posilnenie, potvrdenie) krstnej milosti, por. *KKC* 1302-1303, kán. 879 *CIC*, znamená:

- a) plňšie uvedomenie si Božieho synovstva;
- b) pevnejšie spojenie s Kristom;
- c) rozmnoženie darov Ducha Svätého;

- d) dôvernejšie spojenie s Cirkvou;
- e) kvalitnejšie vydávanie svedectva.

Pobirmovaný sa zapojil do turíčného tajomstva. Ako Cirkev na Turíce vstúpila do sveta, tak pobirmovaný hlbšie vstúpil do troch Kristových úloh.

2. účinok: Znak

2 Kor 1, 21-22: „Boh nás i vás posilňuje pre Krista, on nás pomazal, on nás označil svojou pečaťou a vložil nám do srdca závdavok Ducha.“ Ef 4, 30: „Nezarmucujte Svätého Božieho Ducha, v ktorom ste označení pečaťou na deň vykúpenia.“

Podľa starej tradície sa birmovanie nikdy neopakovalo. Cyril Jeruzalemský (+386) napísal: „(Boh) nech vám dá nezrušiteľnú pečať Ducha Svätého naveky“ (*Catecheses illuminandorum* 17). Ambróz (+397) učil: „Pamätaj teda, že si prijal duchovný znak, ducha múdrosti a rozumu, ducha rady a sily, ducha poznania a nábožnosti a ducha posvätej báze. A zachovaj si, čo si dostal. Boh Otec ťa označil, Kristus Pán ťa posilnil a vložil do tvojho srdca Ducha ako závdavok“ (*De mysteriis* 7, 42). Scholastici učili, napr. Alexander Halský (+1245), že je formálny rozdiel medzi krstnou a birmovnou pečaťou. Tomáš Akvinský (+1274) tvrdil, že birmovný znak posilňuje spoločné kňazstvo na verejné vyznanie Krista (por. *Theologická summa* III, 72, 5). Tridentský koncil r. 1547 dogmatizoval: „Birmovanie vtlača do duše nezmazateľný znak, a preto ho nemožno opakovať“, por. *DH* 1609.

Potrebnosť birmovania k spáse

Tridentský koncil r. 1547 učil, že pokrstený môže aj bez birmovania dosiahnuť spásu. Sviasť birmovania je totiž potrebná najmä pre Cirkev ako spoločenstvo, por. *DH* 1560. Teológovia sú presvedčení, že aj keď sviasť birmovania nie je nutná k spáse, jej odmietnutie a podceňovanie môže byť ťažkým hriechom, por. *Theologická summa* III, 65, 4. Birmovnú milosť možno dosiahnuť aj túžbou, ale nezmazateľný znak nie (por. *Theologická summa* III, 72, 6, 1-3).

Prijatie Ducha Svätého v pravdách duchovného života

1. Ľudský duch nie je celkom determinovaný, je charakterizovaný priestorom slobody.
2. Sloboda sa neuskutočňuje v nerozhodnosti, ale v konaní. Vedomé rozhodnutie pre dobro je výrazom slobody a duchovného života, por. skúsenosť Augustína (*Vyznania* VIII, 10).
3. Ľudský duch je ovplyvniteľný. Ku komplexu slobody patrí hľadať dobré vplyvy a podľa možnosti žiť v priestore, ktorý duchovné zameranie podporuje.
4. V duchovnom živote ide „o uchvátenie Božou láskou“. To je vnútorné nadšenie, ktoré uvoľňuje sily nádeje a lásky. Birmovanie upevňuje (konfirmuje) toto nadšenie.

Charizmy v Cirkvi

Vďaka tomu, že Duch Svätý prebýva v Cirkvi (por. *KKC* 737, 747), Cirkev má od základu charizmatickú štruktúru a nikdy nie je bez chariziem.

Grécke slovo charizma sa nevyskytuje v profánnej reči, len v reči biblickej. Charis je milosť. Sloveso charizomai – preukazovať milosť, ochotne a bohato dávať – pravdepodobne viac poslúžilo na vytvorenie náboženského výrazu charizma. Vo všeobecnosti charizma je každá milosť. V špeciálnom zmysle má charizma presne vyšpecifikované miesto.

Miesto chariziem v graciológii

Graciológia učí, že nadprirodzené dary sa delia: - na milosť Stvoriteľa a - na milosť Vykupiteľa. Milosť Stvoriteľa (prapôvodnú svätosť) dostali anjeli a prví ľudia v raji.

Milosť Vykupiteľa je dvojaká: - vonkajšia a - vnútorná. Vonkajšia milosť Vykupiteľa je všetko to, čo je vnímateľné zmyslami a privádza myseľ človeka k nadprirodzeniu – k duchovným veciam (napr. osoba v rehoľnom odeve, kostol, kríž, náboženský obraz, socha...).

Vnútorná milosť Vykupiteľa sa podľa zamerania delí: - „pre iných“ a - „pre seba“. Táto milosť „pre iných“ je charizma v úzkom zmysle slova. Charizma je definovaná ako špeciálne slobodné pôsobenie Ducha Svätého na veriaceho pre dobro druhých - pre dobro Cirkvi (por. *KKC* 799, 2003; *Lumen gentium* 12).

Charizma – podľa niektorých teológov – nie je samostatný dar ako taký, ale je to zvláštne umocnenie darov (prirodzených i nadprirodzených), ktoré im dáva „božskú“ dynamiku a silu. Umocnenie daru začína vo vnútri človeka, ale potom sa musí prejaviť aj navonok – slovom, konaním. Tak sa charizma odlišuje od mystického zážitku (hoci aj ten sa môže nejako prejaviť). Skutočnú charizmu spoznať podľa toho, že ju iní odobria a že sa používa verejne. Charizmatický prejav nemusí byť nutne spojený s nejakým náboženským vzrušením.

Mystický zážitok

Mimoriadna skúsenosť s prijatím Ducha sa delí na dva prúdy: - mystický život a - charizmatický život. Oba vyvierajú z číro slobodného Božieho pôsobenia. Mystický zážitok je zvláštne umocnenie prirodzených (i nadprirodzených) darov a dostáva sa iba niektorým (por. *KKC* 2014). Umocnenie daru začína vo vnútri človeka, a zväčša vo vnútri aj ostáva. Správny vzťah medzi autoritou Cirkvi a mystikou: Mystika áno – ale v Cirkvi! Cirkev áno – ale aj s mystikou! (Pavel Vojtěch Kohut).

Počet a dvojakosť chariziem

Chariziem je otvorený počet. Pavol apoštol vymenoval niektoré (*I Kor* 12, 8-11), ale ich počet (tri charizmy poznania, tri charizmy slova a tri charizmy konania) neuzavrel. Po koncile Cirkev spoznáva aj nové charizmy – napr. charizmu duchovného materstva, otcovstva, bratstva...

Charizmy sú v základe dvojaké (por. Pius XII., r. 1943, encyklika *Mystici corporis* 15):

- slobodná charizma, ktorá nie je spojená s úradom (charizma v najužšom zmysle slova);
- hierarchická charizma, ktorá je spojená s úradom.

Od počiatku existovalo dialektické napätie medzi oboma druhmi chariziem, ktoré sa dopĺňajú (ako znaky Cirkvi – svätá a apoštolská). Cirkev bez slobodných chariziem ustrnie v raste. Slobodné charizmy bez autority Cirkvi by sa zas stali anarchiou. Nesprávne vyvyšovanie chariziem, sa volá „pentekostalizácia“. Pentekostalizácia ničí katolícku tradíciu – a tým aj korene katolicizmu, ktorý z tradície vyrastá. Bez tradície by nebolo ani *Písma*, ani Cirkvi.

Poriadok pri charizmách riešil Pavol apoštol, por. *I Kor* 14. Umelý protiklad „dar“ a „úrad“ je nebiblický. Por. *I Kor* 12, 12-13: „Lebo ako je jedno telo a má mnoho údov, ale všetky údy tela sú jedno telo, hoci ich je mnoho, tak aj Kristus. Veď my všetci, či Židia alebo Gréci, či otroci alebo slobodní, boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo. A všetci sme boli napojení jedným Duchom.“ V ekonómii spásy niet rozporu medzi vnútorným a vonkajším zákonom. Jeden zákon je daný na stráženie druhého: „Zákon bol daný, aby sme hľadali milosť a milosť bola daná, aby sme dodržiavali zákon“ (Augustín, *De spiritu et littera* 19, 34). Dodržiavanie prikázaní je dôkazom lásky, ktoré ukazuje, či sa žije „podľa Ducha“ alebo „podľa tela“. Po príchode Ducha sa obmedzené funkcie vonkajšieho zákona uznávajú, a preto je pozitívny. Avšak predtým, keď sa očakávalo, že sám „zákon“ bude dávať život, zákon mýlil a podporoval pýchu v človeku. Teda „littera zákona“ je bezpečná len v Duchu.

Úlohy chariziem

Úloha každej charizmy vyplýva z úlohy Božieho Ducha - učiť o Ježišovi Kristovi (por. *Lk* 24, 47-48; *Sk* 1, 8; *Jn* 16, 12-13) a - budovať jednotu (por. *2 Kor* 3, 6; *Sk* 2, 4; *Jn* 14, 16-18).

Ak nejaký dar neobsahuje tieto dva aspekty – podľa svojho druhu – tak to nie je pravá charizma. Žiadnou charizmou nemožno pohádzať, ani tou, ktorá je viac zameraná na učenie (svedectvo), ani tou, ktorá je viac zameraná na jednotu (uzdravovanie a oživovanie). Všetky charizmy sú od toho istého Ducha a všetky sú zaangažované na jeho poslaní.

Cirkevné zásady

Teologička a mystička, rehoľná reformátorka Terézia Avilská (1515-1582), zostavila zásady ohľadom chariziem (spracoval Albino Luciani):

1. Nad všetkým je Duch Svätý. Od neho pochádzajú charizmy aj plná moc pastierov. Duch zharmonizuje hierarchiu a charizmy a zjednotí Cirkev.
2. Charizmy aj hierarchia sú rozličným spôsobom Cirkvi potrebné. Charizmy pôsobia ako akcelerátor podporujúci pokrok a obnovu. Hierarchia pritom zastáva funkciu brzdy v prospech stability a rozumnosti.
3. Niekedy sa charizmy a hierarchia prelínajú. Niektoré charizmy dostávajú zvlášť pastieri Cirkvi, ako napr. „dar spravovať“. Keďže hierarchia má riadiť všetky hlavné úseky cirkevného života, charizmatici sa nemôžu vymknúť spod jej vedenia pod zámienkou, že majú charizmy.
4. Charizmy nie sú poľovníckou rezerváciou, ktorá je vyhradená iba niektorým; môže ich dostať každý: kňaz i laik, muž i žena. Pravda, iná vec je môcť mať charizmy a iná je – mať ich aj v skutočnosti.

Prejavy chariziem

Duch používa človeka, ktorý sa mu oddá ako „rozumný nástroj“, a tak buduje Cirkev. Koncil rozpracoval náuku o charizmatickej štruktúre Cirkvi (por. *Lumen gentium* 4 a 12). Základom charizmatickej štruktúry Cirkvi je pôsobenie Ducha a prejavuje sa predovšetkým:

1. V každodennom živote veriacich. Duch v nich vzbudzuje ochotu svedčiť o Kristovi (por. *I Kor* 14, 1-5) vytvárajúc *sensus fidei* (cit pre vieru), vďaka ktorému sa veriaci, ako celok, nemôžu pomýliť vo veciach viery a mravov (*Lumen gentium* 12). Ide o tzv. pasívne magistérium.
2. V mimoriadnych zásahoch Ducha (por. *I Kor* 11, 12). Obdarovaní charizmatici svedčia o Kristovi prekračujúc zvyčajné formy. Sú vítanými prvkami zdravého nepokoja a nepriateľmi pohodlnej existencie. *KKC* 800: „Ten, kto dostáva charizmy, ale aj celá Cirkev, majú ich prijímať s vďačnosťou.“
3. V ordinovaných. Každý ordinovaný (diakon, kňaz, biskup) dostáva k úradu sviatostnú moc. Úrady založené Kristom majú podobu i silu od Ducha Svätého (por. *I Kor* 12, 28; *I Kor* 15, 3. 8-10). Jediný Duch je zárukou jednoty „úradného“ i „neúradného“ života Cirkvi.

Prosba o charizmy

Prosba o charizmy nie je pýcha, ale túžba slúžiť spoločenstvu (por. *I Kor* 14, 1) a súčasť kresťanského dedičstva. Podmienky na prijatie chariziem sú dvojaké: priaznivé (napomáhajúce) a nepriaznivé (prekážajúce). Priaznivá je v prvom rade viera modliacej sa Cirkvi – najmä pri svätej omši. Ďalej: - bratská jednota, - evanjelizačná horlivosť, - evanjeliová chudoba (Philippe Madre).

Charizmu nikto nezíska vlastným úsilím. Človek sa môže pre ňu otvoriť (por. *I Kor* 12, 31; 14, 12). Po negatívnej stránke:

1. Oslobodiť sa zo zajatia hriechov, por. *I Sol* 5, 19; *Ef* 4, 30.
2. Oslobodiť sa zo zajatia sveta (objaviť nadprirodzený zmysel života), por. *Rim* 12, 16.

Po pozitívnej stránke:

1. Modliť sa. *Sk* 1, 14: „Títo všetci jednomyselne zotrvali na modlitbách spolu so ženami, s Ježišovou matkou Máriou a s jeho bratmi.“ Por. aj *Lk* 11, 13. Prosiť treba najmä vo chvíľach dôležitých zmien.

2. Poslúchať Božiu vôľu. *Sk* 5, 32: „A my sme toho svedkami aj Duch Svätý, ktorého Boh dal tým, čo ho poslúchajú.“ Kto verne plní Božiu vôľu, ktorú už pozná, potom mu Pán ukáže ďalší zámer.
3. Milovať. *I Kor* 5, 14-15: „Lebo nás ženie Kristova láska, keď si uvedomíme, že ak jeden zomrel za všetkých, teda všetci zomreli. A zomrel za všetkých, aby aj tí, čo žijú, už nežili pre seba, ale pre toho, ktorý za nich zomrel a vstal z mŕtvych.“ Por. aj *Jn* 3, 16; *I Jn* 4, 7-8. Treba si často obnovovať dobrý úmysel a upevňovať sa v ňom.

Dispozícia pre konkrétny dar sa pestuje živým rozhodnutím:

1. Je to krásne, (por. *Ž* 103, 2) – napr. zasvätený život – lebo Pán na mňa zhladol, lebo ma pozval po mene, lebo...
2. Je to užitočné, (por. *I Kor* 12, 4; *Rim* 6, 22), lebo som celkom k dispozícii Božiemu kráľovstvu a Cirkvi, lebo...
3. Chcem to, (por. *Lk* 11, 9)! Radostne a naozaj to chcem!

Pohrdavé a alibistické konštatovanie, „ja nemám takú charizmu“ (čo znamená zatvoriť sa pred Bohom), je istou urážkou Darcu. Absenciu nejakej charizmy však nemožno hneď pripísať nedostatku viery. Omilostený človek nemá pohodlnejší a ľahší život. Duchovná obnova nie je ani hnutie, ani organizácia, ale životný štýl zrelého kresťana.

Ostáva tajomstvom, ako sa spája božské s ľudským, dar s osobou, a kedy k tomuto spojeniu dochádza. Preto je trúfalé (ak nie heretické) plánovať charizmatické zhromaždenie, charizmatické uzdravenie... Možno len v pokore vytvárať prostredie, čiže odstraňovať prekážky, aby sa mohol Boží Duch charizmaticky prejavíť.

Nepriaznivé podmienky (prekážky) pre charizmy bývajú spojené s neverou a s jej prejavmi – duchovná arogancia, provokatívna hriechnosť, podvod, pýcha...

Medvedia služba niektorých „charizmatikov“

Zneužitie charizmi bolo známe už v biblických časoch. Vždy platilo, že s mimoriadnymi darmi sú spojené aj mimoriadne pokúšenia a pády, por. *I Kor* 14; *I Kor* 12, 12-13.

V 2. stor. na Strednom východe vznikol montanizmus – rigoristické kresťanské hnutie, nazývané aj „frýgijská heréza“. Montanus, kňaz z Frýgie, Priscila a Maximila, dve morálne i hmotné podporovateľky hnutia, vystupovali ako proroci. Očakávali po zjavení Boha Otca (*Starý zákon*) a zjavení Boha Syna (*Nový zákon*) i zjavenie Boha Ducha Svätého (cez Montána). Hlásali charizmatické morálne prebudenie a učili bludne, napr.: - delili hriechy na odpustiteľné (napr. hnev, lož) a na neodpustiteľné (napr. vražda, modloslužba, cudzoložstvo); - žiadali bezpodmienečnú ochotu k mučenictvu; - propagovali zrieknutie sa manželského života (lebo každú chvíľu mala prísť parúzia a tisícročný kráľovstvo); - znevažovali biskupov a vyzdvihovali „nových prorokov“.

V 4. stor. v severnej Afrike vznikol prúd donatistov. Zakladateľ Vitor Maiorinus (neskôr biskup) bol podporovaný Lucilou, bohatou kartáginskou „charizmatičkou“. Najvýznamnejšou postavou a druhým predstaveným tohto prúdu bol biskup Donátus z Kartága (313-353), podľa ktorého dostalo celé hnutie aj meno. Pokladali sa za „čistých“ kresťanov: - pohrdali „obyčajnými“ kresťanmi (ostentatívne sa vyhýbali aj fyzickému dotyku, napr. stoličku na ktorej sedel iný kresťan si museli pred použitím najprv utrieť); - neuznávali svetskú moc a neskôr ani cirkevnú; - svoje postoje šírili po celej provincii aj fyzickou silou, mali bojové „úderky“.

V 17. stor. sa vo Francúzsku rozšíril a upevnil jansenizmus – prísne reformné hnutie, ktorého zakladateľom bol holandský biskup Kornel Jansen ml. (1585-1638). Francúzsky kláštor Port Royal sa od r. 1635 stal duchovným centrom jansenizmu. Abatyša, charizmatička Matka Angelika, bola veľmi schopná žena a začala s potrebnou reformou, ale prekročila únosné hranice prísnosti. Potom odmietla poslúchať aj cirkevnú vrchnosť.

V dejinách Cirkvi nebolo storočie, v ktorom by niekto z charizmatikov nespýšnel natoľko, že sa otvorene postavil proti cirkevnej autorite. Varovanie Pavla apoštola, že nemožno beztrestne

stavať do protikladu „dar“ a „úrad“ (por. *1 Kor 12, 12-13*), je neustále aktuálne. Diabol sa usiluje napodobňovať aj charizmy (predovšetkým!), aby ich znevážil a zahrnul do svojho poľa pôsobnosti (Philippe Madre).

Obnova v Duchu Svätom

Obnova nie je to isté, čo je reforma. Výraz reforma sa používa tam, kde bol predtým nejaký úpadok. Výraz obnova sa však používa tam, kde bolo predtým nejaké zabudnutie, zanedbanie. Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) odštartoval viaceré obnovy, napr. liturgickú, biblickú, charizmatickú (por. dekrét *Apostolicam actuositatem 3*).

Obnova v Duchu Svätom je otvorenie sa Božiemu Duchu, aby sa jeho dary aktualizovali. V súčasnej praxi obnova má dva podstatné prvky: - modlitbové zhromaždenie (por. *1 Kor 14, 13*) a - prijatie Ducha Svätého (por. *Lk 11, 13*) Toto nesviatostné prijatie Ducha je oživené duchovné úsilie kresťansky žiť, obliecť si Krista (por. *Kol 3, 10*) a spoločenstvo toto úsilie uľahčuje.

Obnova v staroveku

Kresťania vždy túžili žiť podľa Ducha Svätého. Ťažký život viery a prenasledovania umožňovali veriacim „zakúsiť“ prítomnosť Ducha v Cirkvi. Každý prípad vernosti a vytrvalosti v dobrom bol dôkazom prebývania Ducha. Preto mučeníkov a vyznavačov volali „nositelia Ducha“, „pneumatoforoí“ a duchovných ľudí „pneumatikoi“. Svätci vždy poukazujú na moc Ducha.

Cirkev od začiatku vysluhovala sviatosť birmovania ako zavŕšenie krstu. Názov birmovanie pochádza z lat. *firmare, confirmare* - posilňovať, upevňovať a vyjadruje obsah sviatosti.

Od 2. stor. snahy veriacich žiť dôsledne podľa Ducha prerástli aj v samostatné hnutia, napr. skupina rímskej šľachtickej Marcellly (+410). Niektoré skupiny, ktoré hľadali „nové evanjelium“ a „novú Cirkev“, sa stali bludnými, napr. montanisti či donatisti. Zblúdenia viedli k nedôvere voči charizmatikom. Druhým dôvodom chladnejšieho prístupu k charizmám bolo postupné budovanie cirkevných štruktúr a liturgických noriem. Proces inštitucionalizácie pretrvával niekoľko storočí.

Dôležitým znakom prítomnosti Ducha v Cirkvi bolo aj mníšstvo. Mnisi sa výhradne oddali Bohu a opustili bežný spôsob života. Ich askéza sa pokladala za víťazstvo Ducha nad mocou tela, sveta a diabla. Mnisi boli duchovní vodcovia, ktorí aj druhých „viedli po cestách Ducha“. Niektoré mníšske legendy, skreslené preháňaním, však vrhali zlý tieň na dobré meno charizmatických mníchov. Neskôr mníšske hnutie prerástlo do rehoľných spoločenstiev. Mnohé z rehoľ sú dodnes požehnaním pre svet – najmä vďaka dynamizmu Ducha (svojej charizme).

Obnova v stredoveku

V stredoveku zaznamenal rehoľný život najväčší rozkvet. Bol to znak, že jednotlivci a Cirkev (ako inštitúcia) boli vnímaví na vanutie Ducha. Deštruktívna izolácia niektorých kláštorov nemôže zakryť veľký význam a vplyv kláštorov nielen na náboženský ale aj spoločenský život.

V tomto období sa propagátorom náuky o Duchu Svätom stal opát Joachim z Fiore (+1202). Joachim, popri mnohom pozitívnom, oživil aj teológiu troch Božích kráľovstiev (montanisti). Tretie kráľovstvo je vraj kráľovstvo Boha Ducha Svätého. Škodlivé pre Cirkev boli sektárske hnutia albigenčov a katarov, ktorí sa tiež odvolávali na vanutie Ducha. Preto nedôvera voči charizmatikom ešte vzrástla.

Cirkev pred takéto „obnoviteľské skupiny“ stavala svätcov (napr. sv. Dominik, sv. František, sv. Klára, sv. Tomáš, sv. Nikolaj, sv. Vladimír), ktorí so svojimi nasledovníkmi príkladne žili charizmy v Cirkvi, a tým ju obnovovali.

Obdobie scholastiky bolo zlatým časom rozvoja teológie, aj teológie sviatostí (kritériá sviatosti, počet sviatostí, systematizácia náuky) – a tým i sviatosti birmovania.

Obnova v novoveku

V 16. stor. došlo k reformácii, ktorá poukázala na viaceré nedostatky náboženského života. Hoci hlavní reformátori, Martin Luther (+1546) a Ján Kalvín (+1564), verili v Najsvätejšiu Trojicu i v konanie Ducha Svätého, rezolútne popierali účinkovanie Ducha v cirkevných inštitúciách, najmä v úrade pápeža, vo sviatostiach a „v nebeských prorokoch“ (charizmatikoch). Proti takémuto ďalekosiahlemu a nebiblickému popieraniu pôsobenia Ducha sa postavili aj niektorí protestanti, napr. Tomáš Müntzer (+1525), a potom ďalší, ktorí si vytvorili nové hnutia, napr. novokrstenci, kvakeri a rôzni pietisti. Počet a veľkosť týchto hnutí, v ktorých sa vyzdvihovala číra duchovnosť, vnútorné stíšenie a pozorné počúvanie Ducha, poukazovali – napriek istej bludnosti (napr. neuznávali cirkevnú autoritu, znižovali autoritu *Písma*, brojili proti liturgii a kultu) – na zanedbávanie charizmatickej dimenzie kresťanstva, najmä toho protestantského. Pietisti vyvolali ohlas aj v katolíckych kruhoch, najmä vo Francúzsku a v Nemecku.

Medzi významné charizmatické postavy patrila francúzska blahoslavená Barbe Acarie (+1618), vzorná manželka, matka šiestich detí a významná náboženská aktivistka. Ďalej španielska šľachtičná, neskôr karmelitánka Terézia Avilská (+1582), reformátorka, mystička a duchovná spisovateľka, ktorá teoreticky i prakticky rozprúdila duchovnú obnovu v Cirkvi. Napokon španielsky karmelitán Ján z Kríža (+1591), reformátor, mystik a duchovný spisovateľ.

V 17. a 18. stor. ani cirkevné kruhy (katolícke i protestantské), ani štátne záujmy, ani spoločensko – kultúrne ovzdušie (osvietenectvo, racionalizmus) nepriali duchovným hnutiam. Až keď v 19. stor. prišiel romantizmus, vytvoril sa priestor pre nové náboženské skupiny (spirituality). Po svojom obrátení veľkou charizmatickou osobnosťou bola kňažná Amália Galicynová (+1806), matka dvoch detí, ktorá založila tzv. Münsterský krúžok a prispela k prehĺbeniu duchovného života v severnom Nemecku. Rovnako veľký vplyv mala vo Francúzsku ďalšia charizmatička, Sofia Svjačina (+1857), ruská konvertitka.

Od polovice 19. stor., ako snaha o zachytenie „vanutia Ducha“, začali vznikať najprv v Amerike (farma Topeka v štáte Kansas) protestantské turíčne hnutia, napr. Kristovi učenici, Katolícko-apoštolská obec, Novoapoštolská obec. Spoločnými znakmi týchto hnutí boli – ohnivé kázanie, spontánne modlitby a spevy, mravná prísnosť, horlivosť v šírení hnutia a spočiatku aj odpor voči vzdelaniu.

Obnova v súčasnosti

Začiatkom 20. stor. sa objavilo novoturíčne hnutie v amerických metodistických spoločenstvách a následne – keď boli turíčne skupiny z metodistickej cirkvi vylúčené – vznikli viaceré novoturíčne cirkvi, ktoré sa spojili do konfederácie. Veľké protestantské cirkvi (episkopalisti, metodisti, presbyteriáni) začali v r. 1956 akceptovať a spolupracovať s turíčnikmi a títo už viacej z materských cirkví nevystupovali. Významnú zmierovaciu úlohu zohral newyorský pastor Dávid Wilkerson.

Teologicky je nemožné charakterizovať početné (viac ako 200) a individualisticky sa správajúce skupiny. Spoločné mali len „charizmatické“ praktiky, najmä vkladanie rúk, hovorenie jazykmi, uzdravovanie, očakávanie apokalyptickej premeny konzumného sveta.

Obnova s Cirkvou a v Cirkvi

Po protestantských aktivitách vzniklo v r. 1965 špeciálne obnovné (charizmatické) hnutie aj v Katolíckej cirkvi (Pittsburg, USA). Snaha o duchovnú obnovu v Duchu Svätom bola oficiálne uvítaná. V dobe veľkých zmien, bolo treba počúvať hlas Ducha, ktorý vedie Cirkev a dáva pravú nádej svetu. Duch, ktorý prehovoril cez Druhý vatikánsky koncil, povzbudzoval.

Prečo na pôde Katolíckej cirkvi, kde sa zaužíval výraz charizmatická obnova, došlo k obnove až po protestantských hnutiach? Katolíci nikdy nepopierali účinkovanie Ducha Svätého tak, ako hlavní protestanti (v 16. stor.) a ako veľké protestantské spoločenstvá. Cirkev vysluhovaním sviatostí – najmä birmovania a zmierenia – systematicky tvorí priestor pre prebývanie Ducha Svätého v ľuďoch. Veď Duch dáva zmysel a je dušou všetkých Kristových sviatostí (por. *KKC* 774, 1127).

O vznik a rozvoj katolíckej obnovy sa pričínili aktívni laici, teológovia (napr. J. A. Möhler, J. M. Scheeben, H. Mühlen), vplyvní kardináli (napr. Newman, Manning, Suenens, Camara) a pápeži.

Lev XIII. (1878-1903) vydal r. 1897 encykliku *Divinum illud munus*. V encyklike je známa veta: „Čo je v tele duša, to je v Cirkvi Duch“ (por. *DH* 3328).

Ján XXIII. (1958-1963) v r. 1962 vrúcne prosil, aby sa koncil stal „novými Turícami“ a obnovila sa tvárnosť Cirkvi a sveta.

Pavol VI. (1963-1978) na záver Druhého vatikánskeho koncilu dňa 8.12.1965 prehlásil, že toto zhromaždenie bolo zhromaždením v Duchu Svätom, por. konštitúcie *Gaudium et spes* (16, 22) a *Lumen gentium* (39). Duchovnú obnovu v r. 1975 nazval „nádejou Cirkvi“.

Ján Pavol II. (1978-2005) podporoval duchovnú obnovu v Cirkvi a v r. 1986 vydal encykliku *Dominum et Vivificantem*. Mnohí veriaci i neveriaci v ňom jasne videli veľkého charizmatika.

Veľké jubileum 2000 malo z vôle Jána Pavla II. dvojaký profil – kristologický a pneumatologický. „Cirkev túži pripraviť sa na toto jubileum v Duchu Svätom tak, ako Duch Svätý pripravil nazaretskú Pannu, v ktorej sa Slovo stalo telom“ (*DeV* 66).

Charizmatické spoločenstvo

Podstatným znakom charizmatického spoločenstva musí byť láska – k Bohu a k blíznym. Konkretizáciou tejto lásky je (por. *Sk* 2, 42): - účasť na učení apoštolov; - bratské spoločenstvo; - Eucharistia; - spoločná modlitba.

Od r. 1972 sa skupiny katolíckej obnovy formujú vo farnostiach, v dekanátoch, v diecézach i celosvetovo (Charizmatické hnutie, Obnova). Pravidelne sa organizujú medzinárodné konferencie. Prvá bola v Grottaferrate v r. 1973. S Pápežskou radou pre laikov od r. 1993 spolupracuje Medzinárodné stredisko katolíckej charizmatickej obnovy (ICCRS). Katolícke Charizmatické hnutie malo na začiatku 21. stor. cca 3 milióny členov.

Zameranie duchovnej obnovy

Charizmy sú potrebnými prvkami zdravého rozvoja v Cirkvi, pretože odstraňujú ľahostajnosť veriacich. Zvýšená snaha o duchovnú obnovu však predstavuje aj isté nebezpečenstvo anarchie, t.j. pohrdnutia Cirkvou a jej úlohou, por. *Lumen gentium* 12: „Úlohou hierarchie je mimoriadne dary posúdiť a usmerniť v správnom používaní.“ Preto charizmatická obnova je možná len s Cirkvou a v Cirkvi, ktorá opatruje *Písmo* a má dar správne ho vysvetľovať (por. *I Kor* 12, 1. 7).

Charizmatické hnutie je zamerané: - na obnovu milosti svätého krstu a sviatosti birmovania; - na prehĺbenie života viery; - na správne využívanie chariziem pre dobro druhých.

Správna terminológia

V Katolíckej cirkvi nemožno hovoriť o dvoch krstoch – o „krste vodou“ a o „krste Duchom“ (tzv. spirituálne prekrstenie ako nevyhnutná podmienka opravdivého kresťanského života). Existuje len jeden sviatosťný krst, ktorý obsahuje aj veľkonočný aj turíčny rozmer (por. *Tit* 3, 5-7).

Hranice zdravej obnovy

Teológia a pastoračia, ak chcú byť živé, potrebujú charizmatický rozmer, veľkosť i vrúcnosť. Zdravá obnova sa realizuje v dôstojných hraniciach.

1. Neuhášať Ducha. *1 Sol 5, 19-22:* „Ducha neuhášajte, prorockými nepohrdajte! Ale všetko skúmajte a čo je dobré, toho sa držte! Chráňte sa zla v akejkoľvek podobe!“ Cirkevné správanie charizmatického muža, proroka, výstižne opísalo *Didaché*. Muž Ducha sa správa ako Pán (*Didaché* 11, 8), je celkom nezištný (*Didaché* 11, 5n; 12, 12), koná ako učí (*Didaché* 11, 10) a nepočína si ako predstavený (*Didaché* 11, 11). Treba odstrániť nedôveru voči charizmám a racionalistický postoj k náboženstvu. Poriadok nesmie vylúčiť zdravú prispôsobivosť a normálnu životaschopnosť.

2. Zachovať poriadok. *1 Kor 14, 40:* „Nech sa všetko deje slušne a po poriadku.“ Pán je Bohom poriadku. Poriadok patrí k jeho konaniu – vo vnútri i navonok. Charizmy „zmyslovým“ rozmerom vzbudzujú senzáciu a prispievajú k prehnanej dôverčivosti. Preto sa charizmatici musia vyhýbať všetkému, čo vulgarizuje, zosmiešňuje a scestne predstavuje náboženské prejavy. Tak sa zmenší riziko spojené s nevšednosťou Božieho pôsobenia a veriaci ľahšie prijmú výnimočný dar.

Vkladanie rúk

Charizmatické spoločenstvá používajú vkladanie rúk. Ruky sa ľahko položia na hlavu žiadateľa, na jeho plec, alebo sa len vystrú k nemu (bez kontaktu) a pritom sa odrieka modlitba. Nejde o sviatostný obrad, ani to nie je nejaký magický úkon. Ide o viditeľné gesto solidarity s konkrétnym blížnym a gesto túžby vyprosiť žiadateľovi od Boha pomoc.

Modlitba za vyslobodenie

Vďaka koncilu a obnove sa v 20. stor. rozšírila spoločná modlitba laikov. Jedna z foriem spoločnej modlitby je aj modlitba za oslobodenie (najčastejšie od vplyvu Zlého ducha). Má sa konať len v malej skupine (4-5 osôb) a na pokojnom mieste. Začína sa postavením pod mocnú ochranu Ježiša, čo je úkon pokory, a podľa potreby sa vzyva jeho meno (Emiliano Tardif). Napokon treba všetko vložiť do Božích rúk (Paul Joseph Cordes). Napr.: „Vrúcne žiadam, aby mňa i tu prítomných očistila od hriechov presvätá krv Božieho Baránka a aby nás ochránila od moci temnôt. V mene Ježiša Krista ti prikazujem, duch závisti, vyjsť z tohto Božieho dieťaťa a ísť k Ježišovým nohám, aby s tebou naložil podľa svojej vôle. V mene Ježiša Krista ti zakazujem vrátiť sa do tohto človeka a škodiť mu. Nech sa stane tvoja vôľa Pane Ježišu.“

Okrem objektívnych podmienok treba, aby aj subjekt – ten za koho sa modlí – splnil podmienky zo svojej strany (Jean Pliya).

1. Rozhodnúť sa s jasnou vôľou ísť za Ježišom a opustiť Zlého a zlé konanie.
2. Odstrániť prekážky milosti (generálna svätá spoveď) a prosiť o pomoc (Boha i ľudí).
3. Odpustiť (sebe i druhým) a zanechať nenávisť.
4. Zanechať okultné praktiky a predmety (spáliť - zničiť, nie odkladať).
5. Obnoviť si krstné sľuby a prosiť o modlitby (vkladanie rúk).
6. Rozvíjať život viery, „starať sa o terén duše“, aby v nej opäť nevyrástla stará burina.

III. Prebývanie Ducha Svätého v dušiach ľudí, najmä vo svätých

Prebývanie Ducha Svätého v ľuďoch je „prebývaním“ v tom najkrajšom zmysle slova. Ježiš Kristus je prototypom tohto prebývania. Prebývanie Ducha v človeku je časné – má začiatok a môže mať, z ľudskej viny, aj svoj koniec.

Sväté písmo

Vykupiteľská činnosť Krista sa odohrávala za aktívnej prítomnosti Ducha Svätého. Ježiš sa

počal mocou Ducha (Lk 1, 35); Ježiš bol plný Ducha (Lk 4, 1) a v sile Ducha (Lk 4, 14); Ježiš vztiahol na seba slová *Písma* „Duch Pána je nado mnou“ (Lk 4, 16-21) a tešil sa v Duchu z Božieho otcovstva, ktoré on zjavuje svetu (Lk 10, 21); Ježiš sa v dojímavom duchu lásky (v Duchu, ktorý preniká jeho srdce) vyjadril o Božom otcovstve a svojom synovstve (Lk 10, 22). Preto je samozrejmé, že Zmŕtvychvstalý nabádal apoštolov, aby prijali Ducha (por. Jn 20, 19-22). Ako bolo vykupiteľské dielo konané pomocou Ducha Svätého, tak aj spása každého jednotlivca bude možná len s pomocou toho istého Ducha.

Písmo hovorí až na osemnástich miestach o prebývaní Ducha Svätého v srdciach veriacich.

Jn 7, 37-39: „V posledný, veľký deň sviatkov Ježiš vstal a zvolal: Ak je niekto smädný a verí vo mňa, nech príde ku mne a nech pije. Ako hovorí *Písmo*, z jeho vnútra potečú prúdy živej vody. To povedal o Duchu, ktorého mali dostať tí, čo v neho uverili. Lebo ešte nebolo Ducha, pretože Ježiš ešte nebol oslávený.“ Exegéza: Výraz „z jeho vnútra“ treba predovšetkým vzťahovať na Krista a až potom na (niektorých) veriacich.

I Kor 3, 16: „Neviete že ste Boží chrám a že vo vás prebýva Boží Duch?“ Por. aj Rim 5, 5.

Rim 8, 9: „Lenže vy nežijete telesne, ale duchovne, pravda, ak vo vás prebýva Boží Duch. Lebo kto nemá Kristovho Ducha, ten nie je jeho.“ Exegéza: Duch Svätý pripodobňuje veriacich Ježišovi vyvolávajúc v nich tie myšlienky, aké vyvolával v Ježišovi, por. I Kor 2, 16; I Jn 4, 12-13; Rim 8, 13-16.

2 Tim 1, 14: „Zverený poklad chráň mocou Ducha Svätého, ktorý v nás prebýva.“

Jak 4, 5: „Alebo si myslíte, že *Písmo* nadarmo hovorí: Takmer žiarlivo túži po nás Duch, ktorý v nás prebýva“?

Zjv 7, 14-15: „To sú tí, čo prichádzajú z veľkého súženia: oprali si rúcha a zbielili ich v Baránkovej krvi. Preto sú pred Božím trónom a dňom i nocou mu slúžia v jeho chráme. A ten, čo sedí na tróne, bude prebývať nad nimi.“

Tradícia

Každý prípad vernosti kresťanov bol dôkazom sily Ducha Svätého v nich. Otcovia mučeníkov volali pneumatoforoi a duchovných ľudí pneumatikoi. Diakona Efréma (+373) nazývali „Harfou Ducha Svätého“, lebo verili, že v ňom účinkuje Duch Svätý a on je jeho nástrojom.

Irenej (+202): „Spoločenstvo s Kristom je Duch Svätý“ (*Adversus haereses* III, 24, 1). „Pán sľúbil ústami prorokov, že v posledných časoch vyleje na svojich služobníkov a služobnice Ducha, aby prorokovali. Preto zostúpil aj na Božieho Syna, keď sa stal Synom človeka, a s ním si navykol prebývať v ľudskom pokolení, spočívať v ľuďoch a prebývať v Božích tvoroch, vykonával v nich Otcovu vôľu a obnovoval ich: pretváral starého človeka na nového v Kristovi“ (*Adversus haereses* III, 17, 4). „Nad všetkými vecami je Otec, ktorý je Kristovou hlavou, a v nás všetkých je Duch, ktorý je živou vodou, toho dal Pán každému, kto v neho správne verí“ (*Adversus haereses* V, 18, 2).

Tertulián (+224): „Duch Svätý je našim cvičiteľom, odmenou i večnou korunou. Preto Ježiš Kristus, ktorý si nás zverboval, ... pomazal vás Duchom Svätým a nechal vojsť do arény v deň boja“ (*Ad martyres* 3). „Krv mučeníkov je semenom kresťanov“ (por. *Apologeticum* 50, 13).

Atanáž (+373): „Skrze Ducha máme účasť na Bohu... Udelením Ducha dostávame účasť na Božej prirodzenosti... Len preto tí, v ktorých prebýva Duch, sú zbožštení“ (*Epistula ad Serapionem* 1, 24).

Hilár (+367): „Naša slabosť nie je schopná pochopiť ani Otca ani Syna, preto má dar Ducha Svätého oným sľúbeným príhovorom osvecovať našu vieru vo vtelenie Boha, ktorá je ťažkým tajomstvom... Ak (človek) vierou neprijme dar Ducha, bude mať síce schopnosť poznať Boha, ale svetlo poznania mať nebude“ (*De Trinitate* II, 1). „Zaplavujú nás dary Ducha Svätého a vlieva sa do nás Božia rieka, naplňovaná vodou z tohto prameňa... Prenikne nás to ako

dažďové kvapky, ktoré pôsobia nenápadne, ale napokon prinesú bohaté ovocie“ (*Tractatus in psalmos* 65, 14-15).

Atanáz (+373): „Bez Ducha sme cudzincami a vzdialenými od Boha; ak však máme účasť na Duchu, spájame sa s tým, čo je božské“ (*Orationes contra Arianos* 3, 24).

Bazil Veľký (+379): „(Duch) je celý v každom jednotlivcovi a je celý všade. Tak sa rozdeľuje, že sám tým netrpí... Je u každého, kto je schopný prijať ho, akoby bol iba u neho, a predsa všetkým vlieva dostatočnú a úplnú milosť“ (*De Spiritu Sancto* 9).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „V sile Ducha Svätého konal aj Peter, určený za hlavu apoštolov a za strážcu kľúčov od nebeského kráľovstva“ (*Catechesis mystagogica* 17, 27).

Didymus Alexandrijský - „Slepý“ (+398): „Človek sa dva razy počne: raz z nášho tela, druhý raz z Božieho Ducha. Krstný prameň totiž službou kňazov viditeľne rodí naše viditeľné telo; duchovne však službou anjelov krstí, čiže ponára do seba samého a znovuzrodzuje telo a s ním aj dušu sám Boží Duch, ktorý je nedostupný akémukoľvek chápaniu“ (*De Trinitate* II, 2, 12).

Augustín (+430): „Pretože (Duch Svätý) je Otcovi aj Synovi spoločný, chceli, aby sme mali medzi sebou a s nimi spoločenstvo skrze Ducha Svätého, ktorý je Boh a Dar Boží... Samozrejme spolupôsobí tu aj Otec aj Syn, lebo Duch Svätý je akosi spoločenstvo Otca a Syna“ (*Sermo* 71). „Či nám mohla svitnúť väčšia milosť, ako nám dal Boh, keď svojho jednorodeného Syna urobil Synom človeka a človeka zas urobil Božím synom?“ (*Sermo* 185). „Vedzte teda, že máte Ducha Svätého, keď privolíte, aby vaše srdce priliplo úprimnou láskou k jednote“ (*Sermo* 269, 3-4).

Gregor Veľký (+604): „Duch Svätý práve preto zostúpil v podobe jazykov na prvých pastierov. A tým, že ich naplnil, dal im schopnosť hovoriť o ňom“ (*Liber regulae pastoralis* 2, 4).

Rozumová úvaha

Keďže Duch Svätý je spolu s Otcom a Synom pôvodcom a udržiavateľom celého stvorenia, je udržiavateľom aj človeka. Človek sám sebe nemôže dať život ani prirodzený ani nadprirodzený. Ak však vedome prijme Ducha, začne nadprirodzene žiť. Duch svojou milosťou patrí k „duchovnej“ štruktúre človeka.

Ako prirodzený život pochádza zo životodarného nestvoreného Božieho dychu (por. encykliku *Mystici corporis*, Pius XII., r. 1943, *DH* 3808) a ako je dýchanie princípom ľudského života a pohyb vetra princípom života zeme, tak je (veľmi príhodne) práve Duch Svätý princípom – dychom prirodzeného aj nadprirodzeného (duchovného) života. Sväté ikony to zobrazujú charakteristicky „pevným krkom“ božského Dieťaťa; mohutné prijímanie dychu (Henri J. M. Nouwen).

Tomáš Akvinský (+1274) vysvetľoval: „Hlava je jasne nadradená nad ostatné údy tela. Srdce má však akýsi skrytý vplyv. A preto sa Duch Svätý prirovnáva srdcu, lebo on neviditeľne oživuje a zjednocuje Cirkev. Kristus sa prirovnáva k hlave podľa viditeľnej prirodzenosti“ (*Theologická summa* III, 8, 1, 3).

Magistérium

Materiálna dogma: „Duch Svätý prebýva v duši svätého človeka.“

Por. *Rim* 8, 11; *Jak* 4, 5; *Lumen gentium* 9; *KKC* 782.

Pius V. (1565-1572) v r. 1567 odsúdil náuku Michala Baya (1513-1589), ktorá dôvod zásluhy u svätého človeka znížila len na poslušnosť voči Božiemu zákonu. Pápež zdôraznil, že v ospravedlnenej duši ide o podstatne viac: - o milosť, nadprirodzený stvorený dar; a najmä - o nestvorený dar, Boha Ducha Svätého, tretiu božskú osobu, por. *DH* 1915.

Prebývajúcí Duch vytvára v človeku priestor, v ktorom prebýva Najsvätejšia Trojica. Prebývanie Boha (Otca, Syna a Ducha) v duši človeka je pôsobenie Boha navonok. Na základe tejto náuky teológovia hovoria o trojakom narodení Božieho Syna:

- 1) Z Otca pred vekmi.
- 2) Z Panny Márie v plnosti času.

3) V duši kresťana prostredníctvom viery a krstu.

Istá náuka: „Duch Svätý prebýva vo všetkých ľuďoch dobrej vôle, nielen v tých, čo veria v Krista.“

Por. 2 Kor 5, 15; Sk 4, 12; Kol 1, 20-22; Druhý vatikánsky koncil, konštitúcia *Gaudium et spes* 22, 38.

Podstata prijatia Ducha nespočíva ani tak v niečom vonkajšom, ale predovšetkým vo vnútornom „pomazaní“ srdca. „Cirkev verí, že Kristus, ktorý zomrel a vstal zmŕtvych pre všetkých, dáva človekovi prostredníctvom svojho Ducha svetlo a silu, aby človek mohol splniť svoje najvyššie poslanie“ (*Gaudium et spes* 10). Plnosť daru Ducha veriaci dosiahne až pri vzkriesení tela.

Božej miernosti (por. 1 Kr 19, 11-12; Mt 11, 29) neodporujú niektoré prudké prejavenia Ducha, napr. na Turíce. Ony len dokazujú širokú škálu Božej činnosti, ktorá má pedagogické opodstatnenie. Vonkajší prejav prítomnosti Ducha býva takmer vždy predchádzaný jeho dlhším neviditeľným pôsobením (často po viacerých sústredených modlitbách).

Pravá zbožnosť

Prebývanie Ducha Svätého v duši človeka sa odborne nazýva inhabitatio. Duch je silou, životom a vnútornou energiou každej pravej duchovnosti.

Duchovný život (zvnútornenie, preduchovnenie) je na prvom mieste oživovaný prítomnosťou Ducha v človeku, ktorý s Duchom súhlasí. Duchovný život nie je len asketika (perfekcionizmus jedinca, sústava duchovných cvikov), a tiež nie je len Božia vec (por. Rim 8, 13). Zbožnosť je ovocím spolupráce Boha s človekom.

Vlastnosti pravej zbožnosti

Pretože Boh Otec posla na svet aj svojho Syna aj svojho Ducha (ich poslanie i konanie je vždy spoločné) opravdivý duchovný život, pravá zbožnosť, je

- aj teocentrická (zameranie na Boha Otca),
- aj kristocentrická (zameranie na Boha Syna),
- aj pneumatická (zameranie na Boha Ducha Svätého).

V praxi to nemusí byť výslovne vyjadrené, ale to nesmie byť nikdy vylúčené. Veriaci sa môže zamerať raz na tú, či onú božskú osobu, ak svoje zameranie na niektorú osobu nemonopolizuje.

Charizmatici

Duch Svätý používa ako „rozumný nástroj“ človeka, ktorý sa mu oddá. Duch zasahuje vždy slobodne. Charizmatici sú hýbateľmi v Cirkvi, lebo sú proti vlačnosti a pohodlnej existencii. Charizmatici svedčia o Kristovi prekračujúc zvyčajné formy. KKC 800: „Ten, kto dostáva charizmy, ale aj celá Cirkev, majú ich prijímať s vdáčnosťou.“

Polarizácia - duch a telo

K základným rysom pavlovskej pneumatológie patrí aj polarizácia vzťahu duch a telo. Por. Gal 5, 16-17: „Hovorím však: Žite duchovne a nebudete spĺňať žiadosti tela. Lebo telo si žiada, čo je proti duchu, a duch, čo je proti telu. Navzájom si odporujú, aby ste nerobili to, čo chcete.“

Pod pojmom „telo“ však Pavol Apoštol nemyslel na hmotnú stránku človeka (tá je predsa tiež povoláná k osláveniu), ale myslel na nesprávne zmýšľanie – spásu si získam sám konaním skutkov zákona! Byť Božím chrámom, chrámom Ducha Svätého (por. 1 Kor 3, 16), znamená aj posvätenie tela nielen duše. A tak svätý človek si zasluhuje dvojnásobnú dôstojnosť – nielen ako Božie stvorenie, ale aj ako Boží dom.

Človek

Človek má veľkú hodnotu i vznešenosť, lebo je stvorený na Boží obraz a je schopný vnútorného posvätenia – zbožštenia. Zbožštenie (por. *Jn* 1, 12) sa volá aj znovuzrodenie (por. *Tít* 3, 5) alebo narodenie zhora (*Jn* 3, 3).

Sväté písmo

Gn 1, 27: „Stvoril Boh človeka na svoj obraz, na obraz Boží ho stvoril, muža a ženu ich stvoril.“
Kňazský prameň z 5. stor. pr. Kr.

Gn 2, 7: „Pán, Boh, utvoril z hlíny zeme človeka a vdýchol do jeho nozdier dych života. Tak sa stal človek živou bytosťou.“ Jahvistický prameň z 9. stor. pr. Kr.

Gn 2, 8: „Potom Pán, Boh, vysadil na východe, v Edene, raj a tam umiestnil človeka, ktorého utvoril.“ Obraz raja znamená šťastie a celé rajske rozprávania je účelová správa. Správa má viacero vrstiev, nie je literárne jednoliata. Raj chápaný doslovne - hmotne neexistoval. Opísaný raj predstavuje duchovnú dokonalosť prvých ľudí.

Jn 1, 12: „Tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi.“ Por. *I Kor* 6, 11.

2 Pt 1, 4: „Tým nám daroval vzácne a veľmi veľké prisľúbenia, aby ste sa skrze ne stali účastníkmi na božskej prirodzenosti.“ Por. *1 Pt* 1, 9.

Ďalekosiahly dosah správy o prvotnom stave človeka si plne neuvedomoval ani autor *Knihy Genezis*, ani izraelský ľud. *Nový zákon* vidí prvotný stav človeka ako súčasť Kristovho tajomstva, ktorý nemožno spoznať na základe empirickej vedy. Kristus – ako Druhý Adam – poslušnosťou splnil úlohu, pri ktorej prvý Adam zlyhal. Vďaka viere v Krista, človek dostáva „Božiu spravodlivosť“, por. *Rim* 3, 22.

Tradícia

Otcovia s vďačnosťou opisovali stvorenie človeka a jeho povolanie k svätosti. Východná tradícia nazvala posvätenie ľudí zbožštením – Atanáž (+373), Gregor Naziánsky (+390) a Gregor Nysský (c.+395).

Irenej (+202): „Slávou Boha je živý človek a životom človeka je videnie Boha“ (*Adversus haereses* 4, 20, 7).

Atanáž (+373): „O nás všetkých sa hovorí, že skrze Ducha máme účasť na Bohu... Máme účasť na Božej prirodzenosti skrze účasť na Duchu Svätom. Preto Duch zbožstvuje tých, v ktorých je prítomný“ (*Epistula ad Serapionem* 1, 14).

Gregor Naziánsky (+390): „Človek je živá bytosť schopná zbožštenia“ (*Sermo* 45, 7).

Gregor Nysský (c.+395): „Spojenie tela a duše nemožno preskúmať práve tak, ako spojenie hypostatické“ (*Oratio catechetica* 11). „(Štefan – Prvomučeník) bol čestný muž, plný Ducha Svätého; s dobrotou duše plnil úlohu sýtiť chudobných a v slobode slova a v sile Ducha Svätého zatváral ústa nepriateľom pravdy“ (*Sermo in Sanctum Stephanum II.*)

Augustín (430): „Pretože (Boh) je dobrý, sme“ (*De doctrina christiana* I, 32, 35). „Veľký si, Pane, a veľkej chvály hoden... Ty spôsobuješ, že teba chváliť je potešením, lebo si nás stvoril pre seba a naše srdce je nespokojné, kým nespočinie v tebe“ (*Vyznania* 1, 1, 1). Augustín opísal, ako jednotlivé druhy stvorenia predstavujú Trojicu: nerozumné stvorenia - stopa Trojice; rozumné stvorenia - obraz Trojice; rozumné stvorenia s posväcujúcou milosťou - podoba Trojice (por. *De Trinitate* I, 45, 7).

Ján Zlatoústý (+407): „Ktože to má byť stvorený a zahrnutý toľkou úctou? Je to človek, veľká a obdivuhodná živá bytosť, vzácnejšia v Božích očiach ako celé stvorenie“ (*Sermones in Genesim* 2, 1).

Rozumová úvaha

Aristotelovskú definíciu „človek je rozumný živočích“ otcovia zmenili na „človek je bytosť schopná zbožštenia“, a tak poukázali aj na jeho cieľ.

Teológia prijíma, že evolúcia sa dotýka tela človeka. Duša však nemôže vzniknúť z hmoty.

Muž a žena sú stvorení, to znamená, že obe pohlavia sú dobré. Muž a žena - ako ľudské osoby - sú dokonale rovní, no na druhej strane - v ich špecifickom bytí - sú rozdielni. Muž aj žena odzrkadľujú múdrosť a dobrotu Stvoriteľa. Boh však nie je „na obraz“ človeka. Boh nie je ani muž ani žena. Boh je čistý duch, v ktorom niet miesta pre rozdielnosť pohlaví (por. *KKC* 369-370).

Magistérium

Dogma: „Človeka stvoril Boh.“

Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800. Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002.

Dogma pripúšťa, že telo človeka sa mohlo vyvíjať. Stvoriteľský Boží akt, ktorým dal Boh človeku bytie, je: - zo strany duše *creatio prima*; - zo strany tela *creatio secunda*.

Biologický monogenizmus učil, že na počiatku bol len jeden pár, z ktorého povstalo celé ľudstvo. Teologický monogenizmus pripúšťa biologický polygenizmus (ľudstvo povstalo z viacerých párov) s tým, že celé ľudstvo bolo podrobené morálnej skúške a neobstálo.

Dogma: „Prví rodičia dostali od Boha posväcujúcu milosť.“

Tridentský koncil, r. 1562, *DH* 1511.

Dogma: „Boh určil človeku nadprirodzený cieľ.“

Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3005.

Súčasná chápanie biblického raja

Katolícki teológovia (napr. Česlav Stanislav Bartnik, Krzysztof Gózdź) vysvetľujú:

1. Materiálny raj nikdy neexistoval. Človek nemal mimoprirodzené dary. Smrť znamenala v duchovnej rovine stratu Božieho života.
2. Na začiatku ľudstva nebol najvyšší stupeň morálnej dokonalosti. Prvý človek – tak ako všetci – stál pred možnosťou výberu medzi dobrom a zlom.
3. Biblické údaje o prvotnej ideálnej existencii nie sú historické, ale symbolické.

Symbolika rajského opisu obsahuje: - Povýšenie človeka Bohom do priateľstva; ukázala, že hriech ničí priateľstvo s Bohom a ničí aj samotného človeka. - Poukaz na najvyšší cieľ ľudského života; raj v *Gn* je prototyp neba. - Poukaz na krásu spásy v Kristovi, pre ktorého je celý svet symbolickou záhradou a miestom, ktoré mu pripravil Otec.

Ľudská duša

Ľudský duch je skúmaný viacerými vednými odbormi (psychológia, pedagogika, psychiatria, sociológia a i.). Ľudská duša – ako náboženský fenomén – je poznateľná zo zjavenia.

Sväté písmo

Gn 2, 7: „Vtedy Pán, Boh, utvoril z hliny zeme človeka a vdýchol do jeho a nozdier dych života.

Tak sa stal človek živou bytosťou.“ Por. *Gn* 9, 6.

2 *Mach* 6, 30: „Na tele síce znášam kruté muky bičovania, ale v duši rád trpím z bázne pred Bohom.“

Kaz 12, 7: „Navráti sa v prach do zeme, čím bol aj pred tým a duch sa navráti k Bohu, ktorý ho dal.“

Múd 3, 1: „Duše spravodlivých sú v Božích rukách, muka sa ich nedotkne.“ Por. *Mt* 10, 28.

Lk 1, 46-47: „Velebí moja duša Pána a môj duch jasá v Bohu, mojom Spasiteľovi.“ Duch – duša, v tomto prípade ide o básnické synonymum. Por. *Hebr* 4, 12; *1Sol* 5, 23.

Jak 5, 20: „Nech vie, že ten, kto vráti hriešnika z jeho bludnej cesty, zachráni jeho dušu od smrti a zakryje množstvo hriechov.“

Hoci slovo „duša“ je v *Písme* vyjadrené rôznymi spôsobmi, predsa patrí do Božieho zjavenia. Neexistuje žiadny závažný dôvod, aby bolo slovo „duša“ zavrhnuté, ono je potrebným verbálnym nástrojom cirkevnej viery. Slovo „duša“ ako nositeľ základného aspektu kresťanskej nádeje nepochybne patrí do slovníka Cirkvi (Jozef Ratzinger).

Tradícia

Všetci otcovia súhlasne učili, že človek má dušu a ľudská duša je nesmrteľná.

Niektorí tvrdili, že duša musí mať aj matériu (plamenné telo), a preto nesmrteľnosť nepatrí k jej prirodzenosti – je vraj duši pridaná ako odmena (Origenes +253, Justín +165, Tertulián +224, Irenej +202). Tí, ktorí učili, že duša nemá žiadnu matériu, tvrdili, že nesmrteľnosť duše patrí k jej prirodzenosti, lebo duša sa nemôže rozložiť a zaniknúť (Bazil Veľký +379, Gregor Naziánsky +390, Gregor Nysský c.+395, neskôr sa pridal aj Augustín +430).

Irenej (+202): „Ľudia zo svojím vlastným telom, vlastnou dušou a vlastným duchom predstúpia pre Boží súd“ (*Adversus haereses* 34, 1).

Augustín (+430): „Duša je duchovná, nesmrteľná preto, lebo je obraz Božej Trojice“ (por. *De immortalitate animae*). „Od rozumnej duše má telo svoje cítenie a život“ (*De civitate Dei* XXI, 3, 2).

Gregor Nysský (c.+395): „Poznaj, že Stvoriteľ si ťa viac poctil ako ostatné stvorenia. Nie je Božím obrazom ani nebo, ani mesiac, ani slnko, ani krása hviezd... Ty (ľudská duša) si sama obrazom Prirodzenosti, ktorá prevyšuje všetku inteligenciu, si podobou nezničiteľnej krásy, reprodukciou pravého božstva...“ (*In Cantica Canticorum*).

Augustín v spise *De anima* neprijal dichotomistické (dvojprincípové) stanovisko. Ľudská duša má tri mohutnosti: vegetatívnu, senzitivnú a duchovnú. Duch je mohutnosťou duše. Duch sa má k duši, ako časť k celku.

Rozumová úvaha

Spojenie duchovného princípu s materiálnym princípom je tajomstvom. Vo filozofii boli dva hlavné názory, ktoré vysvetľovali spojenie duše a tela:

1. Platónov názor. Medzi dušou a telom je len vonkajšie spojenie. Duša je hýbateľka tela tak, ako človek, ktorý tlačí voz. Duša čaká, kedy sa vyslobodí z väzenia tela.
2. Aristotelov názor. Medzi dušou a telom je vnútorný, podstatný vzťah (gr. entelecheia sóματος, forma tela). Tento názor prevládol v kresťanskej filozofii, lebo zodpovedá Božiemu zjaveniu.

Špekulatívne sa dokazuje jediná ľudská duša trojako.

1. Z ľudského sebavedomia. Jediné „ja“ v človeku dokazuje jediný princíp života.
2. Z abstraktného myslenia. Rozum spoznáva aj také veci, ktoré nepôsobia na naše zmysly (všeobecné a abstraktné pojmy).
3. Z vôle, ktorá sa nevzťahuje len na hmotné veci, ale aj na duchovné skutočnosti.

Duša znamená duchovný princíp v človeku (por. *KKC* 363). Jednota duše a tela je taká hlboká, že duša je formou tela, por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* I, 76, 1, 4. Kresťanstvo dalo aristotelovskej formulácii nový význam – duch v človeku je v úplnej jednote s telom. Teda: forma tohto tela je taká, že je duchom – a tak robí človeka osobou. Vďaka duši je telo živým ľudským telom (por. *KKC* 365). Oddelenie duše od tela je proti jej prirodzenosti. Prebývanie duše v tele nie je jej činnosť, ale jej sebarealizácia. Takto chápaná duša má s antikou tak málo spoločného, ako myšlienka vzkriesenia. Takáto duša je čisto kresťanský pojem (Jozef Ratzinger). Kresťania sa nemôžu vzdať rozlišovania medzi dušou a telom.

Keďže ľudská duša je jednoduchá, je nesmrteľná. Nesmrteľnosť duše je požiadavka, ktorá zodpovedá Božej добрote a Božej spravodlivosti. Takisto zodpovedá hlbokkej ľudskej túžbe po šťastí a po spravodlivosti. Väčšina ľudstva je presvedčená o nesmrteľnosti duše.

Magistérium

Dogma: „Človek je bytosť pozostávajúca z duše a z tela.“

Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002; *KKC* 33, 362; konštitúcia *Gaudium et spes* 14; 18.

Človek je zároveň duchovná i telesná bytosť. Duša a telo nie sú v človeku dve spojené prirodzenosti, ale ich spojenie vytvára jednu jedinú ľudskú prirodzenosť (por. *KKC* 365). Rozdiel medzi anjelom a ľudskou dušou je v tom, že anjel je úplná duchovná podstata a ľudská duša je neúplná duchovná podstata. Človek nemôže byť len duša, človek je duša a telo. Bez duše by človek bol živočích riadený pudmi.

Dogma: „Človek má len jednu jedinú rozumnú dušu.“

Carihradský koncil, r. 869, *DH* 657. Piaty lateránsky snem, r. 1513, *DH* 1440. *KKC* 1022.

Tejto dogme odporujú: spiritualizmus (Platón, Origenes); materializmus (Marx, Engels, Lenin); trichotomizmus (Platón, gnostici, manichejci, apolinaristi); panteizmus.

Dogma: „Rozumná duša je sama sebou a podstatne formou ľudského tela.“

Viennsky koncil, r. 1312, *DH* 902; *KKC* 364, 365; konštitúcia *Gaudium et spes* 14.

Dogma nerieši filozofickú otázku a nezastáva hylemorfizmus (hmotná látka sa skladá z matérie a formy). Dogmatizované je, že ide o najužšiu vnútornú jednotu dvoch podstatných častí človeka - duše a tela. Rozum a vôľa sú prejavy duše.

Materiálna dogma: „Človek je stvorený na Boží obraz.“

KKC 343, 355-361.

Človek je svojou dušou podobný Bohu. Môže sa k Bohu priblížiť a Boh ho môže posvätiť. Človek je vrcholom stvoriteľského diela. Jeho veľkosť má dva hlavné dôvody: - je stvorený Bohom pre Boha; - je stvorený na Boží obraz. Človek má dôstojnosť osoby. Nie je len niečím, ale je niekým.

Reinkarnácia

Reinkarnácia znamená prevtelenie, znovuzrodenie, sťahovanie duší. Primitívne národy verili v reinkarnáciu, ktorá je najviac rozšírená v Indii. Pre hinduizmus a budhizmus je reinkarnácia hlavnou pravdou, lebo nepoznajú individualizmus. Ich veriaci sa necítia byť pôvodcom svojich činov, ale súčasťou situácie. Európski zástancovia reinkarnácie preberajú z východných náboženstiev časť ich náuky.

Zjavenie (por. *Hebr* 9, 27: „Je ustanovené, že ľudia raz zomrú a potom bude súd“) a kresťanská tradícia sú proti reinkarnácii. Kongregácia pre náuku viery v marci 1992 vyhlásila, že viera v reinkarnáciu nie je zlučiteľná s katolíckou náukou.

Živnou pôdou pre reinkarnačné zmýšľanie je „opakovanie“ v neživej prírode (fázy Mesiaca, ročné obdobia, súhvezdia, morský príliv, odliv a i.) i v živej prírode (jar – nový život rastlín a zvierat, dýchanie, tlkot srdca a i.).

Pôvod jednotlivých ľudských duší

Boh dal rodičom v pohlavnosti istú moc pri vzniku života nového jedinca. O vzniku ľudskej duše existovali viaceré mienky:

1. Preexistencianizmus. Origenes (+253) pod vplyvom Platóna učil, že duše existujú od večnosti a v čase sa spájajú s telom (špajza na duše). Carihradská synoda (r. 543, *DH* 403, 456) túto mienku odsúdila.

2. Emanatizmus. Gnostici a manichejci tvrdili, že ľudské duše pochádzajú vyliatím z Boha (duša je časťou Boha). Prvý vatikánsky koncil (r. 1870, *DH 3024*) emanatizmus odsúdil.
3. Generacianizmus. Tertulián (+224) myslel, že duša sa preniesie pri ploditeľskom akte od rodičov, a to buď: - z telesných tekutín (hrubá forma generacianizmu, ktorú zastával Tertulián), alebo - z ducha, z lásky rodičov (jemná forma, ktorú zastával Augustín). Anastáz II. (496-498) generacianizmus r. 498 zavrhol. Dôvodom špekulácií Tertuliána i Augustína bol dedičný hriech.
4. Kreacianizmus. Istá náuka je, že každá jednotlivá duša je Bohom bezprostredne stvorená. Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Duše sú stvorené vliatím a stvorením sa vlievajú“ (por. *Theologická summa* I, 118, 2). Keď rodičia dajú materiálny základ (spoja sa dve pohlavné bunky), vtedy Boh stvorí a vloží dušu do zárodka človeka. Jediný Boží stvoriteľský akt sa uskutočňuje v čase.

Čas stvorenia a vloženia duše do nového človeka

Do 19. storočia bolo možné na túto otázku odpovedať len filozoficky. Aristotelovsko - scholastický názor učil, že v zárodku človeka prebiehajú postupne tri rôzne formy života: vegetatívna, senzitivná a duchovná (oduševnenie), ktorá nastupovala až v 40. či 90. deň plodu.

Albert Veľký (+1280) bol jeden z tých, ktorí vkladali oduševnenie už do okamihu počatia. Tomáš Akvinský (+1274) však zastával tradičné stanovisko postupných foriem života.

Ernest von Baer v r. 1827 objavil ženskú pohlavnú bunku (vajíčko). Oskar Hertwig v r. 1875 objasnil proces oplodnenia, spojenie spermie s vajíčkom. Odbornú výpoveď o počiatku ľudského života podávajú vedecké disciplíny: embryológia (náuka o počiatkoch vývoji ľudského života), genetika (náuka o dedičnosti) a imunológia (disciplína o obranyschopnosti ľudského tela). Učia, že život človeka začína splynutím spermie a vajíčka (MUDr. Oldřich Pšenička, CSc.).

Aj kresťanská morálka tvrdí, že stvorenie a vliatie ľudskej duše nastáva vo chvíli počatia alebo - teoreticky - krátko po ňom. Krátko po oplodnení preto, lebo zárodočná bunka (zygota) sa po oplodnení delí na 8 až 10 rovnakých buniek, z ktorých každá by sa mohla vyvinúť v samostatného jedinca. Až keď je buniek 8 – 10, potom sa jedna z nich stane dominantnou a ich rovnorodosť sa zmení. Prakticky je však isté, že od počatia sa začína individuálny život (Bernhard Häring).

Účinky ospravedlnenia

Veľkosť ospravedlnenia možno pochopiť z tragických následkov hriechu. Človek bol hriechom „olúpený (metafyzická oblasť) a poranený (osobno-existenciálna oblasť)“ (Emil Krapka). Hrešením sa človek vyprázdňuje z božského a otvára sa silám zla (por. *Mt 12, 43-45; Lk 11, 24-26*).

Príchod Boha do duše človeka – prebývanie Ducha Svätého – vyvolá v človeku kvalitatívnu vnútornú zmenu – ospravedlnenie (ospravodlivenie). Ospravedlnenie teoreticky pozostáva z dvoch úkonov: - odpustenie hriechov, - posvätenie. Reálne sa jedná o neoddeliteľné úkony.

Odpustenie hriechov

Sväté písmo

Písmo jasne hovorí, že pri odpustení hriechov ide o vnútornú zmenu.

Iz 44, 22 „Zotriem ako oblak tvoje hriechy a ako mrak tvoje previnenia, vráť sa ku mne, áno, vykúpim ťa.“

Ez 18, 21-22: „Ak sa však hriešnik odvráti od všetkých hriechov, ktoré popáchal, zachová všetky moje príkazy a bude konať podľa práva a spravodlivosti, bude žiť, nezomrie. Na jeho hriechy, ktoré popáchal, si nespomeniem, pre spravodlivosť, ktorú konal, bude žiť.“ Por. *Ž 32, 5*.

Mt 9, 2: „Tu mu priniesli ochrnutého človeka, ktorý ležal na lôžku. Keď Ježiš videl ich vieru, povedal ochrnutému: Dúfaj, synu, odpúšťajú sa ti hriechy.“ Por. *Lk 23, 24*.

Jn 1, 29: „Hľa Baránok Boží, ktorý sníma hriech sveta.“

Jn 20, 20-23: „Učenci sa zaradovali, keď videli Pána. A znova im povedal: Pokoj vám! Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás. Keď to povedal, dýchol na nich a hovoril im: „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané.“

Tit 3, 5: „Spasil nás nie pre spravodlivé skutky, ktoré sme my konali, ale zo svojho milosrdenstva; kúpeľom znovuzrodenia a obnovy v Duchu Svätom.“ Por. aj *Ž 51, 3; Ž 103, 12; 2 Pt 3, 9*.

Tradícia

V najstarších vierovyznaniach sa hovorí o odpustení hriechov, por. *DH 1, 3-5*.

Neznámy autor okolo r. 100: „Preto sa Pán rozhodol vydať svoje telo na zničenie, aby sme odpustením hriechov, t.j. pokropením jeho krvou, boli očistení“ (*Barnabášov list 5, 1*).

Bazil Veľký (+379): „Ako dokonale priehľadné a číre telesá lúče naplnia svetlom a ony žiaria novým leskom, aj duše, v ktorých je Duch a osvecuje ich, stávajú sa svätými a vyžarujú milosť na iných“ (*De Spiritu Sancto 9, 23*). Duša musí byť po odpustení „čira“, aby mohla prijať Ducha.

Augustín (+430): „Ako nečistá láska rozpaľuje dušu a volá ju, aby túžila po svetských veciach..., tak svätá láska pozdvihuje k nebeským a rozpaľuje k večným hodnotám, povzbudzujúc dušu k tomu, čo nezanikne ani nezomrie, a z hĺbky podsvetia dvíha k nebu“ (*Enarrationes in Psalmos 121, 1*). „Stvoril si nás pre seba a nespokojné je naše srdce, kým nespočinie v tebe Bože“ (*Vyznania 1, 1*). „Cirkev je vlastným dielom Ducha Svätého a mimo nej nejestvuje odpustenie hriechov“ (*Sermo 71*).

Rozumová úvaha

Odpustení hriechu Boh sám prekonáva vinu hriechu. Nejde o odstránenie hriechu v zmysle psychologickom alebo historickom, ale v zmysle metafyzickom. Každý hriech zanecháva v človekovi dve stopy: vinu a trest. Ak ide o ťažký hriech vina aj trest sú večné. Pri zmierení Boh odpúšťa celú vinu aj celý večný trest, ale z časných trestov ešte niečo zostáva.

Magistérium

Dogma: „Ospravedlnenie je skutočne odpustení hriechu a nie len jeho zakrytím o nepripočítaním.“

Tridentský koncil, r. 1547, *DH 1561, 1562*.

Rúhanie a hriech proti Duchu Svätému

Písmo dôrazne varuje pred rúhaním sa Bohu. *Hebr 6, 4-6:* „Veď nie je možné, aby tí, čo už raz boli osvietení a okúsili nebeský dar, tí, čo sa stali účastníkmi Ducha Svätého, zakúsili dobré Božie slovo a sily budúceho veku, a potom odpadli, aby sa znova obnovili pokáním, pretože v sebe znova križujú Božieho Syna a vystavujú ho na posmech.“ Morálne je nemožné, čiže veľmi ťažké, aby sa obrátili pravým pokáním tí, čo odpadli od viery po toľkých nebeských daroch.

Mt 12, 31: „Preto vám hovorím: Ľuďom sa odpustí každý hriech i rúhanie, ale rúhanie proti Duchu sa neodpustí.“ Božie milosrdenstvo nemá hraníc, ale kto – vedome a dobrovoľne – odmieta ľútosťou prijať Božie milosrdenstvo, odmieta odpustenie svojich hriechov. Neodpustiteľnosť hriechu tkvie v dobrovoľnom protibožom zotrúvaní, v aktuálnom odmietaní Božieho milosrdenstva zo strany človeka (por. *KKC 1037*). Neodpustiteľnosť nikdy nie je zo strany Boha, por. *2 Pt 3, 9*.

Posvätenie človeka

Svätosť je úloha nad ľudské sily (*Jn 15, 5; Rim 7, 18*), lebo ju spôsobuje prebývanie Pána Boha v človeku.

Sväté písmo

Písmo priamo učí o duchovnej obnove.

Lv 11, 44: „Lebo ja, Pán, som váš Boh! Preto dokážte, že ste svätí, a buďte svätí, lebo ja som svätý.“

Jn 1, 12: „Tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi.“ Por. *Jn 1, 16-17*.

Jn 17, 19: „Pre nich sa ja sám posväčujem, aby aj oni boli posvätení v pravde.“ Por. *Jn 15, 14*.

Rim 8, 17: „Ale ak sme deti, sme aj dedičia: Boží dedičia a Kristovi spoludedičia.“ Por. *I Kor 1, 4; 6, 11*.

2 Kor 3, 17-18: „Pán je Duch; a kde je Pánov Duch, tam je sloboda. A my všetci s odhalenou tvárou hľadáme ako v zrkadle na Pánovu slávu a Pánov Duch nás premieňa na taký istý, čoraz slávnejší obraz.“ Por. *Ef 4, 7-8*.

I Pt 1, 1-4: „Vyvoleným, ktorých Boh Otec vopred poznal a Duchom posvätil. Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás vo svojom veľkom milosrdenstve vzkriesením Ježiša Krista z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej, pre neporušiteľné, nepoškvrnené a nevädnuce dedičstvo.“

Tradícia

Irenej (+202): „Keď Pán dával učeníkom moc znovuzrodiť ľudí pre Boha, povedal im: Choďte, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (*Adversus haereses III, 17, 1*).

„Pre svoju nekonečnú lásku stal sa tým, čím sme my, aby nám umožnil stať sa tým, čím je on“ (*Adversus haereses V*). „Kristus necháva zostupovať Boha do ľudí skrze Ducha Svätého“ (*Adversus haereses V, 1, 1*).

Atanáž (+373): „Logos sa stal človekom, aby sme sa my mohli stať Bohom (zbožštit' sa)“ (*Oratio de incarnatione Verbi 54*). „Boh sa učinil sakroforom, aby sa človek mohol stať pneumatoforom“ (*Oratio de incarnatione Verbi 8*). „Práve o to išlo, že si Slovo vzalo našu ľudskú prirodzenosť, prinieslo ju na obeť a celkom ju zničilo. Potom nás odialo svojou prirodzenosťou“ (*Epistola ad Epictetum 5-9*).

Bazil Veľký (+379): „(Duch) všetkým vlieva dostatočnú a úplnú milosť... Odtiaľ je radosť, ktorá sa nikdy neskončí, odtiaľ je trvalé spojenie s Bohom, odtiaľ podobnosť s Bohom. A odtiaľ je aj to, od čoho si vyššie ani želať nemožno: že sa stávaš bohom“ (*De Spiritu Sancto 9*). „Nejestvuje svätosť bez Ducha Svätého“ (*De Spiritu Sancto 16, 38*). „Ako v zdravom oku je schopnosť vidieť, tak je v očistenej duši pôsobivá sila Ducha“ (*De Spiritu Sancto 26, 61*).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Čohokoľvek sa Duch dotkne, všetko sa posväti a premení“ (*Catechesis mystagogica 5, 7*).

Gregor Naziánsky (+390): „Milosť Božieho kráľovstva je zjednotením sa celej Najsvätejšej Trojice s celým duchom človeka“ (*Sermo 16, 9*).

Ján Zlatoústý (+407): „On ťa našiel mŕtveho, strateného, zajatého, nepriateľa a urobil ťa priateľom, synom, spravodlivým, slobodným, spoludedičom“ (*Homilia in Epistulam ad Romanos 14, 6*).

Augustín (+430): „Svätí sú oblečení do spravodlivosti, jeden viac, druhý menej“ (*Epistulae 167, 3, 13*). „Ježiš Kristus... sľúbil totiž ľuďom božstvo, smrteľným nesmrteľnosť, hriešnikom ospravedlnenie, odhodeným oslávenie“ (*Enarrationes in Psalmos 109, 1*). „Ak teda chcete žiť z Ducha Svätého, zachovajte si lásku, milujte pravdu, túžte po jednote a získate večnosť“ (*Sermo 267, 4, 4*).

Cyril Alexandrijský (+444): „A že Duch premieňa na iných ľudí tých, v ktorých je a v ktorých

prebýva, a že im dáva nový život, možno ľahko hocikomu doložiť svedectvami *Starého a Nového zákona*“ (*Commentarius in Johannem* 10). Por. *Sdc* 6, 34 – zmena Gedeona; *1 Sam* 19, 18-24 – zmena Šaulových poslov; *2 Kor* 3, 17-18 – zmena veriacich v Krista.

Rozumová úvaha

Svätosť, spoločenstvo s Bohom, je všeobecným povolaním kresťana (por. *Lv* 11, 44; *Lumen gentium* 5). V náuke o ospravedlnení človeka sa treba vyhnúť dvom extrémom:

Panteistický pohľad: „Človek sa zbožštením vyrovná Bohu, lebo jeho duša sa premení na božstvo.“ Posvätením človeka sa neodstraňuje rozdiel medzi človekom a Bohom. Človek má naďalej charakter tvora; dostáva sa však do vyššieho stavu, čo otcovia vykresľovali ako rozpalené železo.

Etický pohľad: „Svätý človek má jednomyseľné spoločenstvo s Bohom.“ Posvätenie je viac, nielen morálny súhlas s Bohom. Posvätenie je spoločenstvo metafyzického rázu, ktoré spočíva v tajuplnom zjednotení s Bohom.

Magistérium

Dogma: „Posväcujúca milosť posväcuje dušu a robí ospravedlneného Božím priateľom.“

Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1582, 1529, 1560, 1561.

Prameňom milosti je trojičný Boží život, na ktorom má človek účasť len vďaka prebývaniu Ducha Svätého. Duch robí človeka svätým. Človek nie je svätým v tom zmysle, že prestal byť pôvodcom svojho hriechu, ani v tom zmysle, že už nie je pokúšaný a viac nezhrší, ale tak je svätým, že jeho vnútorné bytie odzrkadľuje Božiu svätosť. Svätosť Boha a človeka nie je totožná, ale podobná. Ospravedlnenie dáva človeku účasť na Božej prirodzenosti a robí ho slobodným.

Cirkev vyvoláva v ľuďoch cit pre všetko, čo „hovorí Duch“. Svätí sú tí, ktorí tento cit žijú.

Dogma: „Ospravedlnený je Božím dieťaťom a má nárok na dedičstvo v nebi.“

Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1524, 1552.

Iba Boh pozná osobnú svätosť každého človeka. Existuje toľko foriem svätosti – a teda aj ciest k nej – koľko je ľudí. Svätosť nie je uskutočnením nejakého rovnakého modelu pre všetkých. Jedinec objavuje svoju „cestu svätosti“ len napredovaním. Vernosť jednej milosti priťahuje druhú milosť (Jacques Philippe).

Spoločná mienka: „Ospravedlnenie udeľuje duši človeka nadprirodzenú krásu a vôňu.“

O tejto pravde jednoznačne svedčia svätci a mystici.

Konanie Ducha Svätého – nebeského host'a

Prebývanie Ducha v duši nie je dôsledkom Božej všadeprítomnosti, ale osobnou prítomnosťou Posvätiťa, ktorý nadväzuje s dušou dôverný vzťah. Vystupuje ako milý nebeský hosť, ktorý je v podstate šľachetný a štedrý (dary Ducha, vliate čnosti, ovocie Ducha). On v slobode buduje vzájomné zalúbenie. Bez unáhlených skokov konštituuje v človeku vnútorný poriadok, formuje svedomie a vystupuje v mene jeho „lepšieho ja“. Jeho prebývanie je dynamický proces.

Posväcujúca milosť

Každý dar Ducha Svätého sa volá milosť. Podľa špeciálizácie má milosť rôzne mená, napr. pomáhajúca milosť, sviatostná milosť, osobitná milosť čiže charizma (por. *KKC* 2003). Najvzácnejšia zo všetkých milostí je posväcujúca milosť, ktorá robí človeka svätým.

Písmo hovorí o posvätení človeka v obrazoch.

1. Novosť: *Jer* 31, 31-40; *Ez* 36, 26; *Joel* 3, 1; *Gal* 6, 15; *Ef* 2, 10. *2 Kor* 5, 17: „Kto je teda v Kristovi, je novým stvorením. Staré sa pominulo a nastalo nové.“

2. Život: *Rim 3, 1; 1 Jn 1, 2. Jn 3, 5*: „Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva.“
3. Prebývanie s Bohom: *Jn 14, 23. Gal 4, 6*: „Boh poslal do našich srdc Ducha svojho Syna.“
4. Boží chrám: *1 Kor 3, 16. 1 Kor 6, 19*: „Vaše telo je chrámom Ducha Svätého.“
5. Pečať Ducha Svätého: *Ez 9, 4; Zjv 9, 4. Ef 1, 13*: „Označení pečaťou Ducha Svätého.“
6. Božie semeno v človekovi: *Mt 13, 38; Gal 4, 28. Rim 9, 8*: „Nie telesné deti sú Božími deťmi, ale deti prisľúbenia sa považujú za potomstvo.“
7. Účasť na Božej prirodzenosti: *Ez 11, 19-20. 2 Pt 1, 4*: „Daroval nám vzácne a veľmi veľké prisľúbenia, aby ste sa skrze ne stali účastní na Božej prirodzenosti.“

Tradícia

Irenej (+202), vychádzajúc z *Písma (Gn 1, 26)*, zaviedol do gratiológie dva termíny. Všeo-
becná podobnosť Bohu; ide prirodzené dary – to, čo človek má ako človek (rozum, vôľa, ruky, nohy...). Vyššia podobnosť Bohu; ide o nadprirodzené dary – to, čo zbožšťuje tvory. Avšak pôvodcom zaužívaného rozlišovania – prirodzenosť a milosť – je Tertulián (+224).

Irenej (+202): „Božou slávou je živý človek, ale človek, ktorého život spočíva vo videní Boha“ (*Adversus haereses IV, 20, 7*).

Klement Alexandrijský (+215) vychádzajúc z verša: „Daroval nám vzácne a veľmi veľké prisľúbenia, aby ste sa skrze ne stali účastní na Božej prirodzenosti“ (*2 Pt 1, 4*), rozvinul náuku o Božom synovstve: „Završeny, alebo ak možno povedať totálny Kristus sa nedelí, nie je ani barbar ani Žid ani Grék ani muž ani žena, ale nový človek“ (*Protrepticus 11*).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „Zo stavu otroctva do stavu synovstva sme prešli nie pre naše prirodzené synovstvo voči nebeskému Otcovi, lež skrze Otcovu milosť, danú dám cez Syna a Svätého Ducha“ (*Catechesis mystagogica 7, 7*).

Gregor Naziánsky (+390): „Človek je živá bytosť schopná zbožštenia“ (*Sermo 45, 7*).

Ján Zlatoústý (+407): „Duchovné narodenie duší je privilegiom kňazov: oni im umožňujú narodiť sa pre život milosti skrze krst; skrze nich si obliekame Krista, sme pochovaní s Božím Synom a stávame sa údmi tejto blahoslavenej hlavy. A tak ich teda musíme nielen rešpektovať viac ako kniežatá a kráľov, ale aj ctíť si ich viac ako našich rodičov. Títo nás zrodili z krvi a vôle tela; kňazi však nám umožňujú narodiť sa ako Synom Božím, oni sú nástrojom nášho blahoslaveného znovuzrodenia, našej slobody a našej adopcie v poriadku milosti“ (*De sacerdotio III, 6*).

Augustín (+430) podnietený zápasom s pelagianizmom vypracoval samostatný teologický systém o milosti: - Zaviedol pojem pomáhajúca milosť. - Vypracoval náuku o predurčení. - Urobil pokrok v náuke o zotrvaní v dobrom.

Cyryl Alexandrijský (+444): „Spoločenstvo s Duchom Svätým dáva človekovi milosť, že je formovaný podľa plnosti obrazu Božej prirodzenosti“ (*Thesaurus de trinitate 13*).

Maxim Vyznavač (+ 662): „Treba si dokonale obliecť nového človeka, ktorý je Duchom utvorený podľa Božieho obrazu“ (*Capitula theologica II, 27*).

Rozumová úvaha

Pretože biologický život nedokáže naplniť transcendentálne zameranie človeka (sloboda, láska, šťastie, večný život...), človek túži po vyššom živote. Nadprirodzený život je veľký Boží dar. Je to dynamická a osobná prítomnosť Trojjediného Boha v ľudskej duši (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa I, 43, 3*), čím sa človek dostáva do stavu svätosti (má posväcujúcu milosť).

Magistérium

Istá náuka: „Posväcujúca milosť je nadprirodzený dar reálne odlišný od Boha.“

Posväcujúca milosť nie je Duch Svätý (ako mylne učil Peter Lombardský). Prítomnosť Ducha spôsobuje svätosť. Duch je ako oheň, milosť je ako žiar a duša je ako železo (Štefan Dubravec).

Istá náuka: „Posväcujúca milosť nie je podstata, ale opravdivá vlastnosť, ktorá sa upína na podstatu duše a zdokonaľuje ju.“

Posväcujúca milosť je trvajúci stav spojenia stvorenia s Bohom, do ktorého sa človek dostane pre zásluhy Ježiša Krista mocou Ducha Svätého. Svätosť tvora je číra milosť. Kto však užíva rozum, musí spolupôsobiť, aby sa rešpektovala jeho individuálna sloboda.

Istá náuka: „Posväcujúca milosť je skutočne odlišná od lásky.“

Tomáš Akvinský vysvetlil, že posväcujúca milosť nie je to isté, čo vliata čnosť (*Theologická summa* II-1, 110, 3). Milosť zdokonaľuje podstatu duše a láska zdokonaľuje vôľové schopnosti duše. Posväcujúca milosť je akosť, ktorá zdokonaľuje dušu v jej podstate (Juraj Šimalčík).

Vlastnosti stavu svätosti – ospravedlnenia

1) **Neistota** - je dogmou viery: „Bez zvláštneho Božieho zjavenia nikto nemôže mať istotu či sa nachádza v posväcujúcej milosti.“

Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1534.

I Kor 4, 4: „Nie som si ničoho vedomý, ale to ma neospravedľňuje.“ *Flp* 2, 12: „S bázňou a chvením pracujte na svojej spáse.“ Hriechy nie sú a neboli odpustené tomu, kto sa vystatuje svojou dôverou. Bázeň nie je strach, ale popretie falošnej istoty. Pravá istota je odstupňovaná:

Prvý stupeň: **Istota viery**. Viera musí mať najvyššiu istotu.

Druhý stupeň: **Matematická (vedecká) istota**. Druhé miesto majú jasné pravdy prirodzeného poriadku, napr. matematika.

Tretí stupeň: **Morálna istota**. Táto istota patrí k medziludským vzťahom. Zároveň existuje morálna istota o vlastnej spáse.

2) **Nerovnosť** - je dogmou viery: „Miera prijatej milosti ospravedlnenia nie je u všetkých ospravedlnených rovnaká.“

Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1528.

I Kor 12, 11: „Toto všetko pôsobí jeden a ten istý Duch, ktorý rozdeľuje každému ako chce.“ Por. aj *Mt* 25, 14-30; *Ef* 4, 7. Podstata svätosti je v každom svätom rovnaká, nerovnosť je len v miere. Z tvorov najvyššiu mieru svätosti dosiahla Matka Božia.

Dogmou viery je: „Prijatú milosť možno dobrými skutkami rozmnožovať.“

Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1574.

Zjv 22, 11: „Spravodlivý nech ďalej koná spravodlivo a svätý nech sa ďalej posväčuje.“ *Jn* 15, 1-2: „Ja som pravý vinič a môj Otec je vinohradník. On každú ratolesť, ktorá na mne neprináša ovocie, odrezáva, a každú, ktorá ovocie prináša, čistí, aby prinášala viac ovocia.“ Por. aj *Ef* 4, 5.

3) **Stratiteľnosť** - je dogmou viery: „Milosť ospravedlnenia je stratiteľná. Stráca sa každým ťažkým hriechom.“

Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1577, 1544.

I Kor 6, 9-10: „Neviete, že nespravodliví nebudú dedičmi Božieho kráľovstva? Nemýľte sa: ani smilníci ani modloslužobníci ani cudzoložníci ani chlipníci ani súložníci mužov, ani zloději ani chamtivci ani opilci ani utŕhači ani lupiči nebudú dedičmi Božieho kráľovstva.“ Por. aj *Rim* 5, 12.

Strata božských čností: - viera sa stráca iba ťažkým hriechom proti viere; - nádej sa stráca iba ťažkým hriechom proti nádeji; - láska sa stráca každým ťažkým hriechom.

Pohľad protestantov

Martin Luther (+1546) učil, že dedičný hriech spočíva v tom, že všetko potomstvo dedí skazenú prirodzenosť. A všetko, čo človek v tejto skazenej prirodzenosti robí, je hriech. Preto človek nič neurobí pre svoje ospravedlnenie. Musí len dôverovať, že Boh ho vyhlási za ospravedlneného (človek je úplne hriešny, ale jeho hriechy sú akoby zakryté plášťom Ježiša Krista). Toto ospravedlnenie nie je vnútorné obnovenie človeka, ale simul iustus et peccator (súčasne spravodlivý aj hriešnik). S vetou „spravodlivý aj hriešnik“ možno súhlasiť len v praktickom živote, ale

v teoretickej rovine nie. V praktickom živote je človek spravodlivý aj hriešny. V metafyzickom zmysle je buď svätý alebo hriešny.

Ján Kalvín (+1564) hovoril o bezpodmienečnom predurčení. Vraj niektorí sú bez ohľadu na ich život určení do neba, niektorí do pekla. Človek sám na tom nič nezmení.

Súčasní protestanti učia, že ospravedlnenie je pocit spojenia s Bohom, vážna snaha stať sa dobrým.

Skúsenosť z prijatia Ducha Svätého

Pán Boh – z lásky – rešpektuje ľudskú slobodu, por. *Zjv* 3, 20: „Hľa, stojím pri dverách a klopem. Kto počúvne môj hlas a otvorí dvere, k tomu vojdem a budem s ním večerať a on so mnou.“ Duch príde do duše toho človeka, ktorý mu nehovorí nie.

Okrem riadnej skúsenosti zo sviatosťného prijímania Ducha Svätého (najmä cez krst a birmovanie) existuje aj mimoriadna skúsenosť z prijatia Ducha, ktorá môže byť dvojaká: - mystický život; - charizmatičký život.

Zážitok Ducha Svätého

Božie pôsobenie sa vymyká obyčajným ľudským schémam, ťažko je vyjadriť to, čo prežíva posvätený človek. Zážitok Ducha je náboženský zážitok a otvára nový zmysel účinkovania Boha v živote človeka, pričom toto účinkovanie zahŕňa jednu alebo viaceré charizmy (Francis Sullivan).

Zážitok Ducha zvyčajne otrasie človekom a poteší ho. Duchovné šťastie môže vyžarovať aj navonok - pohyb, tanec, spev a smiech. Preto, že zážitok je ťažko objektívne zistiteľný a že sa neraz „túžba po zážitku“ chápe „ako zážitok“, existujú cirkevné kritéria na rozlišovanie duchov. Pravá duchovná skúsenosť sa prejavuje trvalým vplyvom na správanie človeka a neobyčajným dynamizmom lásky. Bez tejto pozitívnej premeny života nemožno hovoriť o zážitku Ducha, hoci by bolo náboženské nadchnutie akokoľvek intenzívne a oblažujúce.

Rozlišovanie duchov – tri druhy

Cirkevná hierarchia – aj každý veriaci – by mali vedieť rozlišovať duchov, pretože nie každý „duch“ je Boží a nie každý „dar“ je od Ducha Svätého. Existujú tri druhy rozlišovania.

1. Prirodzené rozlišovanie. Človek s prirodzenou inteligenciou správne rozlišuje základné skutočnosti, má tzv. „zdravý sedliacky rozum“. Boh nikdy nechce to, čo sa prieči „zdravému“ rozumu. Prirodzené rozlišovanie treba pestovať (počúvaním, čítaním, uvažovaním...), aby sa rozvíjalo. Napokon podlieha doktrínálnemu rozlišovaniu.
2. Doktrínálne rozlišovanie. Ide o posúdenie neviditeľného (stromu) cez viditeľné (ovocie), o spoznanie zdroja vnuknutia (Duch, človek, satan), v ktorom veľkú úlohu zohráva Cirkev. Doktrínálne rozlišovanie môže vlastniť spoločenstvo aj jedinec (najmä veriaci). Treba ho tiež pestovať (cirkevné vzdelávanie, náboženská prax), aby sa rozvíjalo.
3. Charizmatičké rozlišovanie. Toto rozlišovanie pochádza zhora – od Ducha, nie z prirodzeného poznania či skúsenosti. Hoci je „zhora“, predsa podlieha doktrínálnemu rozlišovaniu (por. *Lumen gentium* 12).

Rozlišovanie duchov – prvý krok

Pri rozlišovaní (prirodzeno - doktrínálnom) sú dve fundamentálne otázky:

- Ide o prirodzený dar (o výnimočnú schopnosť ľudskej psychiky), alebo ide o nadprirodzený dar, za ktorým nutne stojí Pán Boh? „Charizmatičké“ politici či umelci strhnú davy. Toto nie je charisma Ducha. Ani samotný prejav reči (pohotová výrečnosť, neartikulované zvuky), ani náboženský entuziazmus – nie sú ešte znakom charizmy. Zvláštny prejav, môže byť znakom

charizmy, len ak pochádza zo skúsenosti s Bohom. Prejavy charizmy sú trvalé dobré správanie a dynamizmus lásky.

- Ide o nadprirodzený dar zo sviatosti (účinnok sviatosti), alebo ide o dar nespojený priamo so sviatosťou? Kristus udeľuje Ducha cez viditeľné znaky – najmä cez sviatosti, a potom cez svoje slovo i Cirkev. Sviatostné udelenie Ducha – ktoré je isté, lebo je Pánom prisľúbené – sa však nenazýva charizmatickým. Charizma je udeľovaná celkom slobodne.

Rozlišovanie duchov – druhý krok

Ak ide o nadprirodzený dar nespojený so sviatosťou, dôležité sú tzv. kritériá orientácie (vonkajšie a vnútorné). Otázky kritérií patria k pokladu cirkevnej tradície (Jacques Philippe):

- Neprotirečí to Božiemu slovu? Pretože Pán si nikdy neprotirečí, čo raz zjavil, za tým stojí.
- Neprotirečí to učeniu Cirkvi? Pretože Duch nežiada urobiť to, čo Cirkev (vedená Duchom) pokladá za nemorálne.
- Neprotirečí to požiadavke osobného povolania (manželka, kňaz, rehoľnica, atď.)? Pretože Božie vnuknutie sa neprotiví stavovským povinnostiam, ono ich pomáha plniť. Takto sa dá vyhnúť mnohým ilúziám. Treba zdôrazniť, že toto kritérium má občas aj výnimky (skúsenosti niektorých svätých), čo však býva zrejmé až po dlhšej modlitbe a po rade s duchovným otcom.

Vyššie spomenuté tri otázky patria do kategórie vonkajších kritérií. Nasledujúce otázky patria do kategórie vnútorných kritérií.

- Aké ovocie to prinesie? Čomu to posluží? Kto sa bude z toho najviac tešiť? Škoda, že odpoveď je niekedy v polohe pravdepodobnosti.
- Čo v minulosti priniesla podobná skúsenosť? Objektívne fakty pomáhajú rozlíšiť vnuknutia, či sú Božie, ľudské alebo dokonca diabolské.
- Prinesie to opravdivý pokoj? Božie vnuknutie môže v prvej chvíli znepokojiť. Ak sa mu však človek otvorí a prijme ho, postupne prináša božský pokoj. Podľa najväznejších teológov je práve hlboký pokoj kardinálne vnútorné kritérium správnej orientácie.

Rozlišovanie duchov – doplnkové znaky

Podľa Jacqua Philippa existujú ešte dva doplnkové znaky, ktoré pomáhajú pri rozlišovaní duchov, sú to stálosť a pokora.

Podstatnou Božou vlastnosťou je večnosť – nezmeniteľnosť (por. Ž 90, 2; 1 Tim 1,17; 1 Pt 3, 8). Preto pôsobenie Ducha odzrkadľuje túto vlastnosť istou stálosťou. Zvyčajne je dobré, keď sa vážne vnuknutia „nechajú dozrieť“ (trpezlivosť). Diabol naopak rád robí rýchlo a často mení nálady. Ženie človeka z jednej činnosti (pred jej rozvinutím a završením) do druhej (lepšej) – a tak vlastne zabraňuje konať dobro.

Podstatnou Božou vlastnosťou je aj pravdivosť (por. Ž 145, 13; Jn 14, 6; Rim 3, 4). Preto pôsobenie Ducha vedie dušu k pokore. Boží človek chce byť celkom pravdivý a to znamená byť pokorný. Hoci je (najmä) charizmatik vystavený pokušeniu pýchy, Boží Duch, ktorý je v ňom, mu pomôže obstať. Najistejším znakom opravdivej pokory je poslušnosť (por. Sk 9, 10-18).

Rozlišovanie duchov – doplnkové odpovede

Požaduje Božia vôľa vždy to najťažšie? Nie. Hoci kresťanský život vyžaduje námahu, „ťažkosť“ nie je najlepším kritériom Božej vôle. Len úzkostliví ľudia a falošní askéti sa domnievajú, že vždy to najťažšie je od Boha. Tým nahrávajú diablu, ktorý ľuďom podsúva (aby ich oddialil od Pána), že Boh vždy žiada len to najnáročnejšie. Božím cieľom nie je komplikovať stvoreniu život, ale – naopak – zľahčiť a povýšiť ho k nebeskej blaženosti. Božia vôľa je v tom, v čom je viac lásky – Božej i ľudskej.

Ako sa dá spoznať (duchovné) povolanie? Kritériom (Božieho) povolania je čistá radosť. Ak je niekto na životnej ceste stále smutný, mal by riešiť otázku, či si nevezal iné jarmo, ako Božie

(por. *Mt* 11, 30). Tradícia učí, že kresťanský život je najťažší na začiatku. Čím dlhšie človek poslúcha Ducha, tým je to ľahšie, slobodnejšie (por. *Ž* 119, 25) a potom radostnejšie.

Treba brať všetky vnuknutia smrteľne vážne? Nie. Hoci sa nemajú zanedbávať ani malé vnuknutia, treba k nim pristupovať podľa dôležitosti. František Saleský (+1622) učil, že zlaté prúty a drobné mince sa nerátajú rovnako. Prúty treba rátať presne, drobné mince nie. Bolo by nemúdre (zložité a nepraktické) venovať drobným priveľa pozornosti.

Býva nezvyčajnosť znakom Božieho vnuknutia? Nie. Nezvyčajnosť (prekvapenie) nie je vo všeobecnosti dobrým kritériom Božej vôle. Vyším kritériom je rozumnosť veci a jej súlad s povinnosťami (konkrétnymi i stavovskými).

Čo sa stane, keď sa niekto zmýli a nesprávne posúdi vnuknutie? Nebude z toho katastrofa. Bude to poučenie do budúcnosti - byť prezieravejší a viacej komunikovať s Bohom i s duchovným otcom. Poslušnosť zdravému duchovnému vedeniu sa Bohu páči. Boh vždy nájde východisko. Aj minulý pád kajúcnika dokáže obrátiť na budúce dobro.

Prečo Duch Svätý charizmaticky nevedie každého, aby čo najlepšie splnil cieľ života? Po prvé: vedenie Ducha, ktoré je potrebné pre konanie dobra, nikdy žiadnemu človeku nechýba, najmä ak je v posväcujúcej milosti. Po druhé: plytký človek, ktorý si nenájde čas na zamyslenie, nemôže spoznať vedenie Ducha.

Možno zladiť slobodu človeka s jeho povinnou podriadenosťou voči Bohu? Nie je človek len bábkou v Božích rukách? Slobodu možno zladiť a človek nie je bábkou pred Bohom. Otázka sa dotýka istého tajomstva. Z Božieho zjavenia je však známy paradox – čím viacej poslušnosti voči Bohu, tým viacej slobody (por. *Jn* 8, 31-36; *Rim* 8, 21; *2 Kor* 3, 17; *1 Pt* 2, 15; *Jak* 1, 25). Prečo? Lebo Boh je Stvoriteľom človeka a Boh je Stvoriteľom aj slobody. Správna odpoveď leží v existenčnej rovine (človek je závislé bytie) a nie vo filozofickej rovine (protirečenie dvoch slobôd).

Duch Svätý ako radosť

K ovociu Ducha patrí čistá radosť (por. *Gal* 5, 22; *KKC* 1832). Ježiš zjavil, že Duch je radosťou Otca i Syna. On je aj radosťou evanjelia a dušou kresťanstva (por. *Lk* 10, 21-22). Duch pripodobňuje veriacich Ježišovi, lebo je jeho Duchom. Duch vo veriacich vyvoláva tie myšlienky, aké vyvolával v Ježišovi, por. *1 Kor* 2, 16; *Flp* 2, 1-4. Bez pôsobenia Ducha by nebolo možné pochopiť šťastie Ježišových blahoslavenstiev. Radosť z Ducha symbolizuje oheň, horlivosť za dobro, za Božiu slávu. To Duch uchováva v srdci kresťana silné nadšenie a radostnú ochotu konať dobro pri každej nožnej príležitosti.

Opakom radosti z Ducha je smútok, ktorý v človeku spôsobuje hriech a ktorý nepriamo svedčí, že Duch má byť zaangažovaný do ľudského života.

Sprievod posväcujúcej milosti

Prebývanie Ducha Svätého spôsobuje posvätenie človeka. Posvätenie tkvie v najhlbšom metafyzickom základe človeka. Odtiaľ preniká celé jeho konanie. *Písmo* a Tradícia učia, že Boh posväteného zušľachtí aj v jeho schopnostiach. Preto sprievod posvätenia tvoria dary a vliate čnosti. Pod pojmom „čnosť“ sa rozumie pomoc pre sväté konanie.

Sväté písmo

Iz 11, 2-3: „A spočinie na ňom duch Pánov: duch múdrosti a rozumu, duch rady a sily, duch poznania a bohabojnosti; a naplní ho bázeň pred Pánom.“ Prorok hovoril o siedmych daroch, ktoré prinesie Mesias.

Múd 8, 7: „A keď niekto spravodlivosť miluje: Ona spôsobuje čnosti, lebo ona vyučuje miernosti a opatrnosti, spravodlivosti a pevnej odvahe, od ktorých nič užitočnejšieho nieto v ľudskom živote.“ Tieto základné čnosti sa volajú „kardinálne“.

Rim 5, 1-5: „A tak ospravedlnení z viery, žijeme v pokoji s Bohom skrze nášho Pána Ježiša Krista. Skrze neho máme vierou prístup k tej milosti, v ktorej zotrývame, aj sa chválime nádejou na Božiu slávu. A nielen to: chválime sa aj súženiami, veď vieme, že súženie prináša trpezlivosť, trpezlivosť osvedčenú čnosť a osvedčená čnosť zasa nádej. A nádej nezahanbuje, lebo Božia láska je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali.“ Por. *Rim 8, 29. 31-32.*

Rim 12, 6: „Máme rozličné dary podľa milosti, ktorú sme dostali.“

Gal 5, 22-23: „Ovocie Ducha je láska, radosť, pokoj, zhovievavosť, láskavosť, dobrota, vernosť, miernosť, zdržanlivosť. Proti tomuto zákona niet.“

I Kor 13, 13: „A tak teraz zostáva viera, nádej a láska, tieto tri, no najväčšia z nich je láska.“ Pavol predstavuje božské čnosti ako „vyššie dary milosti“ a „vznešenejšiu cestu“ (*I Kor 12, 31*).

Zjv 22, 11: „Spravodlivý nech ďalej koná spravodlivo a svätý nech sa ďalej posväcuje.“ Por. *2 Pt 1, 3-4.*

Tradícia

Irenej (+202): „Syn a Duch sú ako dve ruky Otca, ktorými nás Otec utvára a dáva rásť. Slovo dáva svetu existenciu, Duch Svätý poriadok a krásu“ (*Adversus haereses IV, 20, 2*). „Presbyteri, žiaci apoštolov hovoria, že toto je poriadok a pohyb u tých, ktorí sa spasia: postupujú po stupňoch skrze Ducha vystupujú k Synovi a skrze Syna k Otcovi“ (*Adversus haereses V, 36, 2*).

Bazil Veľký (+379): „Skrze Ducha Svätého sa dáva navrátenie do raja, vstup do nebeského kráľovstva a návrat do stavu adoptovaných synov: dáva sa odvaha volať Boha svojím Otcom, umožňuje sa mať účasť na Kristovej milosti, volať sa synom svetla a mať podiel na večnej sláve“ (*De Spiritu Sancto 15, 36*).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „Veľký, všemohúci a obdivuhodný je Duch Svätý vo svojich charizmách. Zrátajte, koľko nás tu je. On pôsobí podľa toho, čo je pre každého najlepšie“ (*Catechesis mystagogica 16, 22*).

Ambróz (+397): „Tieto dary (Ducha Svätého) vlastnia všetci ospravedlnení, pomocou ktorých sa pretvárajú v podobnosť obrazu Ježiša Krista“ (*De sacramentis III, 2, 8; De mysteriis 7, 2*).

Ján Zlatoústý (+407): „Máš vieru, nádej a lásku, ktoré ostávajú, tieto hľadaj, pretože sú väčšie ako zázraky. Láske sa nič nevyrovná“ (*Homilia in Acta Apostolos 40, 2*).

Augustín (+430) písal o štyroch kardinálnych čnostiach: „Tieto čnosti dostávame v tomto slzavom údolí spolu s Božou milosťou“ (*Enarrationes in Psalmos 83, 11*). „Pýtaj sa svojho vnútra: ak je plné lásky, máš Božieho Ducha“ (*In epistulam Joannis VIII, 12*).

Rozumová úvaha

Ako prirodzený život dáva človeku isté schopnosti, dáva ich aj nadprirodzený život.

Dary Ducha sú trvalé vlastnosti (habitus), ktoré otvárajú človeka Božej inšpirácii (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa II-1, 68, 1*). Dary vytvárajú príbuzenstvo človeka s Bohom.

Vliate čnosti sú duchovné schopnosti z nadprirodzeného života. Viazu sa na svätosť v duši. Tridentský koncil rozdelil vliate čnosti na božské a mravné. Božské čnosti (teologické) majú za svoj materiálny i formálny predmet Boha: - veriť v Boha pre Boha, pre jeho autoritu; - dúfať v Boha pre Boha, pre jeho charakter; - milovať Boha pre Boha, lebo je Láska. Mravné čnosti majú za materiálny predmet prostriedky na cestu k Bohu. Boh je teda formálny predmet mravných čností.

Magistérium

Dogma: „Spolu s posväcujúcou milosťou Boh vlieva do človeka tri božské čnosti – vieru, nádej a lásku.“

Viennský snem, r. 1312, *DH* 904; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1530; *KKC* 1991.

Viera je základom ospravedlnenia, nádeje a lásky. Nádej je zameraná na budúcnosť a je formou viery a lásky. Lásky je cieľ viery i celého života. Vliatie čností nie je jednorázový impulz, je to schopnosť posvätenej duše.

Istá náuka: „S posväcujúcou milosťou sa vlievajú do duše človeka aj mravné čnosti.“

Mravné čnosti sú „sily“, ktoré umožňujú vyhovieť duchu kresťanskej lásky v konkrétnom živote. Mravných čností je veľa.

Istá náuka: „S posväcujúcou milosťou sa vlievajú do duše človeka aj dary Ducha Svätého.“

Pôsobenie Ducha je jediné, len má – podľa okolností – rôzne účinky. Pre človeka, ktorý má dary Ducha, Božie požiadavky už nie sú cudzie a hrozivé, ale dôverné a dobré. Rozdiel medzi darmi Ducha Svätého a vliatymi čnosťami je v účinnom princípe. Dar je od Ducha a čnosť je zo schopnosti duše, ktorá je posvätená (por. *Theologická summa* II-1, 68, 1).

Dynamizmus Ducha Svätého

Prebývanie Ducha – vo svete, v Cirkvi i v človeku – je vždy dynamické. *Písmo* dosvedčuje dynamizmus Ducha dvojako: - Duch je svetu dávaný; - Duch dáva svetu dary. Ducha nemožno oddeliť od darov a dary od Ducha (ako nemožno oddeliť lúče od slnka). Pokus o oddelenie sa nazýva „spredmetnenie daru“ a svedčí o nepravej zbožnosti. Najprv treba hľadať spojenie s Bohom (najmä cez sviatosť) a potom túžiť po charizme.

Dary Ducha Svätého

Rôzne účinky konania Ducha Svätého sa volajú dary. Sú to stále dispozície (habitus), ktoré robia človeka ochotným riadiť sa Božími vnuknutiami. Najznámejších darov je sedem: múdrosť, rozum, rada, sila, poznanie, nábožnosť a bázeň voči Bohu (por. *KKC* 1831, 2003). Po prvý raz boli vypočítané v *Damasovom dekrétu* v r. 382 (por. *DH* 178). Majú biblický základ (por. *Iz* 11, 1-2) a „sedem“ znamená plnosť. Pôsobenie Ducha má mnohoraké, nielen sedmoraké, prejavy. Dary Ducha dokonale vlastní vtelený Boží Syn – Ježiš Kristus.

Múdrosť

Múdrosť je – podľa slovníka slovenského jazyka – súhrn vedomostí. Múdrosť umožňuje človeku, aby správne používal prostriedky, ktoré ho privedú k cieľu.

V biblickom kontexte podobu múdrosti (*Múd* 7, 7) prebralo Božie zjavenie. Ale nie tak, žeby sa zmenilo na humanizmus (čiro ľudský pokrok). Inšpirovaná múdrosť – aj vtedy, keď prijíma výkvet ľudskej múdrosti – má inú povahu. Počiatkom i cieľom biblickej múdrosti je bázeň voči Bohu (*Prís* 9, 10; *Sir* 1, 14-18). Boží Syn je múdrosťou Otca, tak ako je aj jeho Slovom (por. *Jn* 1, 1n). Múdrosť sveta sa stala hlúposťou, keď Syna neuznala (*Rim* 1, 21n). Tá múdrosť, ktorá uznáva Ježiša Krista, je pravou – kresťanskou múdrosťou. Kresťanská múdrosť má základ v zjavení a dáva ju Duch tým, ktorí sa nechávajú poučiť (*I Kor* 2, 10-16; *Ef* 1, 17). Ľudská múdrosť, keď sa vylieči z pýchy (por. *Gn* 3, 5n), sa zmysluplne rozvíja (*Múd* 9, 6) v inšpirovanej múdrosti.

V duchovnom živote dar múdrosti uschopňuje človeka, aby rád spoznával Boha ako zmysel a šťastný cieľ svojho života.

Rozum

Rozum je ľudská schopnosť premýšľať.

V biblickom význame rozum nie je schopnosť abstraktne myslieť, ale je to praktická schopnosť správne a úspešne konať (por. *Neh* 8, 2-3; *Ž* 32, 9). Preto je v *Písme* rozum a rozumnosť úzko spojená s človekom – s jeho charakterom a vzťahom k Bohu. Zlý, zvrátený človek má zvrátený a zatemnený aj rozum (*Iz* 44, 19; *Ef* 4, 18). V tomto zmysle je rozum spájaný so srdcom (*Prís* 15, 32) a poslúchanie Božích prikázaní zvyšuje rozumnosť (por. *Ž* 111, 10; 119, 104).

V duchovnom živote dar rozumu umožňuje človeku hlbšie spoznávať Božie pravdy a rozoznať morálne dobro od zla.

Rada

Rada je návod – metóda – na konanie, na poučenie.

V zjavení sa rada spája s Božím zámerom, s tým, čo Boh zamýšľa so svetom i s jednotlivcom. Boh láskavo chce spásu sveta v Kristovi (por. *Jn* 3, 16; *Ef* 1, 9n). Ježiš sa vtelil aj preto, aby ľudstvu ukázal správny spôsob života (por. *Jn* 1, 4; *Iz* 9, 5). Kristove rady sú cez Evanjelium dostupné všetkým ľuďom (*Sk* 2, 36-39).

V duchovnom živote dar rady pomáha človeku nájsť riešenie vlastných i cudzích problémov.

Sila

Sila je schopnosť podávať výkon. Je to zdroj energie, prameň účinnosti.

Sväté písmo často oslavuje Božiu silu, ktorá zachraňuje veriacich (*Rim* 1, 16) a zahanbuje silných sveta (*1 Sam* 17, 45; *1 Kor* 1, 27). Kto sa nespolieha len na seba (*Ž* 22, 16n), ale predovšetkým na Pána Boha (*2 Kor* 4, 7), dokáže veľa – i zachrániť si dušu (*Flp* 4, 13).

V duchovnom živote dar sily uschopňuje človeka žiť podľa viery aj napriek ťažkostiam.

Poznanie

Poznanie je nadobúdanie vedomostí alebo súhrn vedomostí.

Podľa *Písma* je poznanie viac ako obyčajné „vedenie“, je to existenčný vzťah, konkrétna skúsenosť. V náboženskom poznaní všetko začína Božou iniciatívou – zjavením, povolaním človeka. Človek má otvoriť oči, no najmä srdce, a „spoznať“ zjavujúceho sa Boha (*Oz* 4, 1; *Iz* 1, 17; *Mt* 7, 22n). Najkrajšie sa Boh zjavil v Ježišovi Kristovi (por. *Hebr* 1, 1-2). A Ježiš je najpovolanejší predstaviť Boha (por. *Lk* 10, 22). Biblické poznanie teda znamená vstúpiť do živého prúdu, ktorý tryská z Božieho srdca a prúdi späť do neho (*Kol* 2, 2n; *1 Kor* 13, 12).

V duchovnom živote dar poznania umožňuje človeku prijať pravdu. Niektorí autori nazývajú tento dar aj umenie. Je naozaj veľkým „umením“ žiť tak dobre, aby život smeroval k Bohu.

Nábožnosť

Nábožnosť alebo zbožnosť je dodržiavanie náboženských zásad.

Kresťanská zbožnosť pramení z Božieho daru vnútorného života (*2 Pt* 1, 3), ktorý človek dostáva s vierou a je odpoveďou na spasiteľné Božie povolanie (*1 Tim* 3, 16). Pravej zbožnosti (aký Pán je a čo od človeka chce), učí evanjelium (*1 Tim* 6, 3; *Tít* 1, 1). Zbožnosť neničí pozitívne pozemské povolanie, zušľachtuje ho. Pretože je veľa „povolání a zamestnaní“, veľa je aj podôb zbožnosti. Platí, že pravá vnútorná zbožnosť má aj pravé (vhodné a príťažlivé) vonkajšie prejavy.

V duchovnom živote dar zbožnosti pomáha žiť v priateľstve s Bohom. Obsahuje klaňanie, ako prejav najvyššej úcty a lásku, ako prejav najdokonalejšieho vzťahu.

Bázeň voči Bohu

Bázeň vo všeobecnosti znamená istý strach. Avšak bázeň voči Bohu – aj podľa slovníka slovenského jazyka – znamená úctu a lásku k Bohu.

Povrchné poznanie *Svätého písma* charakterizuje *Starý zákon* ako zákon bázne a *Nový zákon* ako zákon lásky. V oboch častiach *Písma* bázeň a láska koexistujú, hoci rozdielnym spôsobom. Náboženská bázeň nie je strach – je to úctivá adorácia pred Bohom a jeho dielami (por. *Iz* 6, 5; *Lk* 5, 9n; *Sk* 2, 43) a istý spôsob, ako sa človek otvára spásu (por. *Flp* 2, 12) i pozemskému požehnaniu (*Sir* 1, 11-13). Bázeň voči Bohu oslobodzuje od strachu (*Mt* 10, 26n), lebo posilňuje dôveru v Boha a zabraňuje človeku hrešiť – urážať Boha (por. *Ž* 36, 2-3).

V duchovnom živote dar bázne vedie človeka, aby neurazil Boha, ktorému sa klania a ktorého miluje a aby pokorne a s úctou prijímal Božiu vôľu.

Duch Svätý ako „Dar darov“

Zoslanie (príchod) Ducha Svätého na zem je najväčší dar všetkých duchovných darov (por. *KKC* 733-736). Dar darov, Duch Svätý, vychádza od Otca (*Sk* 2, 33) a Syna (*Jn* 20, 22). Je teda nestvoreným večným Darom pre svet (*Rim* 5, 5) v rámci ekonomickej Trojice.

Prečo nie je takýmto darom pre svet Otec alebo Syn? Kvôli istej „podobnosti pôvodu“ a „podobnosti nasledovania“ medzi Duchom Svätým a svetom (človekom). Tak, ako Duch dostáva svoje bytie od Otca i Syna (vnútrobožské vychádzanie), tak aj stvorenie má všetko od Boha (stvoriteľská Božia činnosť). Tak, ako Duch opätuje vnútrobožskú lásku, čo je jeho plné božské bytie, tak má aj človek – pod vplyvom zoslaného Ducha – opätovať lásku k Bohu (Richard od sv. Viktora, +1173). Na otázku, či je Duch nestvoreným večným Darom aj v rámci imanentnej Trojice, teológovia odpovedajú, že áno (Maria D. Melone, Radomír Bůžek).

Zo stvorených duchovných darov je najväčšia láska, por. *I Kor* 13, 13; *Rim* 12, 9-10. Charizmatická láska, hoci bezbranná, je nezničiteľná. V nej je človek rozhodnutý „byť dobrý“, aj keď všetci okolo neho budú zlí, lebo on je ukotvený v Bohu. František Saleský (+1622) učil, že všetky dary Ducha sú len vlastnosti a dokonalosti pravej lásky.

Znaky darov - charizmatik

V Cirkvi vykryštalizovali kritériá darov Ducha do dvanástich znakov (Josef Zvěřina, +1990). Charizmatik má tieto antropologické a teologické vlastnosti – znaky darov Ducha.

1. Duchovné obrátenie. Božia milosť stavia na prirodzenosti – i pri charizmách.
2. Život v posväcujúcej milosti. Svätosť, spoločenstvo s Duchom Svätým, je základným a všeobecným povolaním kresťana (por. *Lumen gentium* 5).
3. Poslušnosť Božiemu Duchu. Neposlušnosťou sa človek zatvára vanutiu Ducha.
4. Altruizmus. Egoizmus je prekážkou každej charizmy (milosť pre druhého).
5. Obetavosť. Hoci charizma nie je askéza, predsa však charizma osobnú askézu vyžaduje.
6. Psychické zdravie a duchovná vyváženosť. Správna miera je ovocím pravého obrátenia.
7. Láska. Najvyššie kritérium. Pomáhať treba tak, aby to druhých „nebolelo“ – pokojne a pokorne.
8. Trinitárny rozmer zbožnosti. Preferovanie ktorejkoľvek osoby z Trojice je neopodstatnené.
9. Správna úcta k Duchu Otca i Syna. Treba sa vyhnúť najmä pneumatologickému monizmu.
10. Život s ovocím Ducha Svätého. Ovocím sú dokonalosti, ktoré v človeku utvára Duch (por. *Gal* 5, 22-23). Je ich dvanásť.
11. Ekleziologický rozmer zbožnosti. Hoci sa tento znak najťažšie zachováva (ako to smutne dosvedčujú dejiny), Duchu je vlastné byť a žiť – prebývať – v Kristovom tajomnom tele.
12. Mariánsky rozmer zbožnosti. *Písmo* dosvedčuje, že Matka Božia je prvá charizmatička. Hoci Duch Svätý vanie aj mimo Cirkvi, nikdy nevanie proti Panne Márii. Niektorí učia (Jaques Philippe), že láska k Panne Márii (aspoň zavínutá) je podmienkou otvorenia sa Duchu.

Populárne charizmy

Dve najpopulárnejšie charizmy sú glosolália a uzdravovanie.

Glosolália – modlitba hlasov

Modlitba hlasov má prirodzenú (psychologickú) i nadprirodzenú (duchovnú) rovinu. Zvláštny prejav reči (cudzia reč, neartikulované zvuky, „iný jazyk“) nie je automaticky charizma. „Zvuk“ pre dospelého človeka nie je tak dôležitý, ako pre dieťa, ktoré „cvičí jazyk“. Dospelý kresťan musí prejsť od zvuku k zmysluplnému obsahu (Ježiš je Logos nielen hlas).

Prejav reči však môže byť charizma, ak pochádza zo zážitku s Bohom. Glosolália vyjadruje slobodu Božích dietok a otvára dvere ďalším charizmám (napr. charizme proroctva a poznania).

Pri spoločnej modlitbe (nie pri súkromnej) Pavol Apoštol žiadal (azda nie vždy), aby sa glosolália vysvetlili (por. *1 Kor* 14, 27). Spoločná modlitba je prínosom obnovy pre svet poznačený individualizmom.

Turíce a dar jazykov

Pán Ježiš predpovedal, že tí, ktorí uveria „budú hovoriť novými jazykmi“, por. *Mk* 16, 17-18, na Turíce sa tak stalo (por. *Sk* 2, 4. 11). Augustín (+430): „Cirkev hovorí všetkými jazykmi, a tak zhromažďuje všetkých ľudí v katolíckosti viery“ (por. *Sermones* 266).

Nešlo však o schopnosť „hovoriť cudzími jazykmi“ v dnešnom zmysle slova. Nepripúšťa to ani samotná udalosť ani biblický text. Reakcie poslucháčov dávajú udalosti vysvetlenie: jedni chápali, iní nechápali; jedni ich obdivovali, iní sa im smiali, že majú vypité. Apoštoli priamo po zoslaní Ducha Svätého hovorili inak, ako predtým či potom (Zenon Ziółkowski). „Novému jazyku“, ktorému ich práve naučil Duch Svätý, porozumeli iba tí, ktorým nebol cudzí jazyk viery a obsah *Písma*.

Charizma uzdravovania

Charizma (služba) uzdravovania zasahuje duchovnú i telesnú oblasť človeka (dnes sa v praxi propaguje tzv. holistická medicína, gr. holos – celý). Pán Ježiš sám uzdravoval (por. *Lk* 13, 10-13; *Jn* 5, 5-9) a prikázal apoštolom, aby tiež uzdravovali (por. *Lk* 9, 1-2; *Mk* 6, 13). Evanjelizácia bola od počiatku spojená s uzdravovaním ako znamením dôveryhodnosti Božieho slova. Božie Slovo je ako meč (por. *Múd* 18, 15-16; *Zjv* 19,15), čo oddeľuje od každého zla a pobáda rozhodnúť sa pre Krista.

Pán Boh (zvyčajne) dáva uzdravenie svetu cez sviatosti, charizmy a modlitby. Ani jeden spôsob uzdravovania nemožno monopolizovať, hoci sviatosť Eucharistie je sviatosťou uzdravenia „par excellence“. Uzdravenie býva často výsledkom spojenia viacerých spôsobov (v Lurdoch je najviac uzdravení pri požehnaní s Eucharistiou). Uzdravovanie cez charizmy a modlitby môže byť spojené aj s použitím požehnaných predmetov (kríž, zázračná medaila, obraz...). Predmety sa však nemôžu používať poverčivo a magicky.

Pri uzdravovaní ide o tajomstvo Lásky. Jeden sa telesne uzdraví, druhý nie. Boh – Láska má dva spôsoby pomoci: - odňať zlo; - dať silu zlo hrdinsky znášať.

Nositeľ charizmy uzdravovania

Uzdravovanie cez charizmy a modlitby býva spojené so svätým životom nositeľa, napriek tomu, že od neho charizma nezávisí. Jeho duchovnosť by mala obsahovať (Philippe Madre): - rozjímanie (načúvanie Duchu); - spoločnú modlitbu; - sviatosťný život (spoveď a prijímanie); - duchovné vedenie (s darmi bývajú neraz spojené pokušenia: pýcha, únava, vedomie moci, voluntarizmus, emócie); - lásku k Ježišovi; - spoluúčasť (mať ľudí rád). Výnimočne Boh prejaví

svoju moc aj cez ľudí bez duchovného života. Túto nevyspytateľnosť Božích ciest zneužívajú podvodníci k nechutným výstrednostiam (napr. prikazujú ochrnutým, aby vstali).

Nositeľ uzdravovania musí mať aj charizmatickú vieru, ktorá nie je totožná s teologickou čnosťou viery. Charizmatická viera je nadprirodzená schopnosť v istej chvíli nepochybné uveriť, čo Boh práve koná (uzdravuje telo – napr. niekomu sa vracia sluch; lieči dušu – napr. niekto zo srdca odpustil; alebo teraz Pán neuzdravuje, čaká). Isté „uverenie“ sa zvyčajne zverejní. Väčšina charizmatických uzdravení sa vyvíja. Ak aj chorý prijme túto vieru, napomôže mu k úplnému vyzdraveniu, ak chorý pochybuje, uzdravenie sa zbrzdí, alebo celkom zastaví a neduh sa môže aj vrátiť (Philippe Madre).

Nositeľ uzdravovania môže byť telesne chorý, no Pán cez neho uzdravuje iných, napr. Pavol Apoštol (2 Kor 12, 9), František Assiský (+1226). K najväčším novodobým služobníkom uzdravenia patrili kanadský misionár v Dominikánskej republike Emiliano Tardif (1928-1999).

Objekt charizmy uzdravovania

Celý človek je „objektom“ uzdravenia. Človek, jednota tela i duše, má tri základné dimenzie – fyzickú (telo), psychickú (rozum - vôľa) a duchovnú (spirituálnu). Prvé dve dimenzie patria do prirodzenej oblasti (psychosomatická), posledná do oblasti nadprirodzenej. Aj pri rozlišovaní medzi prirodzeným a nadprirodzeným nemožno tieto dimenzie v človeku celkom oddeľovať.

Hriech ako prvotná rana je koreňom všetkých zranení (por. *Reconciliatio et paenitentia* 3), lebo ničí harmóniu stvorenia (v človeku i mimo neho), a najmä ničí vzťah k Stvoriteľovi. Zranenia sú vnútorné (nadprirodzené i prirodzené) a vonkajšie. Ako hriech raní celého človeka (hoci nerovnako postihne dimenzie v človeku), tak aj uzdravenie lieči celého človeka.

V človeku existuje tzv. transfer symptómov. Somatické ťažkosti sa môžu prejavovať v duchovnej i psychickej oblasti; duchovné v somatickej i psychickej oblasti; psychické v duchovnej i somatickej oblasti. Cieľom uzdravenia je odstránenie príčiny ťažkostí a nielen jej symptómov.

Autenticita charizmy uzdravovania

Nepravé uzdravovanie môže pochádzať od podvodníka alebo od diabla. Proti nepravým uzdraveniam sa treba rozhodne postaviť. Preto je potrebné dobre ovládať rozlišovanie duchov.

Po neautentickom uzdravení prichádza čoskoro ťažký zvrät, komplikácie, neschopnosť modliť sa, odpor voči Eucharistii, úzkosti, samovražedné myšlienky... Samotná okamžitá fyzická úľava ešte nie je znakom pravého uzdravenia. Po autentickom uzdravení začína rásť obetavá láska, pravý pokoj, čistá radosť a trvalé obrátenie.

Modlitbové zhromaždenie za uzdravenie býva zvyčajne ukončené otázkou, či chce niekto dosvedčiť svoje uzdravenie. Ak v spoločenstve bola atmosféra radosti (z Pána a z viery), a nie ovzdušie akéhosi vystupňovaného vzrušenia, potom je táto otázka namieste (ide o potrebné povzbudenie viery), lebo nenúti „podvádzať“.

Cirkevné modlitby za uzdravenie

V r. 2000 vydala Kongregácia pre náuku viery *Inštrukciu o modlitbách za uzdravenie*, ktorou pomáha ordinárom správne viesť veriacich.

Modlitba za uzdravenie je chvályhodná, hoci choroba môže byť využitá na vyššie dobro. Cirkev, okrem sviatosti pomazania chorých, pozná aj iné liturgické i neliturgické modlitby za uzdravenie. Liturgické modlitby sú len tie, ktoré sú v zákonite schválených liturgických knihách. Také slávenie, ktoré nerešpektuje liturgické predpisy, nie je dovolené (por. Inštrukcia I, 5). Neliturgické modlitby za uzdravenie sa nesmú miešať s liturgickými obradmi a musia sa konať takým spôsobom, ktorý sa líši od liturgických obradov (por. Inštrukcia II, 5).

Modlitby za uzdravenie sa ďalej delia na tie, ktoré sa spájajú s charizmou uzdravenia (pravou alebo domnelou) a tie, ktoré sa s charizmou nespájajú. Modlitba za uzdravenie nevylučuje užívanie prirodzených prostriedkov na opätovné nadobudnutie zdravia.

Ovocie Ducha Svätého

Človek otvorený Duchu prináša ovocie Ducha (por. *Jn 7, 37-39*). Ovocím sú dokonalosti tvorené Duchom ako preddavok večnej slávy. Tradícia na základe *Písma* (por. *Gal 5, 22-23*) vyratúva dvanásť ovocí Ducha: láska, radosť, pokoj, trpezlivosť, zhovievavosť, dobrotá, láskavosť, vľúdnosť, vernosť, skromnosť, zdržanlivosť a čistota (por. *KKC 1832*). Ovocie Ducha – na rozdiel od chariziem – majú všetci, ktorí úprimne hľadajú Boha. Ježiš učil, že dobré ovocie prináša ten, kto je spojený s ním (por. *Jn 15, 5. 16; Mt 13, 8-9*).

Láska

Láska je podľa slovníka slovenského jazyka kladný citový vzťah, náklonnosť. V ľudských náboženstvách hrozili láske medzi Bohom a človekom dve krajnosti. Odstup, keď sa Boh kládol príliš vysoko, a potom profanácia, keď sa Bohu pripisovali všetky ľudské vlastnosti, dobré i zlé.

V zjavení slovo láska vyjadruje veľa vecí – telesných i duchovných, vášnivých i premyslených, budujúcich i ničiacich. Boh je iniciatívny v láske a vyžaduje od ľudí slobodnú odpoveď. Božia láska sa dá vytušiť zo stvorenia, z milosrdenstva voči hriešnikom a najmä zo záchrany v Kristovi (por. *Jn 3, 16*). Veľkosť Ježišovej lásky sa zjavila v utrpení kríža (*Lk 9, 22; Hebr 2, 17*). Vrcholom zjavenia je novozákonná pravda – Boh je Láska (*1 Jn 4, 7*).

Človek potrebuje dar Ducha (*Rim 8, 15*), aby si zamiloval Boha, čo ho podnecuje (*2 Kor 5, 14*) a pripravuje na stretnutie s Bohom (*1 Kor 13, 12*). V *Novom zákone* je láska k Bohu spätá s láskou k blížnemu (por. *Mk 12, 28-33; Gal 5, 14; Kol 3, 14*). Kresťanská láska, ktorá je náročná a konkrétna, je vlastne zjednotením sa s Bohom (por. *1 Jn 4, 7 – 5, 4*) a s blížnymi (*Jn 13, 35*).

Láska, ktorú v dušiach ľudí utvára Duch, „je trpezlivá, dobrotivá; nezávidí, nevypína sa, nevystatuje sa, nie je nehanebná, nie je sebecká, nerozčuluje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z nepravosti, ale raduje sa z pravdy; všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží“ (por. *1 Kor 13, 4-7*).

Radosť

Radosť je príjemný duševný stav, potešenie.

Boh dáva ľuďom malé i veľké radosti zo života (napr. *Sdc 9, 13; Ž 126, 5*), tzv. prirodzené radosti. Nadprirodzená radosť pochádza z právd zjavenia, že Boh je Stvoriteľ (*Sir 24, 12; Mt 19, 4*) a Spasiteľ (*Iz 43, 3; 2 Pt 3, 2*) a vrcholí v pozvaní do Božej radosti (*Mt 25, 21*). Definitívnemu blaženému spojeniu s Bohom predchádza na zemi nádej nového života (*Rim 12, 12; 15, 13*).

Radosť, ktorú v dušiach ľudí utvára Duch, pochádza „z prameňa spásy“ (por. *Iz 12, 3*). Kto počúva Božie slovo (*Jer 15, 16*) a zachováva ho (por. *Mt 13, 19-23*), prekypuje radosťou (*Lk 10, 17*), lebo žije v Božej milosti (*Jn 16, 23-24*).

Pokoj

Pokoj je stav odpočívania, stav rozvážnosti.

Podľa *Písma* je pokoj súhrn dobier, ktoré dáva spravodlivosť (*Ž 38, 4; 85, 9-14; Rim 5, 1*). Pokoj je plnosť šťastia (*Lv 26, 12*), nielen neprítomnosť vojny (*Kaz 3, 8; Zjv 6, 4*). Ježiš získal svetu tento pravý pokoj (*Jn 16, 33; 14, 27*).

Pokoj, ktorý v srdciach ľudí utvára Duch (*Ef 2, 14-17; 1 Kr 5, 18; Jn 14, 27*), môže byť len v srdci, v ktorom nevládne hriech (*Jer 8, 10-12; Iz 57, 2*), roztržitosť a ktoré nie je nedôverčivé, čiže je „hodné“ pokoja (por. *Mt 10, 13; Rim 14, 17*).

Trpezlivosť

Trpezlivosť je znášanie nepríjemností bez odporu. Je to schopnosť čakať a „umenie trpieť“.

Biblia učí, že trpezlivosť je prejavom lásky v utrpení (por. *Lk* 24, 26). Boh má trpezlivosť s hriešnikmi (por. *Joel* 2, 13; *Iz* 55, 6), lebo ich miluje a chce ich spasiť (*Ž* 103, 8n; *Sir* 18, 8n; *Lk* 15). Božia trpezlivosť nikdy nie je slabosť, ale výzva na obrátenie (napr. *Jer* 13, 27; *2 Mach* 6, 14; *Hebr* 10, 13). Ľudia musia nasledovať Božiu a Ježišovu trpezlivosť (*Sk* 8, 32; *Hebr* 12, 2n), aby dosiahli požehnanie a večnú blaženosť (*Mt* 10, 22; *Jak* 1, 12).

Trpezlivosť, ktorú v dušiach utvára Duch (*1 Pt* 3, 20), pochádza z dôvery v Boha (por. *Sir* 2, 3-4; *Zjv* 13, 10). Prekonáva ťažkosti (por. *Rim* 5, 3) a vzbudzuje nádej (*Rim* 15, 4).

Zhovievavosť

Zhovievavosť je benevolentnosť, povolnosť. Je blízka trpezlivosti.

Rozdiel medzi trpezlivosťou a zhovievavosťou je vo vnútornom zameraní. Trpezlivosť môže byť zameraná „na niečo“ aj „na niekoho“. Zhovievavosť je však zameraná len „na niekoho“ (por. *Mt* 18, 26). *Písmo* zjavuje, že zhovievavý je Boh (*Neh* 9, 17; *Ž* 86, 15; 145, 8; por. *Nah* 1, 3) voči hriešnikom. Tí, čo nasledujú Ježiša, by mali byť zhovievaví (por. *Kol* 3, 12).

Zhovievavosť, ktorú utvára Duch (*Ž* 86, 15), umožňuje tolerantnejšie pozeráť na bližneho.

Dobrota

Dobrota je láskavosť. Je vlastnosťou dobrého človeka.

Všetko, čo je, pochádza od dobrého Boha, a je v podstate dobré (*Gn* 1, 31). Slobodné bytosti však majú voľbu, ktorá ich mravne kvalifikuje (*Dt* 11, 26n). Spasiteľ zvíťazil nad hriechom človeka, a tak ukázal najkrajšiu dobrotivosť (por. *1 Kor* 11, 24; *Mk* 14, 24; *Lk* 22, 20). Ak človek bude nasledovať Ježiša, bude mať podiel na jeho добрote (*Lk* 12, 33n; *Hebr* 9, 11-12; *Zjv* 21, 1n).

Dobrota od Ducha (*Ž* 86, 5; *1 Sam* 10, 9-11) je praktická snaha byť dobrý ku každému (*Rim* 12, 20-21). Nepopiera pravdu (*Mt* 25, 41-43), ani neporiadok (*Jn* 2, 14-16), to by bola slabosť.

Láskavosť

Láskavosť je vľúdne správanie, je to dobrota.

Podľa Božieho zjavenia je láskavosť dcérou – prejavom – lásky, pretože láska musí byť konkrétna (por. *Mt* 25, 1-12; *Am* 5, 23-24; *Lk* 19, 8-10). Existujú dve krajnosti. Láskavosť bez lásky, vtedy je láskavosť dotieravá a odpudzujúca. Láska bez láskavosti, vtedy je láska okyptená, bez potrebného vonkajšieho prejavu.

Láskavosť, ktorú v dušiach ľudí utvára Duch, je vítaným a milým vonkajším prejavom pravej lásky (por. *1 Kor* 13, 4-7). Láskavosť je láska oblečená do skutkov.

Vľúdnosť

Vľúdnosť je prívetivosť, priateľskosť, priazeň.

V *Písme* Boh vystupuje ako vzor vľúdnosti (*Zach* 11, 4-11). Boh preukázal vľúdnosť voči všetkým ľuďom (por. *Jn* 3, 16; *Lk* 22, 19-20) a želá si, aby ho ľudia napodobňovali (por. *Iz* 66, 2). Pavol Apoštol predstavuje vľúdnosť ako spoločenskú čnosť, ako opak hašterivosti a nemiernosti vo vzťahu k blížnym (por. *Tít* 3, 1-2). Vľúdnosť je plodom lásky (jej vonkajší prejav) a trpezlivosti.

Vľúdnosť, ktorú v dušiach ľudí utvára Duch, je láskavá a umiernená trpezlivosť.

Vernosť

Vernosť je úprimná oddanosť, je to dodržiavanie záväzkov.

Vernosť je charakteristickou vlastnosťou Boha (*Mal* 3, 6; *Oz* 2, 22; *Ž* 36, 6). Človek je neverný (*Iz* 42, 18-22), pokiaľ mu Kristus – verný svedok pravdy (por. *Jn* 18, 37; *Zjv* 3, 14) – neudelí

svoju milosť (*Jn* 1, 14-16), aby dokázal byť verný a zaslúžil si korunu života (*Zjv* 2, 10). Vernosť v malom je základom väčšej vernosti, por. *Lk* 16, 10; *Mt* 25, 21-23.

Vernosť, ktorú v dušiach ľudí utvára Duch, je skonkrétneňá dobrota voči druhej osobe – v prvom rade voči Ježišovi. Vernosť je aktívna čnosť.

Skromnosť

Skromnosť je striednosť a zdržanlivosť, je prejavom miernosti.

Podľa *Biblie* patrí skromnosť k základným čnosťami, ale nie v zmysle gréckeho humanizmu. Humanisti hovoria o čnosťami z hľadiska človeka, aby bol jedinec dokonalý. *Písmo* predstavuje čnosťami z hľadiska Boha a jeho zámerov s človekom. Pán chce ľudí zjednotiť so sebou (por. *Gn* 5, 22; *Ž* 1, 2; *Ef* 6, 10) a to je opravdivá dokonalosť i cieľ ľudí (*I Pt* 1, 9; *Prís* 16, 4). Skromnosť súvisí s bedlivosťou, ktorá sa stará o dosiahnutie vytýčeného cieľa (*Prís* 8, 34). Skromnosť má sprevádzať celý kresťanský život v boji proti pokušeniam (por. *I Pt* 5, 8). Zanedbávanie skromnosti a miernosti je znakom „nečakania“ na Pána (*Mt* 24, 45n).

Skromnosť (miernosť), ktorú v dušiach ľudí utvára Duch, je ideálnou mierou všetkých pozemských dobier. Je to vlastnosť osoby, ktorá má správnu mieru v každej oblasti života. Nejde teda o nejakú pasivitu alebo o trestuhodné nevyužívanie dobrých možností.

Zdržanlivosť

Zdržanlivosť je rezervovanosť a umiernenosť.

Písmo učí o zdržanlivosti ako o potrebnom odriekaní istých príjemností (aj dovolených). Zdržanlivosť je spolu s modlitbou a almužnou podstatným znakom poníženosti, nádeje a lásky človeka pred Bohom. Zdržanlivosť ako náboženské gesto je veľmi užitočná, lebo otvára človeka Božiemu svetlu (*Dan* 10, 12) a pripravuje ho na stretnutie s Bohom (*Ex* 34, 28; *Dan* 9, 3). Pred parúziou má zdržanlivosť nenahraditeľné miesto v Cirkvi (*Sk* 14, 23; *2 Kor* 6, 5; *Mk* 2, 19n).

Zdržanlivosť, ktorú v dušiach ľudí utvára Duch, je sestrou skromnosti. Skromnosť je viacmenej zameraná na osobnú sebadisciplínu (vyváženosť osoby) a zdržanlivosť je orientovaná aj navonok – na druhého.

Čistota

Čistota je počestnosť, mravnosť, bezúhonnosť.

Písmo dôrazne pripomína, že čistota je dispozícia človeka, ktorá mu umožňuje, aby sa mohol priblížiť k posvätným veciam a k Bohu (por. *Mt* 5, 8; *Ex* 3, 4-5), t.j. aby nemal hriechy (*Ez* 36, 25n; *Iz* 35, 8). V zjavení pojem čistoty postupne smeruje k vnútornej mravnosti a počestnosti (*Jób* 11, 4. 14n; *Mk* 7, 14n), ktorú udeľuje Boh (*Ž* 51, 4. 9-12; *Jn* 15, 3). Staré obrady očisťovania, ktoré predobrazovali vnútorné očistenie, nahradil Ježiš najdokonalejšou obetou (*Hebr* 9; 10; *Zjv* 7, 14).

Čistota, ktorú v dušiach ľudí utvára Duch, znamená v širšom zmysle slova absenciu každého hriechu. V špecifickom zmysle čistota znamená absenciu hriechu proti 6. a 9. Božiemu prikázaniu. Tak je čistota pozitívna integrácia sexuality do ľudskej osobnosti, a tým aj vnútorná jednota človeka v jeho telesnom a duchovnom bytí. Čnosť čistoty má základ v miernosti a cieľ v rozumnom zvládnutí ľudskej zmyselnosti.

© Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Bádín

© ThDr. Marián Chovanec

Marec 2019

OBSAH

Úvod.....	1
Pneumatológia – samostatný teologický odbor	1
Boží duch – ruah JHWH – v Starom zákone.....	2
Boží duch – pneuma Theu – v Novom zákone.....	3
Dve novozákonné pohľady na Ducha Svätého.....	3
Symbyly Ducha Svätého	4
Duch - dych, vietor.....	4
Oheň.....	4
Holubica.....	5
Voda.....	5
Dar	5
Trojake prebývanie Ducha Svätého	5
I. Prebývanie Ducha Svätého v Najsvätejšej Trojici	6
Najsvätejšia Trojica	7
Terminológia	10
Ženskost' a mužskost' Boha.....	10
Trinitárne bludy.....	10
Kráľovstvo Ducha – Joachim z Fiore	10
Duch Svätý – božská osoba	10
Paraklitus	12
Dve pochádzania v Bohu	12
Vlastnosti Božích pochádzaní	13
Trinitárna schéma podľa Bonaventúru.....	13
Trojické prenikanie božských osôb – trinitárna perichoréza.....	14
Teologické prenikania	14
Pochádzanie Ducha Svätého	15
Filioque (i Syna).....	16
Jednota Božieho účinkovania navonok.....	16
Zoslanie Ducha Svätého.....	18
Turíce (Letnice, Pentekosté, Pentecostes).....	20
Turíce – dvojake chápanie	20
Dejiny spásy - tri etapy.....	20
Podstatné úlohy Ducha Svätého	21
Iný pohľad na úlohu Ducha Svätého	21
Zoslanie Ducha Svätého a dar jazykov.....	22
Duch Svätý – Spoluvykupiteľ'	22
II. Prebývanie Ducha Svätého vo svete, najmä v Cirkvi.....	22
Cirkev.....	24
Cirkev – Kristov dar – Kristovo telo.....	26
Tajomstvo Cirkvi.....	26
Potrebnosť Cirkvi.....	27
Zasvätený život	27
Panna Mária a Cirkev.....	27
Kristus, Duch Svätý a Cirkev	27
Kristus a Duch – Duch a Kristus.....	27
Nesprávna dominancia.....	28
Kristus a Cirkev.....	28
Duch Svätý a Cirkev	29
V Duchu Svätom	30

Duch Svätý v znakoch Cirkvi	30
Duch Svätý – Cirkev – Písmo	31
Duch Svätý – Cirkev – Tradícia	31
Duch Svätý – Cirkev – Magistérium	31
Duch Svätý – Cirkev – liturgia	31
Duch Svätý – Cirkev – sviatosti	31
Duch Svätý – Cirkev – ekumenizmus	31
Sviatosť birmovania	31
Ustanovenie sviatosti birmovania	32
Materiá a forma sviatosti birmovania	32
Vysluhovateľ birmovania	33
Podmienečné udelenie sviatosti birmovania	33
Doplnenie nedostatku moci	34
Prijímateľ birmovania	34
Požiadavky na prijímateľa	34
Účinky birmovania	34
Potrebnosť birmovania k spáse	35
Prijatie Ducha Svätého v pravdách duchovného života	35
Charizmy v Cirkvi	35
Miesto chariziem v graciológii	35
Mystický zážitok	36
Počet a dvojakosť chariziem	36
Úlohy chariziem	36
Cirkevné zásady	37
Prejavy chariziem	37
Prosba o charizmy	37
Medvedia služba niektorých „charizmatikov“	38
Obnova v Duchu Svätom	39
Obnova v staroveku	39
Obnova v stredoveku	39
Obnova v novoveku	40
Obnova v súčasnosti	40
Obnova s Cirkvou a v Cirkvi	40
Charizmatické spoločenstvo	41
Zameranie duchovnej obnovy	41
Správna terminológia	41
Hranice zdravej obnovy	42
Vkladanie rúk	42
Modlitba za vyslobodenie	42
III. Prebývanie Ducha Svätého v dušiach ľudí, najmä vo svätých	42
Pravá zbožnosť	45
Vlastnosti pravej zbožnosti	45
Charizmatici	45
Polarizácia - duch a telo	45
Človek	46
Súčasná chápanie biblického raja	47
Ľudská duša	47
Reinkarnácia	49
Pôvod jednotlivých ľudských duší	49
Čas stvorenia a vloženia duše do nového človeka	50
Účinky ospravedlnenia	50
Odpustenie hriechov	50
Rúhanie a hriech proti Duchu Svätému	51
Posvätenie človeka	52
Konanie Ducha Svätého – nebeského hosťa	53
Posväcujúca milosť	53

Vlastnosti stavu svätosti – ospravedlnenia	55
Pohľad protestantov	55
Skúsenosť z prijatia Ducha Svätého	56
Zážitok Ducha Svätého.....	56
Rozlišovanie duchov – tri druhy.....	56
Rozlišovanie duchov – prvý krok	56
Rozlišovanie duchov – druhý krok.....	57
Rozlišovanie duchov – doplnkové znaky	57
Rozlišovanie duchov – doplnkové odpovede	57
Duch Svätý ako radosť.....	58
Sprievod posväcujucej milosti	58
Dynamizmus Ducha Svätého	60
Dary Ducha Svätého	60
Múdrost'.....	60
Rozum	60
Rada	61
Sila.....	61
Poznanie.....	61
Nábožnosť	61
Bázeň voči Bohu	61
Duch Svätý ako „Dar darov“	62
Znaky darov - charizmatik	62
Populárne charizmy	63
Glosolália – modlitba hlasov	63
Turíce a dar jazykov.....	63
Charizma uzdravovania	63
Nositeľ charizmy uzdravovania.....	63
Objekt charizmy uzdravovania	64
Autenticita charizmy uzdravovania	64
Cirkevné modlitby za uzdravenie.....	64
Ovocie Ducha Svätého	65
Láska	65
Radosť	65
Pokoj	65
Trpezlivosť	66
Zhovievavosť	66
Dobrota.....	66
Láskavosť	66
Vľúdnosť	66
Vernosť.....	66
Skromnosť.....	67
Zdržanlivosť	67
Čistota	67